

Katedra

Dr. Boris Vezjak: Arbitražna meteorologija | Male in velike stranke
Intervju: Ana Jud | Elinor Ostrom, Nobelova nagrajenka za ekonomijo

Igor Mekina

BITKA ZA INTERPRETACIJO SPORAZUMA

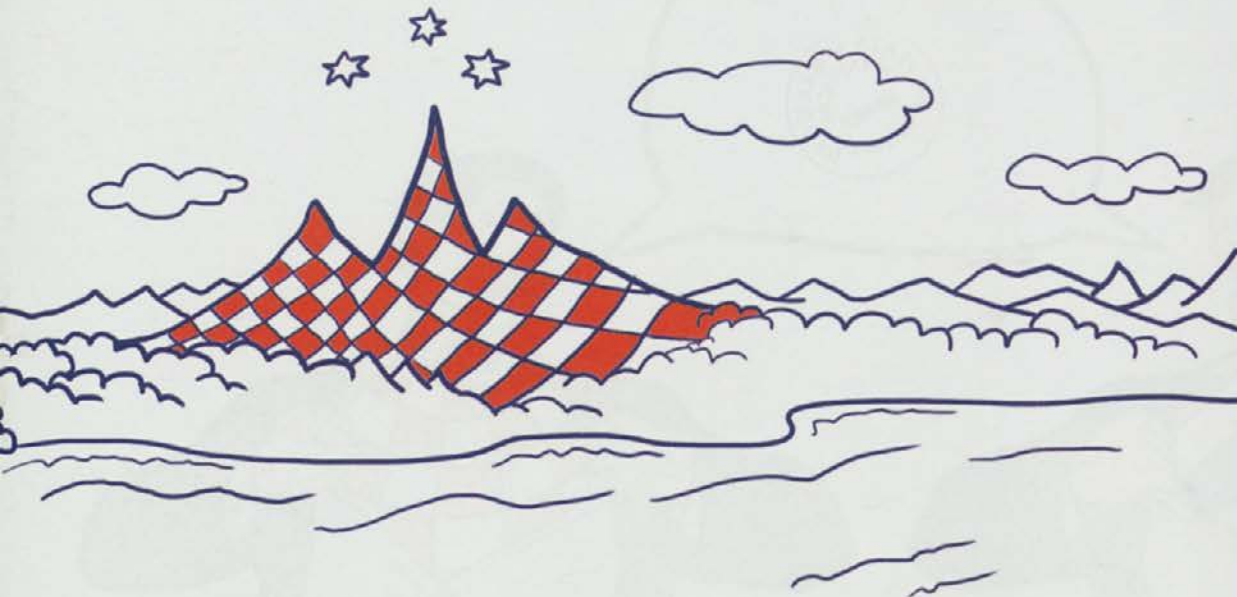
9770022929009

letnik 4
število 12
december 2009
cena 2 EUR

Združitev obeh držav

Nekje okrog leta 2013 ... Mednarodna skupnost je po več neuspehlih poskusih z neskončno dolgimi pogajanjmi, javnimi razpravami, nešteti incidenti in diplomatskimi spori, ki so skorajda prerasli v novo balkansko vojno, končno rešila vprašanje meje med Hrvaško in Slovenijo. Uspelo ji je, kar so mnogi smatrali za

nemogoče – Slovenija je dobila teritorialni stik z mednarodnimi vodami in celoten Piranski zaliv, Hrvaška pa poleg teritorialnega stika z Italijo še stik z Avstrijo. Nepričakovana rešitev je šokirala vse (najbolj pa seveda nacionaliste na obeh straneh meje, ki se ubadajo s hudimi krizami identitete): združitev obeh držav v eno.

»Stanje je kritično, razmišljaj kritično!«

**Naroči Katedro na
www.katedra-on.net**

**Študenti imajo pri naročnini 30 % popusta.
Beri Katedro že za ceno ene kave na mesec.**

Slovenski akademski in študentski časopis Katedra

Založnik in izdajatelj

Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, 2000 Maribor

Vodja projekta

Dr. Peter Vrtič
peter.vrtic@katedra-on.net

Uredništvo

GSM: 031 731 192
info@katedra-on.net

Odgovorni urednik

Damir Mlakar
damir.mlakar@katedra-on.net

Glavni urednik

Aleš Kustec
ales.kustec@katedra-on.net

Izvršna urednica

Daša Purgaj

Sodelavci

dr. Boris Vežjak, dr. Samir Osmančević, Igor Mekina, Andrej Adam, Karolina Babič, Igor Bašin, Dario Svetelj, Milan Lazarevič, Rok Kralj, Samo Bohak, Jasmina Založnik, Sami Al-Daghistani, Simon Rajbar, Maja Kaučič, Kristijan Jejčič, Monika Horvat, Aljaž Selinšek, Gregor Lozar, Matjaž Germ, Gregor Kuhar, Almira Čatović, Miha Andrić in Špela Gašparič.

Ilustracije

Jernej Žumer, Urška Babuder

Fotografije

Matic Štojs

Lektoriranje

Barbara Ojsteršek in Tina Sovič

Marketing

Peter Vrtič
GSM: 064 116 740
info@katedra-on.net

Naklada: 8.000 izvodov

Prispevki avtorjev vedno ne odražajo stališč uredništva.

Slovenski akademski in študentski časopis KATEDRA je vpisan v razvid medijev pri Ministrstvu za kulturo pod zaporedno številko 1027.

Katedra je sofinancirana s strani Študentskega sveta Univerze v Mariboru in Ministrstva za Kulturo RS.

ZAKAJ BI JO ISKALI? NAJ ONA NAJDE VAŠ NABIRALNIK.

*Ime in priimek:

*Ulica in hišna številka:

*Poštna številka in kraj:

E-pošta:

Telefon:

Podatki označeni z * so obvezni.

Katedra izhaja drugo sredo v mesecu. Izpolnjeno naročilnico pošljite v kuverti na naslov založnika; Društvo študentov in podiplomcev Slovenije, Slomškov trg 15, SI-2000 Maribor.

Splošni pogoji: Izvod časopisa se na naslov naročnika dostavi na dan izida. Rok za plačilo naročnine je najkasneje 14 dni po prejemu prve številke. Društvo študentov in podiplomcev Slovenije se zavezuje, da bo vse naročniške podatke varovalo v skladu z veljavnimi zakonskimi določili.

Naročam se na mesečni časopis Katedra.

5 številk - 8,5€

10 številk - 15€

Študenti imajo 30 % popusta pri naročnini.

Sem študent/ka.

Za upoštevanje popusta morajo študentje z naročilnico poslati tudi potrdilo o vpisu. Upoštevamo tudi skenirane študentske izkaznice, ki bodo poslane na info@katedra-on.net

Poštnina in DDV sta vključena v ceno.

KATEDRA, MOČ BESED

Naslovnica: Jernej Žumer

Otroške igrice med sosedoma

Aleš Kustec

Poskušajmo na primeru dveh oseb orisati odnos med Slovenijo in Hrvaško. No, glede na njun medsebojni odnos nika kor ne moremo govoriti, da gre za dve zreli odrasli osebi, temveč prej za dva otroka (otroška naroda), ki se prepirata, kdo ima prav. Seveda pa med njima obstajajo razlike. Če si predstavljamo, da se omenjena otroka igrata v peskovniku, potem je hrvaški otrok bolj temperamenten in odločen v svoji trmi, zato tudi doseže svoje in slovenskemu otroku izmakne kanglico. Tega ne stori iz sovraštva, temveč iz potrebe, da je v središču pozornosti. Slovenski otrok je bolj zadržan in obrnjen vase. Pridno se igra, a je hkrati v sebi jezen, ker je igrivi hrvaški otrok bolj glasen in zabaven za ostale otroke. Ko mu hrvaški otrok izmakne kanglico, se ne želi stepsti z njim, saj se ima za bolj moralnega od hrvaškega otroka. Vendar je njegova moralna pozicija lažna, saj ko k peskovniku pride evropska vzgojiteljica, slovenski otrok takoj za toži hrvaškega, ki je nato kaznovan. Tako slovenski otrok dobi zadoščenje prek drugega, saj si ga sam ne zna dati. S takšnega gledišča sta oba otroka nezrela in agresivna, le da se hrvaški otrok tega ne sramuje, slovenski se pač zato skriva za krilom vzgojiteljice. Zanimiv je tudi odnos slovenskega otroka do italijanskega, ki je narcisoiden. Do slednjega zaradi njegovih lepih oblek čuti strahospoštovanje. In

čeprav italijanski otrok obmetava (morebitni plinski terminal v Tržaškem zalivu) slovenskega z blatom, se mu ta ne upre, saj se ga boji. Tudi ko pride evropska vzgojiteljica, molči, saj ve, da ima rada italijanskega pobalinčka. Omenjene igre odražajo nekatere značilnosti sosedskih narodov. Tako Slovenci nismo konflikten narod, kar je dobro, smo pa premalo samozavesten narod. Tudi Hrvati niso nam sovraženi narod, so pa v svojem temperamentu včasih preveč zaletavi. V kolikor bi omenjena naroda bila sposobna videti in sprejeti svoje ter sosedove značilnosti, bi lahko dosegla bilateralni sporazum, ki bi bil za obe strani najboljša rešitev. Slednji bi seveda zahteval kompromis oziroma uslugo za uslugo. Za tako želeni teritorialni stik z mednarodnimi vodami bi Slovenija npr. lahko ponudila rešitev za (oškodovane) varčevalce Ljubljanske banke na Hrvaškem ali pa gradnjo slovenskega dela avtoceste med Trstom in Reko. Ravno na teh dveh področjih se nismo najbolj izkazali. Morda smo celo malo nagajali Hrvatom. Sedaj imamo na izbiri arbitražni sporazum. V danih okoliščinah druge alternative skorajda ni več. Morda zamrznitev spora in čakanje na bolj prijateljske in zrelejše čase. Vendar bi hkrati s tem obstajala nevarnost, da bi spor le še poglobil napetosti v medsebojnih odnosih. Zato bodimo vsaj tokrat odrasli in podprimo arbitražni sporazum.

AKTUALNO Igor Mekina: Bitka za interpretacijo sporazuma

Še zmeraj obstaja možnost, da ena ali obe državi v določenem trenutku "torpedirata" sedanji sporazum. Vendar so možnosti za to majhne. Slovenija sporazum lahko zavrne, vendar je nesporno dejstvo, da bo težko dobila boljšega.

INTERVJU Ana Jud: Če je Janša desničar, sem jaz cerkveni zvonik

Res je, to ni desnica. To je zgolj krog ljudi, ki ne marajo Milana Kučana in ljudi okoli njega in ki so se pač združili v svoj krog, v principih delovanja in miselnosti pa ostajajo popolnoma enako socialistični. Gre samo za en velik boj za oblast.

KOMENTAR 6
dr. Boris Vežjak:
Arbitražna meteorologija

DRŽAVLJANSKA VZGOJA 7
Male in velike stranke

PROMETEJEV DNEVNIK 10
»Za staro pravdo?«

DELA VSTVO 11
Ideologija dela

FILozOFska MISEL 12
Konec konca

NOBEL EKONOMIJA 14
Elinor Ostrom, Nobelova nagajenka za ekonomijo

MEDSEBOJNI ODNOSI 15
Odnos do drugega sploh ni vprašanje

ZAPISI IZ MRTVEGA DOMA 16
Traktat o bedaštvu

ŠTUDENSTKI UPOR 18
Kakšnega študija si želimo?

MED SVETOV 19
Kaj pa sedaj?

VOJNA SVETOV 20
Na robu sveta

GOSPODARSTVO 22
Inovacije pospešujejo gospodarski razvoj

23 KOLUMNA
Kristijan Jejčič: Sončen božični večer

24 ZGODOVINA
Z bagri nad neprecenljivo kulturno dediščino

26 INTERVJU
Chris: Wherry: Moji mediji, moje življenje

29 TIHA IHTA
Maja Kaučič: Pahorjev avtogol

29 D(N)O DNA
Dario Svetelj: Kruha in fuzbala

30 ŠPORT
Po zlati še diamantna nogometna generacija

32 EKSISTENCA
Vloge, ki jih igramo

33 KULTURNA POLITIKA
Čakajoč Godota

34 KOLUMNA, RECENZIJE
Igor Bašin: Hlinjenje

35 ŠTUDENSKA HRANA

36 FILM
Končal se je dvajseti Liffe!

37 KNJIŽNA POLICA, POEZIJA

38 ZGODBA
Hujšanje

Bitka za interpretacijo sporazuma

Hrvaška je poskusila s svojo »izjavo o neprejudiciranju« v resnici spremeniti arbitražni sporazum, vendar ji to ni uspelo, zato ni razlogov, da Slovenija sporazuma ne bi čim prej ratificirala.

Igor Mekina

S hrvaškim podpisom in ratifikacijo arbitražnega sporazuma o reševanju mejnega vprašanja s Hrvaško se je slovenska politika znašla pred preprosto izbiro: da sporazum sprejme in s tem konča dolgoletna prerekanja o meji ali pa ga zavrne in s tem prevzame vlogo krivca za vse morebitne obmejne nesporazume. Toda ker »3b« člen arbitražnega sporazuma od arbitražnega sodišča vendarle zahteva, da le-to »določi stik Slovenije z mednarodnimi vodami«, je seveda jasno, da bi bila druga možnost za Slovenijo – precej slabša. Če bi po presoji Ustavnega sodišča – s katerim si vlada pravzaprav kupuje samo čas – na posvetovalnem ali zakonodajnem referendumu ljudstvo odločilo v nasprotju z arbitražnim sporazumom, bi imela Slovenija res zelo malo možnosti, da doseže še kakšno boljšo rešitev. Pri razmejitvi na morju je namreč prvi pogoj za pridobitev morskih pasov zmeraj posedovanje obale, saj je morje dejansko samo »nadaljevanje« ozemlja neke države. Brez uporabe nekaterih posebnih pravil oziroma brez jasnega priznanja Hrvaške, da je bilo stanje 25.6.1991 takšno, da je imela Slovenija dostop do mednarodnih voda (ter da je to »stanje« v skladu z načelom »possideti juris« potrebno upoštevati tudi pri določitvi meje), bi torej Slovenija morala imeti v posesti obalo vsaj do Savudrije. Stavek, ki govori o »stiku« (junction) Slovenije z odprtim morjem, je zato za Slovenijo res usodnega pomena, saj omogoča Sloveniji, da v arbitražni postopek vstopi tako, da je njen poglavitni nacionalni interes – neposreden stik z odprtim morjem – že zavarovan, in

to še preden se je arbitraža sploh začela. Arbitražno sodišče namreč zmeraj odloča v okviru sporazuma, zato tudi ni res, da bi lahko odločilo, da takšnega »stika ni«. Če je njegova naloga, da ga konkretno določi, potem to pomeni, da sporazumu jasno določa, da Slovenija ima pravico do

Položaj bi se namreč bistveno spremenil, če bi Hrvaška svojo izjavo o "neprejudiciranju" tudi uradno poslala Sloveniji. Gre namreč za tipičen primer, ko imajo države "rezerve" glede določenega dela sporazuma.

stika z odprtim morjem in da je naloga arbitraže le v tem, da takšen stik natančno določi.

Kakofonija izjav

Vendar pa je na tej točki javnost še zmeraj precej zmedena, predvsem zato, ker je v tej ključni fazi prišlo do pravega plazja sprejemanja posebnih izjav in nasprotnih izjav s strani hrvaške in slovenske vlade. Čeprav sta slovenski premier Borut Pahor in Jadranka Kosor v Bruslju svečano podpisala sporazum o arbitraži, je namreč predvsem hrvaška diplomacija v istem času za svojo javnost (da bi »nevtalizirala« kritike dr. Davorina Rudolfa in nekaterih drugih kritikov sporazuma) sprejela posebno »izjavo o neprejudiciranju«, ki je ponujala svojo »interpretacijo« podpisanega sporazuma, oziroma zanikala možnost, da bi v točki 3b Hrvaška Sloveniji kadarkoli priznala, da ima Slovenija pravico do neposrednega stika z mednarodnimi vodami. »Nič v tem sporazumu se ne bo razumelo kot pristanek Hrvaške na zahtevo Slovenije po teritorialnem stiku Slovenije z odprtim morjem,« piše v izjavi hrvaške vlade. Istočasno so se pojavile tudi informacije o tem, da naj bi bile ZDA celo »priča« tej iz-

javi Hrvaške, Borut Pahor pa je celo zagrozil, da sporazuma ne bo podpisal, če bi bile ZDA »priča« podpisovanju sporazuma v Bruslju. Ko je nato še slovenska vlada napovedala sprejem svoje izjave in v javnost poslala očitno pristransko vprašanje, ki naj bi bilo zastavljeno na more-

bitnem referendumu, je v javnosti nastal mučen vtis, da pravzaprav znova ni jasno, kaj sta se obe strani sploh dogovorili.

Ključno je seveda vprašanje, kakšen je sploh lahko »učinek« takšnih naknadno podanih izjav. Ali lahko takšne izjave res spremenijo že podpisan sporazum in ga v določenem delu celo razveljavijo? Odgovor na to vprašanje je prva podala dr. Mirjam Škrk, ki je za TV Slovenija ocenila, da takšne izjave pravzaprav nimajo nobene večje teže. Pravico, da interpretira sporazum, ima namreč le samo arbitražno sodišče, v njem pa bodo večino imeli mednarodni pravniki.

Vendar pri tem položaju obstaja ena, za ves zaplet zanimiva izjema, ki veliko pove o medijskih »balonih«, s katerimi se pogosto zakriva prava narava spora med Slovenijo in Hrvaško. Položaj bi se namreč bistveno spremenil, če bi Hrvaška svojo izjavo o »neprejudiciranju« tudi uradno poslala Sloveniji. Gre namreč za tipičen primer, ko imajo države »rezerve« glede določenega dela sporazuma. Toda ker sporazum nastane samo v primeru, če nanj pristanejo vse stranke sporazuma, je

takšna rezerva, kot določa Dunajska konvencija in jasno piše tudi hrvaški mednarodni pravnik Juraj Andrassy, »veljavna samo, če nanjo pristanejo vse stranke sporazuma«... Tudi sam sporazum lahko že vnaprej dopusti možnost »rezerv«, toda če sporazum ne dopušča takšne »rezerve«, »izjave« in podobne oblike izražanja nimajo posledic za sklenjene sporazume. Mednarodna praksa je glede tega vprašanja v zadnjem času sicer nekoliko bolj liberalna in dopušča, da se molk na izjavo o rezervi smatra kot pristanek na dajanje rezerve (»tacit agreement«), toda istočasno je v veljavi tudi temeljno pravilo, po katerem bi za delovanje rezerve bil potreben pristanek druge strani. Država, ki se z delom sporazuma ne strinja, mora ob tem svojo rezervo praviloma sporočiti pismeno. Toda v primeru Slovenije in Hrvaške metoda spremembe arbitražnega sporazuma z metodo »tihega pristanka« ni bila uspešna. Slovenska vlada je namreč poleg zakona o ratifikaciji arbitražnega sporazuma o reševanju mejnega spora med Slovenijo in Hrvaško takoj po hrvaški »izjavi« sprejela tudi svojo izjavo, s katero odgovarja na enostransko izjavo hrvaške vlade o neprejudiciranju. »Hrvaška izjava je zelo konkretna, zato je nanjo nujno odgovoriti zelo konkretno«, je za Delo pojasnil odločitev slovenske vlade zunanji minister Samuel Žbogar. Ker bi le v primeru, če bi Slovenija dala svoj »glasen« ali vsaj »tihi« pristanek na spremembo sporazuma, arbitražno sodišče izjavo hrvaške vlade lahko razumelo kot spremembo sporazuma, je končni rezultat jasen – sporazum ostaja nespremenjen in je res

»ugoden« za Slovenijo. Zato je hrvaška izjava o »neprejudiciranju« po eni strani res takšna, da jo »nihče ne more razveljaviti«, vendar je istočasno tudi popolnoma nepomembna v svoji vlogi orodja za spreminjanje arbitražnega sporazuma. Da je to res, potrjuje tudi dejstvo, da Hrvaška svoje izjave po diplomatski poti še zmeraj ni poslala tudi Sloveniji. In v kolikor bi jo – pa bi nato Slovenija odgovorila, da se s spremembo ne strinja ter da popolnoma drugače razume znameniti 3b člen sporazuma –, potem bi bil tudi ta manever hrvaške diplomacije obsojen na nespeh. To dokazuje, da so bile pompozno sprejete izjave hrvaške vlade namenjene le »umirjanju« (zavajanju?) hrvaške javnosti.

To seveda ne pomeni, da so vsa presenečenja izključena. Še zmeraj obstaja možnost, da ena ali obe državi v določenem trenutku »torpedirata« sedanji sporazum. Vendar so možnosti za to majhne. Slovenija sporazum lahko zavrne, vendar je nesporno dejstvo, da bo težko dobila boljšega. Kritike Janeza Janše in Dimitrija Rupla, češ da v sporazumu ni »zunanje pravičnosti«, so namreč brez podlage. Rupel in Janša namreč že na Bledu avgusta leta 2007 ob »načelnem« in »neformalnem« sporazumu s hrvaškim predsednikom vlade toliko opevane »zunanje pravičnosti« sploh nista zahtevala, Janša pa je pri pojasnjevanju vsebine »pravičnosti« med srečanjem s Sanaderjem celo jasno uporabil besedici »intra legem« in tako priznal, da se je s Sanaderjem pogovarjal o povsem drugi vrsti pravičnosti, ki za Hrvaško nikoli ni bila sporna (*equity*). Ob tem se je potrebno še zavedati, da je Slovenija »zunanjo pravičnost« (kot so mi potrdili sami pravniki, ki so svetovali Janši leta 2007) uporabila kot argument le zato, da bi »odbila« vztrajne hrvaške zahteve po reševanju spora na Meddržavnem sodišču v Haagu. Istočasno pa je Slovenija iz Meddržavnega sodišča v Haagu že tedaj dobila zelo jasne signale, da je uporaba tega načela pri reševanju ozemeljskih sporov izjemno redka, s pripombo, da »že to pove veliko«. Nad predlogi, da bi imelo Meddržavno sodišče izjemno priložnost, da ob reševanju spora med

Slovenijo in Hrvaško odkriva »nekaj povsem novega« in bili »inventivni«, v Haagu po pripovedovanju slovenskih diplomatov menda niso bili niti najmanj navdušeni.

Pasti sporazuma

Kljub temu je potrebno biti pri ocenjevanju uspeha arbitraže tudi nekoliko previden. Zavedati se je potrebno, da je tudi Slovenija že doslej storila vrsto napak, ki bi lahko vplivale tudi na potek odločanja. Mednarodne konvencije na primer določajo, da se delitev morja načelno »srednje črte ne uporablja tam, kjer je zaradi zgodovinskega naslova ali drugih posebnih okoliščin potrebno razdeliti teritorialno morje obeh držav drugače, kot predpisujejo ta določila«. Če torej dokažeš, da je bil nek zaliv zgodovinsko tvoj, lahko ostane tvoj, če ne – bo razdeljen na pol. Vsa argumentacija slovenskih

Ob tem se je potrebno še zavedati, da je Slovenija "zunanjo pravičnost" (kot so mi potrdili sami pravniki, ki so svetovali Janši leta 2007) uporabila kot argument le zato, da bi "odbila" vztrajne hrvaške zahteve po reševanju spora na Meddržavnem sodišču v Haagu.

pogajalcev sloni na dejstvu, da je bil Piranski zaliv ves čas upravljan iz Pirana, vendar so hrvaški pogajalci pripravili tudi vrsto dokumentov, ki izpodbijajo to dejstvo.

Kot najbolj neprijeten dokaz velja posebna depeša, ki jo je slovensko ministrstvo za notranje zadeve 10.9.1985 na zahtevo takratnega

Zveznega sekretariata za notranje zadeve oziroma njegove »Uprave za varovanje meje« poslalo v Beograd. V dopisu, ki ga je podpisal načelnik oddelka **Karel Makuc**, so slovenski organi na primer prosili tudi za »podobne načrte drugih priobalnih republik« ter »eventualne pripombe ali dopolnitve«, nato pa takole opisal slovensko mejo s Hrvaško: »Državna meja na morju je dolga 16 navtičnih milj ali 29,6 km. Obala je dolga približno 36 km in se razprostira od Lazareta (državna meja z Republiko Italijo) do izliva reke Dragonje v morje (republiška meja s Hrvatsko). Po našem teritorialnem morju poteka mednarodna plovna pot za mednarodni pomorski promet in je dolga 10 navtičnih milj.« Čeprav se opis morske meje na prvi pogled ne zdi posebej tragičen, je v tem dokumentu navedena takšna definicija morske meje,

videti slovenskega policista, ki ladjo »Pantera Rei« sredi Piranskega zaliva opozarja, da je zašla v »hrvaške teritorialne vode«. K temu hrvaški pogajalci dodajajo tudi sklepe slovenskih sodišč, ki so se razglasila za nepristojna v primeru sporov južno od Dragonje in podobno. Tudi pismenega zapisa dogovora o policijski liniji nadzora Piranskega zaliva (na kar se kot na podatek o dejanski kontroli zaliva sklicuje Slovenija), ki je bila ob prisotnosti oficirjev JLA dogovorjena med UNZ Koper in Policijsko postajo Pula 26.2.1991, menda ni najti nikjer. Interpretacije te linije, ki prihajajo v urad hrvaške državne komisije za meje, so seveda precej drugačne od tistih na slovenski strani. Zadnji in morda najbolj neprijeten hrvaški dokaz pa je definicija slovenske meje na morju iz Enciklopedije Slovenije iz leta 1990, ki Hrvaški prav tako prepušča dobršen del Piranskega zaliva.

Toda kot dokazujejo tudi več stoletij stare iz vatikanskih palač je bil Piran zmeraj mesto, ki je dominiralo nad Piranskim zalivom, zato bo slovenska diplomacija pač morala pripraviti še veliko več dokazov, ki bodo potrjevali to dejstvo. Najpomembnejše pa je predvsem to, da arbitražni sporazum Sloveniji in Hrvaški vendarle omogoča relativno hitro in uspešno rešitev spora, ki po nepotrebem že predolgo zastuplja odnose med državama.

Foto: Matic Štojs

Arbitražna meteorologija

Takšen argument iz ugibanja, kot bi mu lahko rekli, navidezno temelji na nekakšnem behaviorističnem branju »nasprotnika«. Ker točno ne vemo, za kaj gre, ker ne znamo merodajno presoditi vsebinskih prednosti in slabosti sporazuma, opazujemo njegov obraz in njegovo zadovoljstvo.

Dr. Boris Vežjak

V znanem vicu se poglavar indijanskega plemena, sicer nevešč te vloge, pred začetkom zime odloči naročiti svojemu plemenu, da naseka drva. Nikoli ne veš, zima bo lahko huda, čeprav za leto kaže, da ne bo. Toda ker ni bil prepričan, koliko dela se spleča vložiti v pripravo na novo »kurilno sezono«, pokliče na meteorološki zavod in dežurne povpraša, kako huda bo zima. Ko mu postrežejo z odgovorom, da bo mrzla in dolga, naroči pripravo še večjih zalog drv. Njegovi možje se lotijo dela in jih sekajo cel teden. Ko kasneje poizve še večkrat, dobi na zavodu isti odgovor. In ko končno pokliče znova, da bi presodil, če imajo zalog dovolj, mu prepričano zabrusijo: »To bo ena najbolj mrzlih zim v zgodovini, kajti v indijanskem rezervatu že cel mesec pripravljajo drva kot zmešani!«

Tega vica sem se spomnil te dni, ko Slovenija in Hrvaška cele dneve premlevata prednosti in slabe učinke tako imenovanega arbitražnega sporazuma. Ker ne vemo, kaj mu očitati, ker je njegovo besedilo enigmatično do te mere, da poslušamo jezikovne in semantične traktate o samcatih besedah iz njega, kakršna je »junction«, seveda obe strani prejkone ugibata, komu je sporazum bolj naklonjen in komu manj. Na obeh je zato nastalo veliko številno dežurnih meteorologov, ki poskušajo uganiti, da se napoveduje huda zima, ker nasprotna indijanska stran seka drva kot zmešana. Recimo: po tistem, ko je hrvaški sabor z dvotretjinsko večino sprejel arbitražni sporazum o načinu reševanja spora o meji s

Slovenijo (zanj je glasovalo 129, nasprotovalo pa mu je šest poslancev), so se prijavili k besedi v največji opozicijski SDS. In ugotovili, da »visoka podpora dokazuje, da je sporazum dober za Hrvaško in v nasprotju s slovenskimi interesi«. Ergo: ker ga podpirajo, mora nujno biti slab za nas. Še huje, nekaj podobnega je že pred tem namigoval tudi Pahor: sporazum je za nas dober, sicer se ga v Zagrebu ne bi tako otepali. Prvak nacionalistov, Zmago Jelinčič Plemeniti, je bil še bolj direkten: po njegovem je za Slovenijo slab, dokaz temu pa je, pravi, da podpis podpira hrvaški predsednik Stipe Mesić.

Zima bo torej zelo huda: ko pogledamo skozi okno, sosedi cepajo drva. Sicer ne vemo, kakšno bo vreme v resnici, ampak če to počnejo sosednji Indijanci, bo nesporno res stiskal mrz. Takšen argument iz ugibanja, kot bi mu lahko rekli, navidezno temelji na nekakšnem behaviorističnem branju »nasprotnika«. Ker točno ne vemo, za kaj gre, ker ne znamo merodajno presoditi vsebinskih prednosti in slabosti sporazuma, opazujemo njegov obraz in njegovo zadovoljstvo. V primeru, če je sosed srečen, je to razlog za našo zaskrbljenost. In če ni, smo lahko zadovoljni mi. Argumentacijsko vzeto je bil naš postopek dramatično slab: tako kot poglavar indijanskega plemena zahteva dokaz, zakaj bi moral nabirati drva in mu nato servirajo kot dokaz taisto dejstvo, da jih pač njegovo pleme nabira, tudi Slovenci – in nenazadnje smo isti argument slišali tudi s hrvaške strani – verjamejo, da je

dokaz temu, da je arbitražni sporazum slab, pravzaprav skrit v dejstvu, da so Hrvati z njim zadovoljni po tistem, ko so videli zaskrbljene slovenske obraze. Krožnost sklepanja (v teoriji zmot je to napaka krožnega argumentiranja) pravzaprav hkrati proizvede humoren učinek v navedeni šali. Vprašanje za širšo slovensko javnost pa je, zakaj istega komičnega učinka pri državljanih nismo zasledili v omenjeni argumentaciji ...

V omenjeni šali je zmoto zagrešil meteorolog. Njegovo krožno sklepanje je zabavno, ker je subjekt poizvedbe (indijansko pleme in njegov poglavar) hkrati tudi objekt tega sklepanja. Pri arbitražnem sporazumu pa imamo, kot rečeno, meteorologe na obeh straneh. Predsednik vlade Borut Pahor je v tej funkciji storil še korak naprej, ko je dejal: »Če na koga v Sloveniji vpliva dejstvo, da je Hrvaška stran ratificirala sporazum kot razlog in dokaz, da je za njih dober, za nas pa slab, to pomeni, da ne razmišlja s svojo samozavestjo, ampak s hrvaško.« In še: »Ko govorim o samozavesti Slovencev, mislim tudi na to, da naše samozavesti ne morejo določati drugi narodi. Če so zdaj Hrvati zadovoljni s sporazumom, je za nas slab. Dajmo malo premisliti. A je res tako, da naše zadovoljstvo določa zadovoljstvo druge strani? Kje je naša samozavest? Kje?«

Pahor je začutil težavo. A jo je detektiral na bizarni ravni psihologije in dojel kot nesamozavestno dejanje. Kar je še ena napačna meteorološka diagnoza.

V primeru, če je sosed srečen, je to razlog za našo zaskrbljenost. In če ni, smo lahko zadovoljni mi.

Male in velike stranke

Andrej Adam

Ob strankarskih političnih bojih se zdi branje klasikov osvežujoče. Pomaga jasneje videti sedanjí trenutek. Zelo osvetljuje je prebirati Demokracijo v Ameriki Alexis de Tocquevilla. Nastala je davnega leta 1835 – torej v času, ko je po Ljubljani popival dr. France Prešeren. V njej, med drugim, preberemo, da so stranke »nujno zlo svobodnih vladavin«, še posebno v obdobjih, »ko so spremembe v družbenem stanju tako počasne in neopazne, da ljudje mislijo, da so dosegli končno stopnjo«. Takrat namreč nastopi »čas spletk in malih strank«.

Kaj Tocqueville misli z malimi strankami? Vsekakor ne gre za obrobne ali po številu majhne stranke, temveč za male stranke v pomenu, da nimajo posebnega političnega prepričanja in da jih ne povzdigujejo veliki cilji. Pri dejanjih jih vodi sebičnost, njihova vnema je hladna, jezik nasilen in korak plah ter negotov. »Sredstva, ki jih uporabljajo, so enako dvomljiva kot cilji, ki si jih zastavljajo.«

V nasprotju z malimi je za velike stranke značilno, da »jim je več do načel kot do njihovih posledic; več do splošnih stvari kot do posamičnih primerov itd.«. Velike stranke so v tem pogledu plemenitejše, njihove ideje so bolj vzvišene, »njihovo ravnanje bolj odkrito in drznejše«. Sedaj se vprašajmo, kakšne politične stranke imamo v Sloveniji. Kdorkoli je kdaj spremljal kakšno sejo parlamenta, medstrankarski prepír, stokrat prenapihnjeno politično afero ali prepír znotraj strank in poslanskih skupin; v zadnjem času pa zlasti prepíre glede obmejnega sporazuma s Hrvaško, ne bo dvomil glede odgovora. Slovenija je – glede na Tocquevillovo klasifikacijo – dežela majhnih strank in je, kot bomo videli, celo to vprašljivo. V času reševanja ključnih socialnih vprašanj, v času, ko državo izsiljujejo institucije roparskega kapitalizma, v času reševanja

mejnih sporov itd., se naši poslanci kregajo zaradi dnevnih redov sej v parlamentu, procedur in podobnih neverjetnosti.

Da je Slovenija dežela majhnih strank (ali nemara niti to ne), je še posebno očitno iz njihovega delovanja ob obmejnem sporu s Hrvaško. Namesto, da bi se prav vse stranke trudile in državljane podučile, kaj je v igri, kakšna so dejstva, kakšni so argumenti te ali one strani, smo državljani najprej dolgo tavalí v temi – saj so bila pogajanja s Hrvaško tajna, sedaj pa se od nas nenadoma pričakuje, da bomo oddali svoj glas na referendumu – in to v okoliščinah, ki se jih ne bi sramovala niti najbolj čustveno razrvana oseba in v katerih strankam ne gre toliko za to, da bi problem končno enkrat rešili, kolikor za premagovanje tekmic. Čeprav je trenutek sam po sebi več kot ugoden za to, da bi male stranke postale velike, da bi se (kot piše Tocqueville) »osebni interes, ki pri političnih strasteh vedno igra zelo pomembno vlogo«, skríl »pod tančico javnega interesa«, se to ne dogaja. Namesto da bi stranke prepoznale cilje, ki so v javnem interesu in množice (torej nas) vključile v politično razpravo,

nas še enkrat več opijajo s svojimi drobnjakarskimi prepričanji, se bijejo po rambovskih prséh in kričijo, da se pred njimi ukrivlja celo čas in se jih sliši v preteklost. Kaj hočete, »čas spletk in malih strank«. Toda zdi se, da to sploh ni edini problem. Če Tocqueville piše, da velike stranke družbo preobračajo – v nasprotju z malimi, ki družbo zgolj pretresajo in izpričajo –, je pri nas težava ta, da so družbeni preobrat izpeljale prav male stranke, torej stranke, ki so že med prvimi uspehi začele unovčevati svoje zasluge. V nasprotju s tem je Amerika, o kateri sicer piše Tocqueville, vsaj nekoč imela velike stranke, namreč tiste, ki so izpeljale bitko za neodvisnost od britanske krone. Veličina se je končala, »ko se je končala vojna za neodvisnost in je bilo potrebno postaviti temelje nove vlade ...«. Takrat sta novonastalo ameriško nacijo »razdelili dve prepričanji [...]« itd.

Če se vrnemo k Sloveniji, moramo na žalost ugotoviti, da se naše stranke – tudi v trenutkih, ko bi lahko bile velike – nikdar niso gibale na ravni usodnih razmislekov o tem, kako se ravna v demokraciji (o tem, kaj, kdaj in kako predstaviti javnosti), ker smo

preprosto in docela nekritično prevzeli različico, ki je bila tedaj v svetu uveljavljena. A če verjamemo Tocquevillu, je bila demokracija v ZDA že leta 1835 (ko je nastala omenjena knjiga) zgolj še demokracija malih strank, torej demokracija z ustreljenimi ideali in prestreljena s sebičnimi interesi. Če je temu tako, potem nemara ni čudno, da so naše stranke, že od samega začetka male stranke. Dodaten razlog je morebiti tudi ta, da slovenski intelektualci – ti sateliti političnih strank, katerih mišljenje bi bilo mogoče izračunati z Newtonovimi zakoni – niso bili na ravni svojega poslanstva: v domačijiški politični prostor niso vnesli tistega nujno potrebnega kančka dvoma (recimo v samo domačijskost), ki bi jim ponudil nujno potreben čas za prevetritev lastnih prepričanj in lastnih želj. Skratka, imeli smo veliki čas in male stranke. V Ameriki so imeli veliki čas in velike stranke. V Ameriki so se stranke sčasoma pomanjšale in postale male. Tudi pri nas so se stranke pomanjšale, vendar so male že bile. Ideje, ki se nudijo v javnosti, pač več niso gibke metle, s katerimi so nekoč pometali mesta; naprodaj so: za mernik moke in tri orehe.

Foto: Matic Štojs

Če je Janša desničar, sem jaz cerkveni zvonik

Ana Jud je L'enfant terrible slovenskega novinarstva. Kolumnistka in publicistka, ki je že zarana razburkala strasti strokovne in širše javnosti. Zavaljo tega je nepriljubljena med domačimi političnimi, strokovnimi in drugimi interesnimi cehi. Verjetno je ravno zaradi tega dovolj predrzna, da lahko pove stvari, ki jih drugi nočejo ali ne smejo.

Matjaž Germ

Za začetek najbolj predvidljivo vprašanje. Kaj trenutno počneš? S kakšnimi projekti se ukvarjaš?

Moja četrta knjiga je že napisana, založba sicer že kar nekaj časa pripravlja zadnje redakcijske popravke, ampak kmalu bo knjiga zunaj. Knjiga je precej drugačna od prejšnjih, ki so bile takšne, kot so bile, osebne in tu in tam polne preklinjanja. Četrta knjiga pa ni osebna in bazira izključno na faktih, tabelah, razpredelnicah. Poleg tega pišem kolumno za hrvaški Poslovni dnevnik in pripravljam še nekaj drugih reči.

V Sloveniji torej ne objavljaš?

Tu in tam objavim kakšen prispevek na štajerskem političnem portalu Politikis. Sicer pa sem v Sloveniji izobčena.

Tvoja prva knjiga Operacija Direkt je bila zelo odmevna, tudi v novinarskih krogih. Kdaj si začutila potrebo, da moraš zgodbe, ki so se dogajale na Direktu, deliti z javnostjo?

Na Direktu so se vsi novinarji neznansko bali Bojana Požarja. Razen mene. Nikoli mi ni bilo težko povedati mnenja, tudi uredniku ne. Vse skupaj je šlo tako daleč, da sem večkrat mislila dati odpoved, a dejstvo je, da sem imela na Direktu bajno plačo pol milijona tolarjev, takšno službo pa je težko kar izpustiti. Na koncu pa so se najini spori razvili do te stopnje, da me je Požar sam odpustil. Takrat sem začutila pravo olajšanje in si mislila, hvala bogu, da sem se končno rešila te zgodbe, če je že sama nisem bila sposobna končati. Nameravala sem nadaljevati normalno novinarsko pot, hitro sem se dogovorila za sodelovanje v redakciji

Sobotne priloge Dela, toda Požar in tudi Franci Zavrl in drugi ljudje v tem poslu so blazno zamerljivi in ne zmorejo pustiti, da greš mirno naprej. En dan sem bila na Sobotni prilogi dogovorjena, čez dva dni pravijo, da ne moremo sodelovati. Zgodba se je še nekajkrat ponovila in takrat mi je Ali Žerdin, ki je bil še na Mladini, rekel, naj napišem, kaj se je dogajalo. V začetku je bilo vse skupaj mišljeno kot članek za Medijsko prežo, ampak je iz vsega skupaj nato hitro nastala knjiga.

Si to knjigo doživela tudi kot osebno katarzo?

Tudi. Še posebej, ko sem podobno doživela na lastni koži, ko sem videla, kako lahko novinarji brez argumenta pljuvajo po tebi, kako preprosto si lahko izmislijo popolne laži. Takrat sem ugotovila, kakšno moč imajo novinarji, in začela razmišljati, kaj vse smo denimo naredili takrat na Direktu. Spomnim se denimo Cirila Pucka in številnih drugih, o katerih je Direkt objavil članke, ki so bili od A do Ž laži. Ljudje so me klicali in jokali v telefon. Vsakega se to dotakne, tudi mene se je.

Pred časom se je govorilo o tem, da naj bi napisala knjigo z Božidarjem Novakom in v njej razgalila nekatere vidne Slovence. Kaj se dogaja s tem projektom?

Z Božidarjem Novakom v resnici nisva nikoli nameravala napisati knjige. On me je kontaktiral po izidu moje druge knjige Dosje Rokomavhi, mi čestital in mi podaril svoje knjige in me zasipal s posvetili, kot je: »Ani, ker si upa,« in podobno. Nekega dne pa se je spomnil, da bi lahko tudi skupaj napisala knjigo, in me prosil, da jo ne-

koliko propagiram na Piramidi, kjer sem tiste dni nastopila, in jaz sem to tudi storila. Takoj naslednji dan pa je on to informacijo v Financah zanikal. Ne vem, čemu je ta potegavščina služila, sem pa sčasoma ugotovila, da ni Novak nič boljši od raznih Zavrlov in Požarjev.

V Sloveniji torej ne objavljaš, med slovenskimi uredniki torej nisi ravno priljubljena?

Najbrž sem osovražena. Vsaj mislim, da je tako. Res pa je, da po teh zgodbah niti nisem iskala službe v naših medijih, zakaj bi jo, za en teden dela, potem pa bo spet nekoga blazno zmotilo nekaj, kar bom napisala.

Torej, od Reporterja pri nas ne sodeluješ z nikomer?

Ne in ne verjamem, da še kdaj bom.

Kako bi analizirala slovensko novinarsko stroko? Kje so vidne težave in pomanjkljivosti?

No, problem naše stroke je predvsem v tem, da je samo stroka, taka, ki piše debele knjige, ki jih niti novinarji ne berejo. Spomnim se, da sem enkrat predavala pred polno predavalnico na FDV, pa med občinstvom ni bilo niti enega profesorja. Mislim, da bi profesorje s FDV morali enkrat res poslati na delo, denimo v redakcijo 24 ur vsaj za en teden. Da bi razumeli, kakšen pritisk je, da bi novinarstvu dejansko prišli blizu.

Se ti zdi, da so slovenski novinarji že kar problematično levo usmerjeni, če uporabim to klasično ideološko delitev, ali obstaja neko zdravo razmerje med poloma?

Novinar je državljan z volilno pravico in ima kot tak pravico do lastnega političnega mnenja in lahko to mne-

nje v komentarjih ali kolumnah tudi izrazi, v člankih pa seveda ne. Sicer je očitno, da je pri nas levo usmerjenih medijev več, s tem, da so tudi naši desno usmerjeni mediji v resnici levo orientirani. Tu pridemo do debate, kaj sploh je levica in kaj desnica. Janez Janša v Sloveniji denimo velja za desničarja. Če je on desničar, sem jaz cerkveni zvonik, in ker nisem cerkveni zvonik, on ni desničar. Njegova vlada je sprejela največ socialnih ukrepov, od tiste brezplačne malice itd. Sociala naj bi bila sicer domena levice, desnica pa naj bi bila bolj kapitalistična, a pri nas je vse zamešano. In gre mi na bruhanje, ko zagledam tisto Reporterjevo krilatico: neodvisen časopis. Kakšen neodvisen časopis? Nekoč je Bojan Šrot želel objaviti v Reporterju nek popravek in je nastal cel škandalček, v katerem so se par mesecev pripravili o objavi popravka, na koncu pa jih je Šrot celo ovadil. Medtem ko so mene, ko sem napisala kolumno z naslovom Janša, pojdi k vragu, po silovitih pritiskih Mateja Makaroviča in Alenke Paulin naslednji dan zradirali. Reporter torej ni neodvisen medij, ve se, da je v lasti slamnatega podjetja Prava smer, ve se, da so denar za to podjetje dala podjetja, ki jih je Janez Janša takrat politično kontroliral. Zato pravim, da ni razlike med političnimi opredelitvami medijev.

Spomnim se, da mi je Jani Sever nekoč rekel, da je novinarski poklic že v osnovi malce bolj na levi.

To je v zborniku Dignitas v Novi reviji zapisal že Peter Kolšek. Če bi teza držala, potem bi lahko tudi rekli, da mora novinar a priori biti tudi homoseksualec ali črnc. So določene

stvari, ki so osebna stvar vsakega posameznika. Jaz nisem levičarka niti desničarka, ampak liberalka.

Se torej definiraš kot liberalka, ali ti je ljubše ostati ...

Kaj? Anarhistka?

Ne, tudi anarhisti so definirani, mislil sem, če ti je ljubše ostati nedefinirana?

Ne, sem liberalka, čista. In to ne pomeni LDS. [Se zasmeji].

Komu po tvoje najbolj koristi medijska reprezentacija realnosti? Medijem samim ali elitam, ki jih obvladujejo?

Dejansko najbolj koristi posameznikom, ki medije obvladujejo, in posameznim političnim klikam, ki medije izkoriščajo za medsebojno obračunavanje. Direkt je bil najočitnejši ekspozice tega, vse ostalo je isto, le da mogoče na malce bolj kultivirani ravni. Glavni očitki, ki so jih po knjigi Operacija Direkt name metal novinarji, so bili predvsem, da se morajo razprtije reševati znotraj ceha, kar pa so malo zatem vsi pozabili in začeli javno medsebojno obračunavati. V bistvu me veseli, da je prišlo do takšnih javnih razprtij v cehu.

Ana, si Reporter zapustila res izključno zaradi sporne kolumne ali je bil problem še kaj drugega?

Kolumna. Kaj drugega bi lahko bilo? Jaz sem verjela v ta projekt, s Silvestrom Šurlo sva bila prijatelja, no, tako sem vsaj mislila, ko smo skupaj načrtovali projekt. A vse skupaj je bila laž. Šele po enem letu in pol sem pred kratkim izvedela, da denarja za Reporter ni dal Matej Raščan, kot smo tedaj mislili. Danes se tudi zaradi tega počutim kot popoln idiot.

Kakšno je tvoje mnenje o slovenski politični desnici. Razen tega, da je nimamo?

Res je, to ni desnica. To je zgolj krog ljudi, ki ne marajo Milana Kučana in ljudi okoli njega in ki so se pač združili v svoj krog, v principih delovanja in miselnosti pa ostajajo popolnoma enako socialistični. Gre samo za en velik boj za oblast.

Rdeča nit tvojih knjig je družbeno kritika Slovenije. Je Slovenija res tako izprijena ali je v njej v prihodnosti še mogoče razviti kaj pozitivnega?

Upanje umre zadnje, toda meni se zdijo pomembna dejstva, recimo, da je Slovenija po podatkih revije Forbes

najbolj obdavčena država na svetu. A je normalno, da ti država vzame praktično polovico zaslužka? Še v fevdalizmu so bili ljudje manj obdavčeni, tam so vzeli samo desetino. Problematične so tudi človekove pravice, ki so pri nas navadna farsa. To, da je potrebno najmanj tri leta čakati na sodno obravnavo, je neverjetno. Kaj če v tem času človek umre? Da ne govorimo o pokojninah, KAD ima le še za nekaj let denarja, kaj se bo zgodilo potem? Slovenija nima ravno razvitega gospodarstva, malo je vlagala v razvoj. A imamo kaj takega, kar bi lahko primerjali s finko Nokio? Ne, mi imamo afero Patria.

Kdo ima v Sloveniji objektivno največji medijski vpliv?

Kučan ima močan vpliv, tudi Gregor Golobič ga ima. Janša ima vpliv v tistih svojih medijih, Borut Pahor pa ga sploh nima. Mislim, da je to njegov prvi in zadnji mandat. Pomembnejša se mi sicer zdi celotna perspektiva. V Sloveniji so na praktično vseh ključnih položajih ljudje, ki so bili v komunizmu člani ZSMS, torej v partiji. Slovenija ni naredila lustracije, ki bi ljudi, obremenjene s preteklostjo, odstranila s ključnih položajev. Problem je tudi, da takšne vrste lustracije niti ni bilo mogoče izvesti, ker so bili tako ali tako vsi v partiji ali njenem podmladku.

Gregor Golobič mi je nekoč dejal, da je zanimivo, da v Sloveniji obstaja ena cela generacija ljudi, ki ne bodo dobili priložnosti, ker je njegova generacija zelo hitro prišla do določenih položajev po osamosvojitvi.

No, potem pa jaz Golobiču predlagam, da se umakne in naredi prostor. Misliš, da obstaja možnost, da se Janez Janša že kmalu vrne na oblast?

Glede na to, kako Pahor vodi vlado, ja. Mislim sicer, da bo Pahor zdržal do konca mandata, ker se večji socialni nemiri Sloveniji ne obetajo. Slovenski sindikati predvsem zapeljujejo navadne ljudi, kajti če bi ljudje imeli kaj v glava, bi že imeli nemire, tako pa stavkajo le, ko jim to ukaže Dušan Semolič. Če bo Pahorjeva vlada vzdržala mandat, se nam leta 2012 obeta izključno boj med Janšo in Golobičem. Mislim, da se bo Zares do takrat okrepil in bo sposoben onemogočiti SDS. **Nekoč si iz svojega spletnega blo-**

Foto: Metka Zemljic

ga izbrisala vse stare zapise? Kaj si želela s tem doseči?

Ko sem šla z Reporterja, sem bila tako besna, da sem v afektu pač izbrisala tekste. Strani namreč nisem znala. Tehnično. In na neki točki sem ugotovila, da se ne želim celo življenje pripraviti z ljudmi, ki jim smisel novinarstva predstavlja to, da jih, v tem primeru Janša, potrepnja po glavi in jim reče, da so pridni. Škoda časa.

Del tvoje prepoznavnosti nosijo tudi navidezno zelo usklajene marketinške poteze, kot so izbrisi blogov, knjige, izjave ... Si se kdaj ujela v strateškem načrtovanju svoje kariere?

Hvala za kompliment. V glavnem ničesar ne planiram.

Ali zdaj, ko se ti odpirajo nove priložnosti v tujini, razmišljaš predvsem v tej smeri razvoja kariere in misliš dokončno opraviti s Slovenijo?

Da. No, v Sloveniji imam v igri dve knjigi. Ena bo izšla pred volitvami, ker govori o gospodarstvu in politiki.

No, vidiš, da planiraš?

Ne. No, seveda vem, kdaj je potrebno knjigo izdati, da bo prodajana. Sta pa

obe tempirani na pomlad.

Trenutno si torej kolumnistka hrvaškega Poslovnega dnevnika. Sodeluješ z njimi predvsem zaradi izziva ali gre delno tudi za provokacijo?

Hotela sem pisati kolumne. In ko sem ugotovila, da pri nas te možnosti ne bom imela, sem poskusila zunaj meja. Z Poslovnim dnevnikom je sijajno sodelovati. Edino enkrat je imel urednik nek pomislek, ker se mu je moj tekst zdel preveč v korist Sloveniji, ampak ker mi ni predstavil boljših argumentov od mojih, je tekst ostal takšen, kot je bil. In je bil objavljen. Pri nas se to seveda ne bi zgodilo. V Sloveniji se noben urednik niti ne bi pogovarjal o argumentih. In Hrvaška ima, čeprav je v hudi ekonomski situaciji, precej bolje razvit medijski trg, kot ga imamo mi.

Kakšni so na Hrvaškem odzivi na tvoje pisanje? Ali jih je morda celo več iz Slovenije?

Odzivi na Hrvaškem so večinoma pozitivni, pri nas pa niso preveč veseli.

Niso veseli, kaj pišeš ali da pišeš?

Oboje. Predvsem se mi zdi, da niso veseli, da jaz pišem.

»Za staro pravdo?«

Samo Bohak

**Le vkup, le vkup uboga gmajna!
Heja, hejo!**

**Za staro pravdo zdaj bo drajna.
Heja, hejo!**

**Avanti o popolo, alla riscossa,
Bandiera rossa, Bandiera rossa.
Avanti o popolo, alla riscossa,
Bandiera rossa trionferà.**

Dan D, slovenski proletarec je končno spoznal, da si mora pravico priboriti na ulici, če mu je ne bodo podelili jezični dohtarji. Delavci, študenti upokojenci, sindikati skupaj družno skandirajo v imenu pravice. Oblastnikom se tresejo hlače, nič nas ne more ustaviti, kot bi dejali naši južni sosede. »Mi smo najjači.« Izpolnitev sanj ali farsa?

V svojem pisanju se tokrat vnaprej odpovedujem vsakršni pretenziji po objektivnosti, saj bom bralca tokrat raje popeljal tour de force, moje doživljanje delavskih protestov. Namesto sklepov in analize mu tokrat ponujam vinjete (z) nekega protesta. Hladno jutro, dežuje, študenti se zbiramo pred UŠC-jem, pripravljene na pot v Ljubljano. Presenetljivo veliko število se nas je zbralo v primerjavi s prejšnjimi demonstracijami. Napredek ali naključje? Z malo zamude se odpravimo na pot, razdelimo rekvizite, kape in krepčilo. Počasi se peljemo proti Ljubljani. Študenti si s polnimi kozarci pogum vase nalivajo in se krepčajo s sendviči, na koncu koncev je le mrzel dan in lačna vojska je slaba vojska. Nekje na sredi poti me med vzkliki »Maribor« prešine misel. Gremo na demonstracijo ali na tekmo? Zvem, da je isti dan zvečer tekma. Počasi vzamem izjave od organizatorjev nase skupine. »V prvi vrsti gremo protestirati iz solidarnosti.« Na koncu koncev gre (tudi) za nase starše. Sprejem argument, ne spuščam se v argumentacijsko analizo. Karkoli že, kultura protesta je pri Slovencih praktično neobstoječa. Nadalje slišim, da bomo vladi dali

jasno sporočilo, če se nas ne upošteva za pogajalsko mizo, se nas bo na ulicah.

Z zamudo pridemo v Ljubljano. Po postanku pred K4 počasi napredujemo do Prešernovega trga. Delavci nas pozdravijo z vzkliki odobravanja. Na odru tokrat namesto sindikalnih predstavnikov govorijo delavci. Napredek ali nujnost? Velik preboj v delovanju sindikatov ali reševanje vsega, kar se rešiti da?

Kolega je ob enem izmed srečanj dejal, da mu je nek starec na grškem otoku enkrat dejal: »Za karkoli želiš storiti, potrebuješ tri stvari. Moč, znanje in voljo.« Delavci v kriznih razmerah počasi pridobivajo voljo. Redki izkušeni protestniki imajo znanje, a le sindikati imajo moč, da zbobnajo skupaj tisoče ljudi. Četudi z golažem in kozarčkom vina.

S snemalnikom se podam v gnečo.

Odzivi delavcev so enotni. »Tako ne moremo živeti dalje«, »Pahorju sporočamo, da naj živi mesec z mojo plačo«, »30 let za strojem in z mano delajo kot z drekom«. Čutiti je nezadovoljstvo, nekateri sindikalisti celo grozijo s splošno stavko. Edini, od katerih ne uspem dobiti izjave, so policisti. Nemirni so. Morda jim je bilo ukazano, da ne smejo komentirati dogajanja. Ali pa enostavno opravljajo svoje delo in nimajo časa za nadležnega novinarja.

Slišim osebne zgodbe. Neupoštevanje predpisov, skorumpirani inšpektorji, izkoriščevalski delodajalci. Zberem dovolj veliko število izjav, da lahko upravičeno sklepam, da verjetno ne gre za naključja, viden je vzorec. Še več, ne gre za zlobne kapitaliste. Gre za sistem, ki celo iz poštenih podjetnikov dela izkoriščevalce.

Na odru igrajo Rock Partyzani, bivši Agropop. Slišimo klasične komade. »Avanti popolo bandiera rosa«. Revolucija!! Kolega pripomni, da je lepo živeti v državi, kjer lahko ljudstvo mirno vzklika revolucijo, pa ni nobenih sankcij. (Cinično) odvrnem, da je to seveda dovoljeno, dokler ne bi zares postali grožnja. Svoboda govora vsem, dokler govorijo, kar se spodobi. Morda pa napetost policistov kaže na določeno negotovost. Mirni sindikalni protest, seveda, a psihologija množic ima svoje zakonitosti.

Počasi odhajamo s protesta. Razmišljam o doživetem. Kaj se je oz. ni zgodilo? Zahteva po višjih plačah je razumljiva in nujna, a rešuje simptom namesto bolezni. Med krizo se je veliko govorilo o regulaciji in radikalnih spremembah sistema. Menedžerjem je treba pristrichi peruti in odvzeti zlata padala, so rekli. In danes? Praktično nič se ni spremenilo. Določeni ekonomisti nas svariijo pred ponovno krizo, v primerjavi s katero bo tale zgledala kot piknik. A trgi so si baje opomogli, pravi ortodoksna neoliberalna večina. Kdo ima prav? Čas bo pokazal svoje. Kliše na mestu.

Kljub vsemu ni šlo za dogodek brez dogodka. Solidarnost ni več v domeni nespodobnih besed, ljudje ugotavljajo, kar levičarski aktivisti že leta trobijo: Boji delavcev, študentov, intelektualcev in drugih so le partikularne manifestacije enega boja. Delavci iz javnega sektorja so med protestom pokazali solidarnost s tistimi iz privatnega, študenti z delavci, upokojenci s študenti. Morda počasi doumevamo besede Martina Luthra Kinga: »Morda smo prišli z različnimi čolni, a sedaj smo vsi v isti ladji.« Kam pluje naša barka, se sprašuje Tomo Križnar. Bo Slovenija svetilnik Evrope ali bo capljala zadaj kot zadnji dunajski kočijaž?

Čaka nas zanimivo leto.

Foto: Zveza svobodnih sindikatov Slovenije, <http://www.zsss.si>

Ideologija dela

Karolina Babič

Foto: Matic Stojs

Eden od značilnih elementov sodobnih produkcijskih procesov je pričakovanje delavčeve absolutne predanosti in zavzetosti za delo. Ideologija dela je tisti mehanizem, ki mobilizira delavce oziroma jih sistematično odkrilo ali prikrito nagovarja k predanosti in angažiranosti za delo.

Vendar pa ideologije dela niso vselej obstajale. Če sledimo študiji P.D. Anthonyja *The Ideology of Work* iz leta 1977, in tudi drugim ekonomsko-zgodovinskimi študijami, vidimo, da predvsem dva pogoja botrujeta pojavu ideologije dela; prvič, potreba po upravičtvi družbenih razmerij, in drugič, vzpostavitev dela kot »pomembne« človekove dejavnosti. Prvi pogoj za pojav ideologije dela torej predstavlja izginjanje starih principov utemeljevanja družbenih razmerij v prirojenih statusih in od boga določenih pozicijah. Če se je fevdalni red lahko utemeljeval v prirojenih vlogah tlačanov in fevdalcev, ki jih je blagoslavljala sam bog, potem je jasno, da sekularizacija sveta, ki sledi razsvetljenstvu, postavi družbo v nove okoliščine. Ko se okoli leta 1800 prične množično zaposlovanje v tovarnah, je delavcem njihovo bedno pozicijo v strukturi sveta vse težje utemeljevati na transcendentnih principih naravne prirojenosti in boga. Delavce je potrebno mobilizirati v okviru novih, posvetnih načel, kjer je osnovno načelo prav vzpostavljanje dela kot najbolj pomembne dejavnosti človeka. In s tem pridemo do drugega pogoja, da namreč delo v zadnjih nekaj stoletjih postaja eden najbolj pomembnih, če ne celo najpomembnejših vidikov človekovega življenja. Delo človeka konstituira kot človeka; postane samo bistvo človeškega življenja.

Da je to v zgodovini prava novost, nam priča odnos do dela, kakršen je bil značilen za staro Grčijo in

rimsko družbo, pa tudi za krščansko družbo vse do pojava protestantizma. Delo je veljalo kot tisto neprijetno, nepomembno, a nujno opravilo, ki po naravi pripada sužnjem. Ideologija dela v takratnem času ni bila potrebna; sužnjevi ni bilo potrebno vabiti, motivirati, mobilizirati za delo, saj so bili le-ti v lasti svojih lastnikov. Podobno velja za fevdalni red, ko so bili tlačani v krščanskem duhu vzgojeni, da nujnost garanja za preživetje vzamejo nase kot od boga določeno pozicijo v strukturi sveta. Kot pravi Anthony, je bil bog dolga stoletja daleč najboljši organizator dela.

Nujnost ideologije dela se pojavi šele z rojstvom t. i. svobodnega dela v drugi polovici 18. stoletja. S pojavom industrijskega tovarniškega dela se prične delo obravnavati kot svobodna dejavnost, za katero se posameznik kot svobodno bitje odloči in po pogodbi pristopi k delu. Jasno je, da v tem pogodbenem razmerju ni tolikšne svobode, kot bi si želeli, a princip v ozadju te ideje je bistveno določil nadaljnji razvoj na področju dela in ideologije dela. Delavec torej ni več po naravi ali božjem ukazu primoran, prisiljen k delu, temveč pristopa k delu kot svobodno bitje. Vendar pa so bile umazane okoliščine zgodnje industrializacije toliko neprijetne, da seveda od delavcev niso mogli pričakovati velike predanosti in angažiranosti v delo. V tej točki se je upravljanje tovarniškega dela uspešno naslonilo na tradicijo protestantske delovne etike, ki je delo prvič v zgodovini povzdignila na vrh vrednostne lestvice. Šele v 19. stoletju se tako masovno prične obravnavati delo kot vrednoto, kot bistveno dejavnost človekovega življenja. Ta čas seveda sovpadel z rojevanjem delavskega razreda najprej v Angliji in nato še drugod. Anthony v svoji študiji izpostavi zelo zanimivo povezavo med ide-

ologijo dela in Marxovim konceptom odtujitve; pokaže, da odtujitev dela ni neposredna posledica novih kapitalističnih produkcijskih procesov, temveč da med obema pojavoma kot nujni pogoj nastopa še ideologija dela. Ideologija dela, kot smo rekli, se izrazito pojavi prav v obdobju rojevanja kapitalizma, ko delo postaja moralna in splošna družbena vrednota, ki temelji na ideji, da je človek prav skozi svoje delo najbolj človeški, najbolj »pri sebi«. Skratka, misel o tem, da je človek na delu odtujen samemu sebi, da mu je odtegnjeno njegovo bistvo, je možna šele ob predhodnem pristanku na ideologijo dela. Anthony tako zanimivo pokaže, da tako kapitalistično mobiliziranje delavcev kot tudi marksistična kritika kapitalizma izhajata iz enotne predpostavke, iz ideologije dela, ki delo vzpostavlja kot bistveno človekovo dejavnost. Delo je lahko razumljeno kot odtujeno šele potem, ko je že prevladala ideologija o tem, da se človek izpolnjuje predvsem skozi delo.

Za sodobni kapitalizem je značilno, da se delavce novači s ponudbami samouresničitve in samoizpolnitve. Družbeni analitiki so npr. z raziskavami ugotovili, da so ljudje, ki se želijo na delovnem mestu samouresničiti, pripravljani delati za manjšo plačo, in na podlagi takšnih analiz je menedžment pogosto prišel do cenejše delovne sile. Ta ideologija dela, ki služi mobilizaciji predanih delavcev, ne prihaja le iz naslova menedžmenta, temveč tli v celotni družbi. Prepoznamo jo lahko npr. v programih šolstva, ki so usmerjeni v osebno rast učencev, nenazadnje jo lahko prepoznamo v osebnih ciljih večine mladih posameznikov, ki so ideologijo dela že dovolj ponotrjajili, da si svoje življenje zamišljajo kot uresničevanje svojih poklicnih želja.

Ideologijo dela lahko zato pre-

poznamo kot prototip delovanja ideoloških mehanizmov, kot jih opiše Althusser v svojem znanem članku *Ideologija in ideološki aparati države* iz leta 1970. Ideologija po Althusserju deluje prav na ta način, da posameznika interpelira v subjekt, pokliče ga, prikljče ga v subjekt, konstituira ga kot avtorja svojih dejanj in središče svojih iniciativ. Da posameznik ni več zgolj neka posamezna entiteta, temveč subjekt, dejavno sebstvo, ki si določa svoje življenje. Znana Althusserjeva formula tega poklica, prikljča: »Hej, vi tam!«, na katerega se prav vsak individuum odzove in se s tem vzpostavi kot subjekt, deluje identično kot geslo na nekem razpisu za prosto delovno mesto iz leta 1998, kjer na vrhu oglasa z velikimi črkami piše: »Ste to vi?« Tako se delavca prikljče, da postane delavec – subjekt, ki dela sicer po nareku, a vendar misli, da dela iz lastne iniciative, postane delavec, ki se razvija po nareku, a vendar misli, da se samorazvija, »saj je vendarle subjekt«.

Ideologija dela je torej prav to klicanje delavcev k samoiniciativnemu, prostovoljnemu sodelovanju pri izpolnjevanju svoje vloge v ekonomskih procesih. In ta ideologija dela ne bi bila mogoča, in tudi ne potrebna, če se v zadnjih stoletjih ne bi razvila ideja o svobodnem delu, in še prej, in tudi hkrati, še liberalna ideja o svobodnem posamezniku, ki samemu sebi načrtuje pot razvoja in prihajanja k samemu sebi. Sodobna ideologija dela, ki mobilizira delavce, da se razdajajo pri svojem delu, se je očitno prikladno prilepila na liberalno tradicijo ideje o svobodnem sebstvu in s tem odprla sodobnim ekonomskim procesom nove poti ekspanzije, posameznikom pa onemogočila, da iščejo bistvene elemente svojih življenj tudi izven področja zaposlitve in dela.

Konec konca

Enaindvajseto stoletje nam je prineslo konec – “konec konca zgodovine“. Konec je namreč ene same univerzalne in vseobsegajoče ideje liberalizma, ki je konstituirala Zahod kot edini civiliziran in razumen svet. Mit in logos naše politične identitete sta naletela na inherentne probleme in opozicijo. Posledica tega je fundamentalizacija stališč. Odprto je polje ideološkega boja, v katerem je edina gotovost to, da gotovosti ni.

Miha Andrić

Mit kot gonilo političnega

Vsaka politična oblast za svoje delovanje potrebuje mit, na katerem je utemeljena. In to zato, ker je vsaka oblast nasilje in kratenje svobode ljudi. Vzpostavi se z nasilnim aktom – s prekinitvijo neke prej veljavne zakonitosti. Izvor zakona (in urejenosti) je tako vedno v nezakonitem. Vsak, tudi razumen in pravičen sistem, ima problem z racionalnim upravičenjem svojega nastanka. Zato država uvede mit – mit, ki pripoveduje o civiliziranosti in legitimnosti ureditve. Platon s svojo “plemenito prevaro” na primer upraviči kastni sistem. Miti modernega sveta pa so ponavadi egocentrični, nacionalistični in agresivni ter gradijo identiteto na ločitvi od drugega. Z vpeljavo mita se konča spraševanje o nepravičnem izvoru pravičnega (kar bi lahko rušilo ureditev) in manjkajoči člen (prehod od nepravičnega k pravičnemu) pojasni s pripovedovanjem mita. To je seveda šokantno – država bi morala biti utemeljena na razumu, a lahko funkcionira le z mitom, ki ima konstitutivno ideološko moč. Družba je vitalna samo, če v sebi nosi ta mit in si ga pripoveduje, okoli njega pa nato steče racionalno funkcioniranje – to je logos v ozadju vsake ureditve. Tudi Durkheim opozarja, da občutek izgube smisla in usmeritve nastopi, ko družba izgubi sposobnosti pripovedovati si mit, to pa vodi h kulturnemu in individualnemu samomoru. Mit deluje (kot ideologija in demokracija), če se le “delamo”, da deluje (četudi realno ne verjamemo

vanj), in je tako gonilo političnega. Zgodovina je polna dogodkov, ki to nazorno potrjujejo – spomnimo se bitke pri Termopilah (ki jo opisuje film 300), kjer je gonilo špartanskega upora proti pošasti iz Vzhoda mit o civiliziranem, njihov “moto” pa razsvetljensko geslo boja razuma, enakosti in filozofije proti mistiki in tiraniji. Dvajseto stoletje je bilo prav tako zaznamovano z boji

Gonilo političnega postaja ideja o civiliziranosti napram islamskim barbarom, ki so (radikalno rečeno) barbari, ker niso mi. Na tej točki ne zanikam razumnosti človekovih pravic in univerzalne etike, a toksikacija drugih gre daleč preko tega.

med ideologijami – med liberalizmom (demokracijo), komunizmom in fašizmom. V devetdesetih letih pa zavlada ena – univerzalna ideja liberalizma.

Konec zgodovine – utopija

Liberalizem se je namreč pokazal za najprimernejšega, ni se razvil v radikalizem in ekstremizem. S poudarjanjem individualne odgovornosti, svobode in s konstantnim širjenjem (kapitalistične) produkcije je deloval, kot da nima notranjih kontradikcij in opozicije. Fašizem (z grozotami) in komunizem (z gospodarsko neuspešnostjo) sta ostala brez legitimnosti, tudi ideologija marksizma je bila mrtva. Liberalizem je postal edina, vseobsegajoča ideologija. Po Fukuyami smo tako dosegli “točko konca človeške ideološke evolucije in univerzalizacije demokracije kot končne oblike človeškega vladanja”. Zgodil se je Fukuyamov “konec zgodovine” –

liberalna demokracija s kapitalizmom je veljala za končno formulo razvoja – zadnji stadij človeštva. Liberalizem se je obnašal, kot da je ljudi dokončno rešil vsakršne ideologije. Prihodnosti so bila prepuščena samo še vprašanja variacij znotraj osnovne formule in ekspanzija sistema po svetu. Devetdeseta so bila tako leta prave utopije, vsi smo živeli Fukuyamov konec, vsi

smo verjeli v mit o univerzalnosti in popolnosti liberalne demokracije. Politiki so nam vedno obljubljali, da bodo ustvarili popoln svet, njihova moč in avtoriteta sta izvirali iz njihovih optimističnih vizij – v devetdesetih je delovalo, da smo končno zaživel svobodne sanje popolnega sistema.

Propadle sanje – 21. stoletje

A ta utopija se v 21. stoletju konča. Konec na političnem nivoju simbolizira 11. september, jasno postane namreč, da liberalna demokracija ni sistem, katerega edino vprašane je širjenje. Če ne drugega – globalni kapitalizem in globalni procesi nasploh porajajo fundamentalizacijo in liberalizem tako ne more biti globalna formula. Ekonomska utopija umre s finančno krizo, ki dokončno zopet odpre polje ideološkega boja. Zahodni sistem torej ima inherentne probleme (kriza, nacionalizmi in fundamentalizacija

skozi globalizacijo, napad na ZDA ...), hkrati pa je soočen z opozicijo – vzhodni islamski svet namreč sporoča, da ima svoj logos o civiliziranem in da se ne bo odpovedal svoji (politični) identiteti. Konec univerzalnosti in nad-ideološkosti povzroči potrebo po novem mitu, ki bo gradil identiteto Zahoda. To se kaže v novem načinu političnega pristopa.

V polju političnega se uvaja mit nevarnosti – nečesa, kar državljani ne vidimo in ne razumemo, nekaj, kar nas presega. A je tukaj in v vsakem trenutku ogroža naš svet. To nevarnost pooseblja radikalni islamski – teroristični svet. Precej te grožnje je vsekakor v domišljiji. A grožnja je uporabna, politiki tako ne ponujajo več sanj in boljšega sveta, obljublajo zgolj, da nas bodo zavarovali pred temi nevarnostmi. Svojo avtoriteto črpajo iz politike varovanja pred Vzhodom, vodijo vojno proti terorizmu in zato neprestano gradijo mit pošasti z Vzhoda, ki oblikuje našo identiteto. Gonilo političnega postaja ideja o civiliziranosti napram islamskim barbarom, ki so (radikalno rečeno) barbari, ker niso mi. Na tej točki ne zanikam razumnosti človekovih pravic in univerzalne etike, a toksikacija drugih gre daleč preko tega. Preprosto se postavimo na položaj razuma in pravice in gojimo idejo o barbarizmu tujcev, kar ima konstitutivno ideološko moč. Pošast z Vzhoda pa deluje iz identičnega vzgiba – v preteklosti sta amerikanizacija in globalizacija grozili njihovem svetu – da bi ob-

držali svojo identiteto so rabili nov mit, ki se je bil sposoben boriti s tem – nastal je radikalni islamizem. In v 21. stoletju se tako soočita ta radikalni islamizem in zahodna politika nevarnosti. Liberalni utopični sistem torej ni nekaj edinstvenega in univerzalnega – mit in logos, ki ga konstituirata, sta postavljena pod vprašaj. Sistem nikakor ni "perpetuum mobile", na kar še posebej kaže trenutna gospodarska kriza. Kriza odpira možnosti za kritiko kapitalizma in možnost za vzpostavljajanje novih idej. Ruši namreč stabilnost sistema in odpre polje ideološkega boja, katerega rezultat je nepredvidljiv. Logika krizne situacije je jasna – značilna reakcija sta vzpon desnega populizma in radikalizacija naših stališč. Prav zato drži "Doktrina šoka" (avtorice N. Klein). V času krize se namreč v strahu pred negotovostjo močno oklenemo temeljnih ideoloških premis – neoliberalistčnega kapitalizma v našem primeru (in ga poskušamo predstaviti kot še vedno prevladujočo ideologijo). Trenutna kriza tako dela za kapitalizem – levica namreč

ni bila sposobna ponuditi nobene alternative. Sporočilo krize je torej – kapitalizem sicer ima probleme, a ker nimamo alternative, je to edina smiselna možnost. Zdi se, da se je levica znašla v brezizhodnem položaju – nekateri (Henri-Levy) celo trdijo, da mora biti danes levica, če hoče preživeti, pro-kapitalistična. Vsaka kriza namreč pripelje do desnega populizma in antisemitizma – proti temu pa se levica v izhodišču bori. Ji torej resnično preostane samo, da teži h kapitalizmu in se znotraj tega poskuša boriti za človekove pravice? Ali levici resnično preostane samo to, da je zmerno antisemitska in diskriminatorna, da prepreči izbruhe drastične diskriminacije in kršenja pravic? Seveda ne. Levica, ki to počne, ni levica – je kvečjemu desnica s človeškim obrazom. Je barbarstvo, ki se dela civiliziranega. Prava levica mora za moto vzeti Maov citat: "Pod nebom vlada skrajni kaos, situacija je odlična!" Krizo je vsekakor potrebno jemati resno, a odprto mesto ideološkega boja je potrebno izkoristiti za razvoj novih levih opcij. Toda

levica danes žal izginja, politika se je skoncentrirala okoli dveh polov, pravi Slavoj Žižek, okoli liberalno tolerantne kapitalistične politike in desničarskih populističnih reakcij na kapitalizem. Tako izginotje levice torej dopušča vzpon populizma in fundamentalizma po celem svetu. Občutiti je namreč pomanjkanje vizije za prihodnost, kar prinaša vzpostavljajanje zidov do "drugih", ki jih (pre)hitro označimo za toksične. Preveč stvari dojemamo kot svete in se bojimo, da jih drugi negira (kar je lahko posredna posledica "politike nevarnosti in strahu" in mita o grožnji našemu svetu). Druge tako spustimo k sebi, samo če so "detoksikirani" – če torej sprejmejo naš logos civiliziranega. Kot reakcijo na krizo je moč slišati polno nostalgijah socialistov, pa dosti antikomunistične paranoje, nekateri ekonomisti radikalno napovedujejo sesutje ekonomskega sistema, drugi spet pravijo, da je kriza zgolj moment v kapitalističnem ciklusu. Kot pomembno morda velja izpostaviti opozorilo Slavojja Žižka, da kapitalizem de-

mokracije očitno ne potrebuje več. Iz Kitajske namreč prodira "kapitalizem z azijskimi – avtoritarnimi vrednotami", ki ni samo ostanek preteklosti, ampak napoved prihodnosti. Zamisliti se velja ob vprašanju, če demokracija res ni več nujna kapitalizmu in je morda celo ovira za produktivnost in gospodarsko rast.

Prihodnost?

Kaj nam torej prinaša prihodnost? Negotovost. Na Zahodu trenutno ni "velikega Drugega", ki bi nas vodil. Polje ideološkega boja ostaja odprto. V času, ko se pogosto citira Marxova teza o tem, da naj filozofi začnejo spreminjati svet, v času, ko vsi poudarjajo, da potrebujemo praktične rešitve, dejansko potrebujemo čisto nekaj drugega. Čas je namreč za premislek. Potrebujemo intelektualce in filozofe, ki bodo znali interpretirati situacijo, ki bodo znali opozarjati na prevladujoče ideologeme, ki bodo znali postavljati prava vprašanja – tu se namreč oblikuje ideologija. Pustimo ob strani stare ideje, čas je, da stvari na novo premislimo.

Elinor Ostrom, Nobelova nagrajenka za ekonomijo

Rok Kralj

Letošnja podelitev Nobelovih nagrad bo vsekakor v znamenju zvezdniskega ameriškega predsednika Obame, ki bo prejel letošnjo nagrado za mir. V senci te, za mnoge kontroverzne podelitve pa bo 10. decembra 2009 podeljena mnogo pomembnejša nagrada. Nagrada, ki nakazuje »nov veter« – v ekonomiji in tega zares potrebujemo; na tem področju bi morala zapihati najmanj burja.

Letošnjo Nobelovo nagrado za ekonomijo si bosta razdelila Američana Elinor Ostrom in Oliver Williamson za svoje delo na področju organizacije sodelovanja pri ekonomskem upravljanju. Ostromova bo nagrado prejela za »svojo analizo ekonomskega upravljanja, zlasti na področju skupnih dobrin«, Williamson pa za »analizo ekonomskega upravljanja, predvsem znotraj meja podjetij«, so v obrazložitvi zapisali člani Švedske kraljeve akademije znanosti, ki izbirajo Nobelove nagrajence za ekonomijo. Nobelovo nagrado za ekonomijo so prvič podelili leta 1969 na predlog Švedske kraljeve banke (švedska centralna banka) ob njeni 300-letnici in je edina od šestih nagrad, ki jih Alfred Nobel ni omenil v svoji oporoki. Elinor Ostrom je sploh prva ženska v zgodovini, ki je prejela to prestižno priznanje. Tudi zato, predvsem pa zaradi velikega pomena njenega dela, je prav, da ji namenimo našo pozornost.

Nov veter

Kratek pregled zadnjih ducat podeljenih Nobelovih nagrad na ekonomskem področju razkriva prevladujočo »podporo« tako imenovani neoliberalni ekonomiji. Tako sta leta 1998 nagrado prejela Američana Robert C. Merton in Myron S. Scholes »za novo metodo določanja vrednosti izvedenih finančnih instrumentov«. Oba No-

belovca sta bila ključna moža v obdobju direktorjev proslulega hedge sklada Long-Term Capital Management (LTCM), ki je leta 1998, samo leto po podelitvi nagrade, v samo štirih mesecih iz dobičkonosnih višav potonil v globoke izgube (4,6 milijarde \$) in skoraj povzročil obsežen borzni zlom. Še leta 2007 so nagrado prejeli trije Američani, »ker so postavili osnove teorije alokacijskih mehanizmov«, leta 2008 jo je prejel Paul Krugman »za analizo trgovinskih vzorcev in umestitev gospodarske dejavnosti«, v glavnem pa zato, ker je bil velik kritik Busheve ekonomske politike.

Letošnja nagrada, predvsem tista, podeljena Elinor Ostrom, zato (lahko) predstavlja preobrat, saj iz ekonomske eksotike »izvedenih finančnih instrumentov«, »teorije iger«, »asimetričnih informacij«, »alokacijskih mehanizmov« in tako naprej vstopamo v svet pravih ekonomskih temeljev: dobrin, upravljanja in sodelovanja. Ena redkih svetlih izjem v tem obdobju je bila Nobelova nagrada, podeljena 1998 indijskemu ekonomistu Amartyju Senu »za njegov prispevek k ekonomiji blaginje«. Sodelovanje pri upravljanju skupnih dobrin in ekonomija blaginje sta lahko pravi koordinati ekonomskega sistema prihodnosti.

Sodelovanje pri upravljanju s skupnimi dobrinami

Elinor Ostrom, predavateljica na univerzi v Indiani v ZDA, je izzvala prevladujočo paradigmo, da je upravljanje s skupno lastnino slabo, zato naj bo le-ta bodisi pod nadzorom države bodisi v lasti zasebnikov, zlasti slednjih. Na podlagi številnih študij različnih skupnosti po svetu, ki uporabljajo skupne dobrine, kot so reke, jezera, pašniki, gozdovi, podzemna vodna zajetja in druge, Ostromova ugotavlja, da s skupno lastnino

mного uspešneje upravljajo skupine, ki jo tudi uporabljajo. Poudarja, da uporabniki dobrin sami razvijejo učinkovite mehanizme za sprejemanje odločitev in za uveljavljanje pravil pri usklajevanju različnih interesov. Svoje ugotovitve je že leta 1990 združila v knjigi *Upravljanje s skupnimi dobrinami: razvoj institucij za skupno delovanje* (*Governing the Commons: The Evolution of Institution for Collective Action*), v kateri je zapisala: »Kar nekaj strokovnih člankov govori o 'tragediji skupnih dobrin', zato za večino naravnih virov priporočajo 'državni nadzor', da bi jih obvarovali pred uničenjem; drugi pa pravijo, da bi privatizacija teh virov rešila problem. V svetu pa lahko opazimo, da ne država ne trg ne omogočata posameznikom, da dolgoročno vzdržujejo in produktivno izkoriščajo sisteme naravnih virov. Nadalje lahko rečemo, da se skupnosti posameznikov opirajo na institucije, ki niso podobne ne državnim ne tržnim, s katerimi lahko upravljajo različne sisteme naravnih virov z veliko stopnjo dolgoročnega uspeha.«

Ko je primerjala različne skupnosti, je Ostromova prepoznala temeljne principe delovanja skupin, ki so uspešno upravljale s skupnimi dobrinami: meje skupine so jasno začrtane, pravila za uporabo skupnih dobrin so usklajena z lokalnimi potrebami in pogoji, večina posameznikov, na katera imajo ta pravila vpliv, lahko sodeluje pri njihovem preoblikovanju, pravico pripadnikov skupnosti, da oblikujejo lastna pravila, zunanje oblasti, spoštujejo, sistem spremljanja ravnanja posameznikov (monitoring) oblikujejo člani skupine sami, uporablja se stopenjsko sankcioniranje kršenja pravil, člani skupine imajo dostop do poceni mehanizmov za reševanje konfliktov, za dobrine, ki so del širših sistemov, so organizirane

Elinor Ostrom

medsebojne mrežne povezave.

Elinor Ostrom je s svojim delom zamajala tako »vrednote« centraliziranega (državnega) upravljanja z dobrinami, značilnega za tako imenovano socialistično ekonomijo, kot tudi temelje kapitalistične ekonomije, ki prisega na brezmejno učinkovitost zasebne lastnine. S skupnimi dobrinami najbolje upravljajo člani skupin oziroma skupnosti, ki so hkrati tudi uporabniki teh dobrin. Za prihodnost ekonomije so ti rezultati vsekakor velikega pomena, kajti niti popoln nadzor države niti absolutna prevlada trgov ne moreta razrešiti problema učinkovitega upravljanja s skupnimi dobrinami, kaj šele njihove pravične porazdelitve. Manjše skupnosti in skupine ljudi, ki so medsebojno povezane, so lahko najboljši upravljalci dobrin, in to v dobro vseh. To ima lahko velik pomen tako za blaginjo ljudi, okoljsko ravnovesje ter posledično tudi za mir.

Mogoče bo letos Obama zasenčil vse druge nagrajence, a dejansko je njegov pravi prispevek miru (vsaj zaenkrat) mnogo manjši, kot je prispevek njegove rojakinje, politične ekonomistke in profesorice Elinor Ostrom.

Odnos do drugega sploh ni vprašanje

Sami Al-Daghistani

Utemeljiten tekst Zahoda, Iliada, se prične z besedo »jeza«. Homer prosi boginjo, naj mu pomaga zapeti pesem o Ahilovi jezi in njenih strašanskih posledicah (»Pesem, boginja, zapoj, o jezi Pelida Ahila, srdno pogubnem, ki silo gorja prizadel je Ahajcem ...«). Ni pomembna torej frustrirana seksualna zadovoljitev, kakor bi trdil Freud, temveč prizadeti odnos, ki ga je deležen eden izmed obeh udeležencev. Ponos in jeza sta stalni kraj človeške zgodovine, le da se je manifestacija obojega v različnih obdobjih in idejnih sistemih različno kazala. Če se je v antiki jeza izrazila skozi fizično silo in moč besede, se je v obdobju judaizma in krščanstva pokazala skozi jeznega boga, krščanska prepoved maščevanja pa je bila percipirana v skladu s sodnim dnem. Z vznikom kapitalizma pa je jeza vse bolj tvorila konstrukt samouresničevanja in vladavine moči in se jo je vse bolj povezovalo z vzgibi, ki so imeli nacionalno ali samouresničitveno konotacijo (politično, rasno pogojeno), s katerimi so ljudje kreirali individualne in mednacionalne soodnose.

»Kapitala jeze ni nikoli dovolj, zato si je treba izposojati pri drugih jezah: pri nacionalni kulturi, kulturni jezi,« pravi Žižek v Nasilju. Če v fašizmu prevladuje nacionalna jeza, potem bi lahko trdili, da v kapitalizmu vlada jeza subtilnega egoizma, ovitega v leporečenje z navidezno mero čuta za temeljne vrednote Zahodnega konsenza (v katerega sodi tudi slovenski) – spoštovanje, človekove pravice, svoboda – skratka nekaj, kar vse prepogosto strnemo v prazni pojem demokracije.

Odnos do drugega pa navsezadnje sploh ne bi smel biti pojmovan kot odnos, kot nekaj, kar se mora vzpostaviti, na čem se mora graditi, s čimer se moramo soočiti, tem-

več kot samoumevno naravnost družbe, kolikor samoumevnost dojamemo kot dano možnost za vzpostavitev samega sebe in drugega. Spomnimo, da se je nemški idealizem začel s kritiko Kanta, ki je pomenila temeljni pretres človeške narave, saj je Fichte z vzpostavitvijo absolutnega jaza (dejanje samozavedanja) določil fundamentalno mejo človeka – ko nasproti jazu postavimo nejaz (drugega, ves svet ...), se jaz povsem zave svoje subjektivnosti, samega sebe, je samozaveden, se določi kot subjekt in posameznik. S tem sicer izgubi svojo absolutnost v svetu, kajti zaveda se posledičnega razkoraka med samim seboj in drugim oz. svetom, a si pridobi samozavedanje in lastni položaj pod soncem. Samozavedanje vnese v totaliteto razcep, naenkrat ločimo med jazom in vsem ostalim ... Kaj je torej tista groza obstoja, ki smo jo uzrli z razpadom enotnosti življenja? To sem jaz sam oz. kakor pravi Tine Hribar »preplavi nas skrb za naš lastni obstoj ...«. Tesnoba se torej začne pri nas samih.

Totaliteto pa si lahko zamislimo kot absolutno praznino pred začetkom sveta. Drugi je torej tu zavoljo naše lastne samorefleksije. Brez drugega naše mnenje ne šteje, je neuporabno in irelevantno, skozi drugega se naši lastni

strahovi o nas samih uresničijo in s tem tudi prenesejo na drugega. Ko jaz trka v to objektivno sfero, se sreča z ultimativnim drugim – z življenjskim prostorom.

Torej je že prvi stik z resničnostjo na nek način nasilen, zavoljo strahu, ki ga občutimo ob lastnem obstoju, ali kakor pravi Hribar: »Dokler sem sam s svojo bitjo in mi gre le zanj, me to na ravni odnosa z drugim neizogibno vpotegne v boj z vsemi, v vojno za preživetje in prevlado in v politični boj za priznanje.« Jaz se torej skuša uveljaviti kot gospodar, nad nečim nad predmetnostjo. Težava ni v drugem, je v meni. »Dejstvo bivanja je v resnici nekaj najbolj zasebnega. Obstoj je edina stvar, ki jo ne morem priobčiti drugemu,« pravi Levinas. Kaj potem sledi? Sledi odstavljanje suverenosti sebe, kar pomeni vzpostavitev socialnega odnosa z drugim(i). Potegovati se za izgubljenost totaliteto bi torej bil napačni korak, potrebno je sprejeti drugega v lastno življenje. Do razdora med menoj in drugim

pa pride, ko ideja neskončnosti (fundamentalno ontološko brezno med menoj in drugim) vzpostavi neenakost kot dokončno. Kot končnemu bitju pa mi je neskončno odtegnjeno, saj spoznanje pomeni le skladnost misli. On-

tološko brezno pomeni, da med posameznimi bitji lahko izmenjam vse, razen lastnega obstoja. Ko stopim z drugim v dialog, pričam o Neskončnosti, tako ontologija zmeraj že postavlja etiko – s tem, da bivam, sem a priori že odgovoren za obstoj lastnega bivanja in s tem za odnos do obličja, torej drugega. Levinas pravi: »Ko na obrazu opazujete nos, oči, čelo, brado, lahko vse to opišete, ker se na bližnjega obračate kot na predmet. Najboljši način srečati drugega je niti opaziti barvo njegovih oči!«

Obličje je potemtakem tudi groza obstoja ob drugem, kajti izpostavljeno je ogroženo z intervencijo drugega, ta šibkost pa nas vabi k nasilju, jezi, a kakor že rečeno, notranja odgovornost nas od tega odvrača. Odgovornost pa mora postati navdih, saj »tega, kar pripada izključno meni in je človeško, ne morem zavriniti«. Levinas tu skuša pokazati, da smo predvsem odgovorni, ne zase, temveč za drugega in preko drugega nazaj, tudi sami zase. Medosebno razmerje je torej nesimetrično. Navsezadnje je socialno razmerje, razmerje mene do mene – samega.

»Človek nikdar ne mora, človek zmeraj hoče,« pravi Jud Natan v Lessingovi drami, prepuščeni smo torej samemu sebi, svojim upom in strahovom, kako se bomo, kajti »moramo se«, soočili z ultimativnim drugim.

Danes torej ne moremo več govoriti o regulacijskih mehanizmi in politiki sobivanja, o medkulturnem dialogu in o navideznem uspehu spajanja narodov (ki temelji na plečih ekonomskega razcveta), temveč lahko govorimo le o nas samih – o partikularni etični identifikaciji z drugim kot absolutnim antagonistom. Eksistencialni boj nas vseh je torej pogojen na način razreševanja večnega konflikta s sočlovekom.

Traktat o bedaštvu

Samir Osmančević (Gradec), prevod Darinko Kores Jacks

Kaj početi?, je zapisano v Voltaireovem Kandidu. In na karakteristično retorično vprašanje je promptno ponujen enako karakterističen odgovor: »Takšni so ljudje. Zamislite si kaos vseh mogočih protislovij in nesmislov in dobili boste obliko vladavine, sodišča, cerkve, igralcev te bedaste nacije.« Razliko od starega cinika in provokatorja Voltairea, ki mu je bilo, kot vidimo, dovoljeno, da promovira zmešnjavo, kot je vsesplošna kombinacija kontradikcij in absurdov, v tako spoštovanja vredne veličine, kot so politični ustroj, država in sodišče - tri, če ostanemo pri odrski terminologiji, primadone svetovne zgodovine -, je nam 250 let kasneje komaj še smiselno postavljati vprašanja tako o kvaliteti igralskega kadra na omenjenem odru kot tudi o sami predstavi in o lastnem bedaštvu, ki nam ga, kot nosilcem nacionalnega občutja, Voltaire očita. 21. stoletje po Kristusu, jasno, ne potrebuje več voltaireovske analize sumljivih relacij med bedaštvom in, recimo, liberalno demokracijo ali Hollywoodom in Pentagonom, na primer. To stoletje je z lastnim nasledstvom dvakratno onesrečeni dedič: po eni strani naslednik nekega bizarnega tisočletja, v katerem so se pojavile prve misli o resnično vseobsegajoči svetovni vladavini, proti kateri danes tonemo, po drugi strani pa naslednik nekega podivjanega stoletja, ki je komajda vedelo, kaj si početi samo s sabo in s svojimi modrimi zgodovinsko-teatrološki študijami in definicijami, ki so tisto, kar je bedasto, varovale z umnimi besedami. To stoletje je zapuščina stoletja, ki je našlo svoj edini izhod v postmodernistični pluraliteti resnice - ter s tem ukinilo možnosti resnice nasploh - in na vseh straneh hkrati vendarle vztrajalo na večji resničnosti lastne resnice, s tem pa je perpetuiralo - vse do zame tako morbidnih 90-ih - življenje prastarih, a vendar še vedno tako vitalnih igralcev bedaste voltaireovske nacije.

Mobilnost demobiliziranega domobranca

Navkljub tej vitalnosti (enako kot tudi evidentni, morda celo nikoli evidentnejši aktualnosti decentnega voltaireovskega nasmeha, ki ga je moč zaznati v ozadju omenjenega citata) ugotavljam, da je na koncu prve dekade novega tisočletja povsem odveč premlevati nacionalizem, ker je ta po sebi vedno bil le gola manifestacija, torej način, na katerega podtalne frustracije velikega dela prebivalstva prihajajo do zle besede in do onesnaženega zraka. Podobno, recimo, kot so tudi verske vojne ob vstopu v evropsko moderno izražale nekaj drugega od tistega, kar so o sebi, skupaj z medversko strpnostjo, ki jih je zamenjala, trdile, da pomenijo. V klasičnem marksističnem *diskurzu* bi v skladu s tem lahko postavili tezo, da je, recimo, Slovenija, še celo medtem ko so spopadi z JLA še trajali, bila manj nacionalistična kot je danes. Če je vzrok temu čudnemu preobratu globalna ekonomska kriza, potem smo, kot rečeno, klasični marksisti, ker nam materialni status odloča o tem, kako se ljudje zares počutijo v nekem obdobju svojega življenja, ki ga bodo pravzaprav zares sovražili, pa če se dajo še tako brezrezervno mobilizirati za te ali one ideologije in *diskurze*, od vojnega hujskastva, po navadi usmerjenega proti najbližjim sosedom, do psevdobudističnih in drugih eskapističnih samoprevar. Še posebej pa ugotavljam, da je postalo že utrjavajoče ponavljati opozorila pred naletom nove radikalne evropske desnice, ki se - zaradi kompromitiranosti z nacionalsocializmom vendarle desetletja v ozadju - združuje v agresivne transnacionalne politične formacije, da bi brez bojzani pred paradoksom ponovno afirmirala načelo nacionalne izključnosti in čakala na prve znake slabosti neke anacionalno-marketingško-telekomunikacijske tvorbe, kakršna je EU - ki, kot vemo že iz bivše Jugoslavije, ni niti umetna

tvorba niti ječa narodov. Ali se še naprej čuditi dejstvu, da so se - razen postmodernih zveznih in predmodernih demokratičnih Nemcev, ki so se združili na nacionalni osnovi (ki za lyotardovski razviti industrijski svet takrat očitno niti ni bila tako anahronistična) - vsi drugi na tej isti barbarski osnovi s solzami ali brez njih razšli: eni od drugih kulturološko tako oddaljeni Čehi in Slovaki, brez kakršnekoli skupne zgodovinske tradicije združeni in v skupno življenje prisiljeni Rusi in Ukrajinci (zato se menda eno od najzgodnejših obdobj v ruski zgodovini imenuje »Kievski Rusija«), da o Balkanu in njegovem avtodestruktivnem avtomatizmu sploh ne govorimo. Vse to so prastare teme in konstatacije, o katerih ni vredno izgubljati besed v stilu profanosti fenomena proporcionalno plitvih institucionalnih politoloških analiz rasti neonacizma prav v tistih delih bivše NDR, kjer je brezposelnost skorajda katastrofalna, ali se teoretsko naslanjati nad *nacionalnim* bedaštvom ne-sojenega zagrebškega atentatorja na ljubljanskega premierja ter pri tem iz *nacionalnega* delirija osamljenega in demobiliziranega domobranca izpeljevati kakršnekoli daljnosežne sklepe o odnosih med dvema kulturološko in usodno (to usodno pa se, kot tudi sicer povsod na Balkanu, najprej odraža v intenzivnosti in skorajda zaljubljenčevi podobni strasti medsebojnih sporov) povezanima nacijama.

Saint Prozac

Morda je zato danes edina aktualna tema usoda same postmoderne v vse bolj agresivnem desnonacionalističnem kontekstu - kontekstu, ki kot izključen nujno izključuje postmoderno že samo po sebi. Torej je tema usoda konkretnih posameznih ljudi, ki jih je tako težko prepričati, da je prav apriorna legitimnost njihovega subjektivnega diskurza znak bistvene neresničnosti tega istega diskurza kot subjektivnega, kakor tudi njihove

nezmožnosti zanesljivega razlikovanja med lažnim in resničnim. Prav meglennost te psevdolegitimnosti pa je tisto, kar nas neprestano drži na robu fašistoidnih recidivov: dobro in zlo sta postala le dve enakopravni opciji, dve enako neumni možnosti; izbor med njima pa je odvisen od trenutnega razpoloženja za diskurz nerazpoloženega subjekta, od zastrupljenosti rdečega mesa v njegovi tedenski prehrani in od doze vsakodnevni frustracij, ki jim je izpostavljen zgolj zaradi tega, ker je prisiljen respektirati tuje lažne diskurze kot enako resnične.

(Predlagam - da ne bo pomote: brezplačen - eksperiment: poskusite tudi sami vreči iz svojega vsakodnevnega besednjaka sintagme, kot so »jaz mislim, da...« ali »jaz verjamem, da...«, še posebej pa skušajte nagovoriti svoje sogovornike, naj niti oni ne ovijajo svojih misli v te postmoderne nebu-loze, ki so, v nasprotju z izvirno lyotardovsko koncepcijo, zasnovane prav na avtoriteti tega praznega »Jaz« v »jaz sem ta, ki misli da...«. Opazili boste, kako težko je izražati takšne izjave, hkrati pa boste dojeli dimenzije hiperpsihologizirane civilizacije, ki jo živite, ter menda končno začeli kupovati delnice psihoterapevtske industrije kot ene od v bližnji bodočnosti najbrž najbolj propulzivnih gospodarskih panog. O tem se lahko med drugim kakovostno informirate tudi pri Francisu Fukuyami in njegovem delu Konec človeka - o koncu, ki ni nikakršen eshatološki ali teološki finale od zgodovine izmučenega individuum, ampak kraj, na katerem farmacevtska industrija pravkar prevzema vlogo cerkve in pri tem priganja ljudi, naj uzrejo lasten križ kot bleščečo in privlačno neonsko reklamo.)

Kar hočem s tem povedati, je pravzaprav enostavno: ontopolitično dezorientirani človek, v bistvu prepričan, da tudi kot tak - dezorientiran torej v svoji biti in v svoji socialnopolitični avtorepciji - lahko izraža obvezujo-

če resnice, je lahek plen vsakovrstnih, tudi medsebojno protislovnih ideologij. Nacionalizem je samo ena od njih, dovolj zlahka prepoznavna in ulovljiva, torej vsaj v nekem svojem delu tudi nenevarna. Mnogo bolj nevarno pa je tisto, kar ta nacionalizem šele omogoča.

Ko sem nedavno nastopil pred študenti, ki so v preteklih tednih okupirali/osvobodili po nekaj predavalnic na večini avstrijskih univerz, sem poskušal sebi in njim razložiti moč intuitivne kapacitete, ki je - onstran razmeroma profanih zahtev po boljših pogojih študija, kajti takšne zahteve bi zagotovo postavila študentska populacija povsod po svetu - privedla do njihovega protesta. Povedal sem jim, da je prav ta socialna intuicija edino, kar je v njihovem protestu sploh kaj vredno in kar je treba še teoretsko eksplicirati, ter da bi veljalo otipati filozofski utrip upora. Govoril sem jim o realni nezmožnosti izstopanja iz sistema, o nezmožnosti borbe proti sistemu z njegovimi sredstvi in orožji, o nasilju pojmov nacije, domovine, morale... in končno izobraževanja - o njegovem nasilju nad človeškim posameznikom, ki se izgublja in tava med komunizmom in fašizmom, med amoralizmom in nacionalizmom, med lažni družbe, v kateri živijo in lažni lastne notranjosti, ki ji preostaja zgolj to, da se sklicuje na tisti »Jaz« v »jaz mislim, da...«. In zato sem jih pozval, naj namesto okupacije predavalnic zunaj sebe začnejo osvobajati svoje notranje predavalnice, kajti to je za vsak sistem mnogo bolj nevarno od spalnih vreč na univerzitetni katedri. To je, se mi zdi, edina možna pot izhoda iz krize subjekta, ki ob izdatni podpori prozaca neustavljivo koraka k Fukuyamovemu koncu humanega eksistiranja.

To je morda edini možni izhod iz permanentne krize subjekta - toda izhoda, kakopak, ne bo. In, na koncu, kaj početi? Bedasta voltaireovska nacija se bo še naprej samorazpenjala med oblikami vladavine, sodišča in cerkve. Ter bo pri tem mrzila tako sebe kot sebi podobne in od sebe različne. Pri tem pa ne bo doжела dimenzije - v tem smislu več kot zasluženega - tveganja, ki se pojavi, kadar se oni kao odcepljajo, mi pa jim tega kao ne dovolimo.

Kakšnega študija si želimo?

V zadnjem času smo spet priča širšim študentskim protestom po Evropi. Ulice in predavalnice so zasedli nemški in italijanski, nekaj časa nazaj hrvaški, francoski in avstrijski študentje, pomembno vlogo v protestih širših razsežnosti pa so odigrali tudi grški študentje – če omenimo le najodmevnejše. Pri tem so študentje postavili različne zahteve in predloge za reševanje problemov na področju izobraževanja.

Gregor Kuhar

Zanimiva so predvsem opozorila, da se kvaliteta študija zmanjšuje z zmanjševanjem sredstev, s krčenjem profesorskega kadra in krajšanjem časa izobraževanja, ki onemogoča poglobljen študij. Del problema naj bi bila tudi bolonjska reforma. Pojavljajo se pomisleki glede prenašanja načel in ciljev bolonjske reforme v prakso, zasledimo pa lahko tudi pomisleke o samih temeljih in ciljnih te reforme, ki naj bi služila predvsem interesom kapitala. Poudarek je na hitri in ozki specializaciji študija, katere namen naj bi bil usposabljanje diplomantov, ki bodo lahko hitro vstopili na trg delovne sile. To naj bi vodilo v zmanjšanje širše izobrazbenosti, posledično pa tudi k zmanjšanju kritičnosti prebivalstva ter moči civilne družbe, ki naj bi skrbelo za refleksijo razvoja družbe in omejevalo samovoljo oblasti. Slišimo lahko zahteve po avtonomnem izobraževalnem sistemu, ki ne bi bil pod vplivom politike in kapitala. Sem spadajo tudi zahteve po čim širši dostopnosti, torej predvsem po čim manjših finančnih stroških študija, saj bi plačljivost pomenila za fakultete nujno, da tudi same stopijo na trg in tekmujejo s ponujanjem »instant« izobrazbe, ki bo »povrnila« investicijo v izobraževanje. Pri nas omenjena stališča zastopajo npr. člani Avtonomne tribune¹, ki med drugim nasprotujejo bolonjski reformi, se zavzemajo za avtonomnost fakultet, slabo mnenje pa imajo tudi o študentskih organizacijah, »ki so popolnoma zbirokratizirane valilnice bodočih profesionalnih politikov in le same sebi namen«². Podobna

stališča sta s podporo hrvaškim študentskim protestom izrazila tudi Noam Chomsky in Slavoj Žižek, ki je bolonjsko reformo označil za neumnost in dolgoročno katastrofo. Novost pa niso povsem nasprotne zahteve, ki poudarjajo nujnost z gospodarstvom tesneje povezanega izobraževanja, ki bo proizvajalo kompetentno in zaposljivo delovno silo. Pogoste so pritožbe nad študijem, ki nudi zgolj »neuporabno« teorijo, ne pa prakse, ki bi prinesla uporabne delovne izkušnje, in pritožbe nad preveliko maso študentk

in študentov družboslovja, ki da za državo predstavlja predvsem nepotreben strošek. Poudarja se ideal ameriškega tržno naravnane izobraževanja, kjer so se študentje med študijem pripravljani tudi zadolžiti, saj pričakujejo, da se jim bo vložen denar obrestoval tudi finančno. Si omenjeni zahtevi med seboj nasprotujeta? Obe se zdita legitimni. Verjetno si nihče ne želi družbe, kjer je vse bolj ali manj podrejeno diktaturi denarja in trga. Prav tako se študentje ne želimo izobraževati zgolj zaradi splošne razgledanosti,

osebne rasti ali večje kritičnosti vedoč, da bomo po končani izobrazbi najverjetneje ostali brez službe. Je možno združiti oboje v nek skupen koncept izobraževanja? Lahko učimo bodoče poslovneže ali recimo zaposlene v marketingu, da njihovo delo splošno koristi predvsem potrošnikom, ki kupujejo izdelke oziroma storitve podjetja, pri čemer se govori celo o opravljanju poslanstva, hkrati pa jih učimo npr. teorije Herberta Marcuseja – sicer predstavnika t. i. frankfurtske šole, pogosto navedene kot vzor družbenokritičnega preučevanja –, ki opozarja na ustvarjanje lažnih potreb, ki vodijo do množične družbene potrošnje. Primer je mogoče banalen, vsekakor pa opozarja na določene dileme in na cilje izobraževanja, ki verjetno niso vedno združljivi. Toda, naj je naš pogled na izobraževanje še tako idealističen in od njega zahtevamo še kaj več kot le proizvajanje delovne sile, kakršno trenutno zahteva trg, moramo priznati, da je vdor tržne logike na področje izobraževanja z bolonjsko reformo na čelu prej simptom, ki logično sledi širšim družbenim spremembam, ki jim je botrovala neoliberalna miselnost, kot pa sam izvor problema.

¹<http://avtonomnatribuna.blogspot.com/>.

²Besede Urške Cocej, predstavnice Avtonomne tribune za RTV Slovenija, dostopne na <http://www.rtvsl.si/slovenija/ocena-bolonjske-reforme-blizje-cveku-kot-petici/207323>.

V Sloveniji so protestirali edino študentje Fakultete za socialno delo zaradi neurejenega pripravništva.

Foto: Matic Stojs

Kaj pa sedaj?

Simon Rajbar

Ljudje smo ne glede na tehnološki in intelektualni razvoj skozi zgodovino še vedno ohranili pomembne varovalke za čase, kadar se nam hudo zalomi. Imenujejo se dvom, retrospektiva, spraševanje. Najprej sprašujemo sebe, a ko ne moremo priti do zadovoljive rešitve, sprašujemo druge. NATU gre očitno tako slabo, da je po odgovore prišel kar na slovensko fakulteto za družbene vede.

V obleki

Naslovno vprašanje se je retorično med predavanjem spraševal tudi Jamie Shea, direktor političnega načrtovanja v uradu generalnega sekretarja NATA. Njegovi sogovorniki so mu bolj ali manj avtomatično prikimavali ter na tiho vadili že vnaprej pripravljene odgovore na to vprašanje. Slednje namreč ni letelo na strokovno ali, bog ne daj, laično javnost, temveč bolj na njegove politične sotrpine. Če ob strani pustimo sporno lokacijsko lego sestankovanja znotraj fakultete, ki bi sicer v obliki foruma namesto predavanja lahko zelo produktivno služilo izmenjavi mnenj ter idej, ob takšnem monologu »najmočnejšega vojaškega zavezništva na svetu«, kot ga je poimenoval novi generalni sekretar Anders Fogh Rasmussen, lahko postane človeka zelo strah. Predvsem iz dveh razlogov. Prvič, ti ljudje natančno vedo, kaj govorijo in imajo za prihodnost skrbno ter natančno načrtovane rešitve v dobro zavezništva. Pri tem seveda navadnim smrtnikom zunaj organizacije ne bodo dopustili vmešavanja, dvomljenja ali celo spreminjanja njihove agende za prihodnost. Drug razlog je še bolj zaskrbljujoč, ti ljudje še sami ne vedo, kaj sedaj. Da ne bi slučajno spregledali njihovega blefa, pa ne sprejemajo zunanjih kritik ali pobud. NATO je namreč že dalj časa pod pritiski svoje zastarele strategije, ki se v modernem in hitro spreminjajočem se svetu očitno ne obese več. Na to je že pred več kot pol leta opozoril predsednik republike Dani-

lo Türk na predavanju o mednarodni varnosti v Ljubljani. Govora je bilo praktično o istih stvareh kot sedaj na FDV. Türk je zavezniški zastarel koncept pospremil z besedami, da »je bil ustvarjen za potrebe in čas, ki ne obstajajo več«. Slednjo misel bi se dalo aplicirati na celoten obstoj organizacije. Če je bila ta protiutež ogromni armadi Varšavskega pakta, tega pa ni več, protiutež čemu je torej sedaj? Bradatim možakarjem v skalovjih Afganistana? Da ne bi preveč dvomili v smisel obstoja takšne močne militaristične zveze, si mora ta pač najti nasprotnika. »Obstoj vsake zveze, katere namen ni vojskovanje, je nesmiselna in neuporabna,« je trdil Adolf Hitler. Ta problem NATA je danes le zapakiran v lepšo retoriko svobode in demokracije, ki jo, skupaj z Američani in Slovenci, širokogrudno izvaža ta organizacija.

V uniformi

Afganistan se zdi tudi glavni trn v peti zveze. Znašli so se v državi, v kateri niso hoteli biti, z nasprotujočimi si članicami, ki tam načeloma tudi niso hotele biti. Kot kasneje v primeru Iraka so sledile velikemu bratu. V podobni situaciji se je znašel novi ameriški predsednik, ki se ne zna otresti politike prejšnjega. Vojna

v Afganistanu je predstavljena kot »nujna vojna«, odmetavanje bomb v tuji državi na drugi strani planeta pa naj bi bistveno izboljšalo svobodo in demokracijo doma ter po svetu. No, če bi resnično šlo za totalno in vseobsegajočo vojno proti terorizmu, kot jo predstavljajo javnosti, imajo samo Američani, kaj šele celoten NATO, dovolj vojakov in streliva, da Afganistan zravnajo z zemljo, v svojem nuklearnem arzenalu pa toliko atomskih in vodikovih bomb, da bi lahko Hindukuš dobesečno upepelili. A gospod Obama vztraja, da v Afganistanu moramo zmagati, obrambni minister Gates pravi, da tam moramo ostane še »nekaj let«, britanski višji častnik general sir David Richards pa je s pomočjo kolonialnih izkušenj to dobo ocenil na 40 let. A Američane trenutno bolj žuli dejstvo, da se, razen izjemami posameznih članic, po golih planotah Afganistana bolj ali manj plazijo sami. V NATU zato lobirajo za odpravo t. i. nacionalnih omejitev, ki jih sprejme vsaka članica posebej in njenim vojakom ne dovoljuje sodelovanja v bojnih operacijah. Za njihovo odstranitev se zavzema tudi generalni sekretar NATA Rasmussen, ki trdi, da bi se tako »vojno breme« bolj

enakovredno razdelilo. »To dolgujemo našim poveljnikom in vojakom na bojiščih,« je dejal med obiskom v Sloveniji. V okupirani državi dati torej uniformiranim tujcem še večje možnosti, da te ustrelijo, razstrelijo ali ugrabijo. Končen rezultat je navadno isti. Tudi Slovenija je zaenkrat še med državami, ki uveljavljajo nacionalne omejitve. A namesto trenda odpravljanja nacionalnih omejitev, je prišlo samo do trenda odpravljanja. Kanadčani, ki so v Afganistanu že od prvega dne, so vrgli puško v koruzo, enako so storili Japonci. Italijani si želijo ven »takoj, ko bo mogoče«, končni rok za umik so postavili tudi Nemci. Po parih vrečah s trupli se javno mnenje ponavadi začne spreminjati. Morda tudi zato v Sloveniji ni večjega polemiziranja o sodelovanju v okupaciji Afganistana. Slovenci smo očitno prevzeli ameriško ideološko floskulo o vojni brez žrtev in se radi pohvalimo, da v vseh letih sodelovanja v mirovni misijah življenja v bojih ni izgubil še nobeden slovenski vojak. A kot opozarjajo strokovnjaki, je to le vprašanje časa. Če po tuji državi maširaš z orožjem v roki, je to pač za pričakovati. Afganistanem bi sicer lahko očitali, da so glede tega malce preveč občutljivi, a ti že prej niso kaj dosti popuščali kolonizacijski Britaniji ali ogromni Sovjetski zvezi. Kako sta tam končala oba imperija, je znano. Ob tem se nehote poraja vprašanje, kaj tam sploh išče naš miroljuben podalpski narod. Ker želimo afganistanskemu ljudstvu podariti lepote demokracije, volitev in ekonomske odvisnosti, lepo zapakirane v iluzijo svobode? Močno dvomim. Celo naš pregovor pravi, da je potrebno najprej pomesti pred svojim pragom. Recesija, stečaj, politična in socialna apatija, nestrpnost in nezadovoljstvo ... Sužnji z belimi ovratniki. Če bi se tega zavedali in bi bili res tako svetovljanski, tega najbrž ne bi želeli izvažati v kamnite puščave Afganistana.

Slovenski predsednik dr. Danilo Türk in generalni sekretar Nata Anders Fogh Rasmussen nazdravljata.

Foto: www.nato.int

Na robu sveta

»V tej zgodbi nobenemu več ne moremo popolnoma zaupati,« pravi producent Jerry Bruckheimer, ko govori o 3. delu epske hollywoodske uspešnice (t.j. uspešnice z vidika dobička) Pirati s Karibov. »V ozadju vedno tiči dvomljiv načrt, neprijetno pričakovanje, dvom ali strah. Na robu sveta je film, ki stalno koleba med tem, kako bo kdo končal in kje in nas večkrat postavi v situacijo, ko ne vemo, kaj naj si o junaku(ih) mislimo.«

Rok Kralj

Danes na Karibih ni več piratov, vsaj ne takšnih, kot jih poznamo iz filmov. Pirati pa so se »preselili« ob somalijske obale. V zahodnih mainstream medijih, katerih del so tudi naši, lahko beremo o pogostih aktivnostih somalijskih »piratov«, »banditov«, »kriminalcev«, ki napadajo in ugrabljajo miroljubne trgovske ladje in tankerje iz bogatih evropskih, arabskih in azijskih držav. Tudi politiki so hitro registrirali ta problem. V evroparlamentu je poljski poslanec Filip Kaczmarek (EPP-ED), parlamentarni poročevalec o Afriškem rogu, izjavil, da je »pirate potrebno obravnavati kot teroriste, s teroristi pa se običajno ne pogaja«. Pirati so torej teroristi. Eni ali drugi, nad njih je potrebno na en in edin način – z ognjem in mečem. In v skladu s to enajstoseptembrsko logiko je Evropska unija proti somalijskim piratom 8. decembra 2008 začela pomorsko vojaško operacijo.

Operacija Atalanta

Gre sploh za prvo pomorsko operacijo sedemindvajseterice, poimenovano »EU NAVFOR Somalija – operacija Atalanta«. Že ime je precej pomenljivo. V starogrški mitologiji je bila Atalanta izjemno lepa in junaška mladenka, ki je imela lovske spretnosti divje živali. Njen oče, kralj Jazon, jo je od silnega razočaranja, ker se mu ni rodil sin, takoj po rojstvu izpostavil smrti v divjini. Atalanto je najprej dojila medvedka, kasneje jo je v varstvo vzela skupina lovcev. Njene sposobnosti so bile tako silne, da se je pridružila skupini največjih grških

junakov v lovu na strašnega kalidonskega merjasca, kjer je odigrala ključno vlogo.

Kakšno pošast pa danes lovi neusmiljena in lepa evropska Atalanta? Novinarica Gwen Tompkins (NPR's *Morning Edition*) je maja 2009 intervjuvala enega od soma-

»Ribiške vasi na tem območju so opustošene zaradi ilegalnega ribolova z vlečnimi mrežami in odlaganjem odpadkov iz industrializiranih držav. Koralni grebeni so mrtvi. Jastogi in tune so izginili. Podhranjenost je visoka.«

lijskih piratov, Abshirja Abdullahi Abdija. »Jasno nam je, da ne delamo prav,« razloži Abdi. »Toda lakota je pomembnejša od vsega ostalega.« Thompkinsova je njegove besede komentirala: »Ribiške vasi na tem območju so opustošene zaradi ilegalnega ribolova z vlečnimi mrežami in odlaganjem odpadkov iz industrializiranih držav. Koralni grebeni so mrtvi. Jastogi in tune so izginili. Podhranjenost je visoka.« Tudi portugalska socialdemokratka v evroparlamentu Ana Maria Gomes pravi, da so bili pirati v začetku le ribiči in da so poskušali obraniti svoje ribolovno območje, ki so ga ropale tuje ribiške ladje, še zlasti evropske ladje. »Seveda pa so s časoma dojeli, da je piratstvo bolj donosno kot ribištvo.« Očitno, saj so pirati ribiči, katerih možnost preživetja je uničena. To je torej kalidonska pošast, proti kateri se bori »pogumna« evropska vojna mornarica.

Ropanje in uničevanje naravnih bogastev

Po definiciji so pirati oz. gusarji tisti, ki kradejo drugim ter uni-

čujejo njihovo imovino. A danes pravih piratov ni zlahka prepoznati. Nimajo ukrivljenih sabelj in samokresov ter prevezanih oči, ne izgledajo kot Jack Sparow, niti niso podobni somalijskim ribičem, ki »terorizirajo« Evropo, ZDA, Saudsko Arabijo itd. Pravi pirati sedijo

v vrhovih multinacionalnih korporacij, bank, mednarodnih ekonomskih institucij in politike, so ugle dni in zelo spodobno oblečeni. In imajo denar. In želijo ga še več, pa četudi morajo na rob sveta.

Lani so somalijski pirati zahtevali 8 milijonov \$ odkupnine za ugrabljeno ukrajinsko ladjo (skupaj v celem letu pa približno 90 milijonov \$). Odkupnina naj bi bila »odziv na kontinuirano odmetavanje strupenih snovi na našo obalo v zadnjih 20 letih«, je novinarjem Al Jazeera povedal Januna Ali Jama, predstavnik somalijskih »piratov«. Ahmedou Ould-Abdallah, posebni odposlanec Združenih narodov za Somalijo, je potrdil, da ima svetovna organizacija »zanesljive informacije«, da evropska in azijska podjetja odlično služijo z odmetavanjem strupenih odpadkov ob somalijski obali.

Evropska podjetja se zelo poceni lahko znebijo strupenih odpadkov, kar jih stane 2,5 \$ na tono, medtem ko bi bili stroški v Evropi približno 1.000 \$ na tono, pravi Nick Nuttall iz Okoljskega programa

Združenih narodov (UNEP). »Ugledne« evropske korporacije tega sicer ne počnejo direktno, temveč ustanovijo fiktivna podjetja, ki prevzamejo posle z odpadki. Somalija je najbolj primerna za »smetišče« razvitega sveta, saj je praktično že od leta 1991 zapletena v krvavo državljansko vojno, kjer cveti v glavnem trgovina z orožjem, hkrati pa je dobro ozadje za hollywoodske filme tipa *Black Hawk Down*. Pri UNEP-u pravijo, da je uničujoči cunami leta 1994 vrgel na obalo severovzhodne somalijske province Puntland številne kontejnerje s strupenimi odpadki, kar je povzročilo še dodatno okoljsko in družbeno katastrofo. »Odpadki so različnih vrst. Najdete lahko odpadke radioaktivnega urana. Prav tako svinec in težke kovine, kot sta kadmij in živo srebro. Prav tako lahko najdete industrijske odpadke, bolnišnične, kemične – vseh vrst, ki se jih spomnite,« pravi Nick Nuttall iz UNEP-a.

A to je le en del širše zgodbe, ki onemogoča Somalijcem in drugim prebivalcem revnih držav, da bi lahko normalno zaživel. Po podatkih Združenih narodov naj bi razvite države v revnih afriških državah v zadnjem času pospešeno kupovale zemljo, še zlasti Kitajska in Savdska Arabija. Po ocenah strokovnjakov so kupili že vsaj 30 milijonov hektarov kvalitetne zemlje, ki je namenjena izključno pridelavi hrane za matične države. Po poročanju mednarodnega raziskovalnega instituta International Food Policy Research Institute bo-

gate države letno vložijo med 20 in 30 milijard \$ za nakup zemlje v revnih državah. Kar ni nič drugega kot posodobljena različica neokolonizacije.

Naslednji velik problem, ki je v času zdajšnje globalne krize povsem poniknil iz že tako majhne pozornosti javnosti v razvitih državah, je dolžniška kriza najrevnejših držav, ki je posledica dolgotrajne politike finančnih »piratov« razvitega sveta – Svetovne banke, Mednarodnega denarnega sklada, ameriške centralne banke in še nekaterih. V zadnjih treh desetletjih – po podatkih iz leta 2005 – so najrevnejše svetovne države plačale 550 milijard \$ glavnice in obresti finančnim

institucijam razvitega sveta. Afrika, po podatkih Svetovne banke in OECD, letno nameni odplačilu dolgov 15 milijard \$, v istem obdobju pa dobi 12,7 milijard dolarjev »velikodušne« pomoči razvitih držav. S črtanjem dolgov pomoč revnim državam sploh ne bi bila potrebna, čeprav bi bila dobrodošla.

Potem so tu še visoke kmetijske subvencije EU in ZDA, ki majhnim afriškim kmetovalcem onemogočajo dostop na »svobodni« svetovni trg in s tem sesuvajo njihovo eksistenco. Da ne omenjamo davčnih oaz, ki so locirane predvsem na območju Karibov, kjer ponikne velik del bogastva iz revnih držav. Kdo so torej pravi pirati?

Pravi pirati

Somalija je očitno res država »na robu sveta«, kjer ne veljajo nobena pravila, kjer »nikomur ni mogoče zaupati«. Zato je edini način, da na ta rob sveta pošljete bojne ladje, ki nastopajo pod zvenečim imenom znamenite grške mitološke junakinje, da bi porazili »strašnega kalidonskega merjasa« oziroma ribiče, proglašene za pirate in teroriste. Pravzaprav ne gre samo za odnos do revnih držav, kakršna je Somalija, celoten globalni ekonomski sistem, ki ga vodijo finančne institucije razvitega sveta, deluje piratsko, saj »v ozadju vedno tiči dvomljiv načrt, neprijetno pričakovanje, dvom ali

strah«, kot bi se izrazil preroški Jerry Bruckheimer, producent Piratov s Karibov. Ravno globalna piratska ekonomija je ves svet potisnila na rob.

S teroristi in pirati, kakršni so somalijski ribiči, andski pastirji in kmetovalci, sulavezijski ribiči, ni mogoče opraviti s preprosto »junako« vojaško operacijo, temveč s pošteni in pravičnimi ekonomskimi odnosi in izboljšanjem pogojev za njihovo lastno preživetje. Za to pa je potrebno preobraziti tudi odnose v »srcu piratske ekonomije« - v razvitih državah in njihovih ekonomskih aktivnostih v smeri sodelovanja, pravičnosti in medsebojne delitve.

Kdo so somalijski pirati?

Vzhodno afriško pomorsko združenje ocenjuje, da obstaja vsaj pet piratskih band, ki skupaj štejejo okoli tisoč oboroženih mož. Glede na poročilo BBC-ja, je možno pirate razdeliti v tri glavne skupine. Največjo skupino predstavljajo lokalni somalijski ribiči, ki so jezni na tuje ladje, ker v somalijskih vodah lovijo ribe, uničujejo njihove čolne in pogosto izpuščajo odpadke. Preostali dve skupini sestavljajo bivši vojaki, ki so se borili za gospodarje vojne, ter strokovnjaki, ki obvladajo tehnično opremo, kot je npr. GPS.

Inovacije pospešujejo gospodarski razvoj

Svet znanosti je na prvi pogled popolnoma drugačen od sveta gospodarstva. Medtem ko prvi stremi k novim izumom, drugi teži k čim večjemu dobičku. A zavedati se je potrebno, da le sodelovanje med obema svetovoma lahko prinese inovativne in učinkovite rezultate.

Daša Purgaj

In čeprav je govora o prenosu znanja z univerz na gospodarstvo ter o sodelovanju med raziskovalci in gospodarstveniki veliko, običajno prav slednji ne vedo, kako bi s sodelovanjem sploh pričeli, raziskovalci pa se pritožujejo, da njihovo znanje ostaja za zidovi fakultet in raziskovalnih institucij. Nič drugače ni niti na področju industrijske informatike in vgrajenih sistemov. Na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko v Mariboru so se zato odločili, da se priključijo mednarodnemu projektu I3B, s pomočjo katerega želijo pospešiti inovacije na področju vgrajenih sistemov in omogočiti prenos znanja iz univerze v gospodarstvo, saj je prav slednjemu njihovo znanje v prvi vrsti namenjeno.

Skupaj za skupno prihodnost

Osnovni cilj projekta, ki poteka pod geslom »Skupaj za skupno prihodnost«, je pospeševanje inovacij in podjetništva ter povezovanje držav

na območju jugovzhodne Evrope, da bi skupaj razvili visokotehnološke storitve na področju tehnologije. Projekt je zasnovan na mednarodni ravni. Konzorcij projekta je sestavljen iz osmih držav območja jugovzhodne Evrope (Avstrija, Bolgarija, Grčija, Italija, Romunija, Slovenija, Srbija, Ukrajina). Povezovanje držav zagotavlja učinkovitost dela in boljše doseganje predvidenih rezultatov. Projekt sofinancira

Zaenkrat naša ministrstva financirajo predvsem začetne raziskave, ki so pravzaprav preverjanje določenih idej. Denarja, ki ga podjetje potrebuje, da idejo uresniči v industrijski praksi, pa ni.

Evropska unija v programu SEE od junija 2009 do maja 2012. Prijavitelj in vodilni partner je Institut za industrijske sisteme iz Patrasa v Grčiji. Drugi partnerji so industrijska združenja in znanstveno-raziskovalne organizacije.

Industrijska informatika in vgrajeni sistemi predstavljata dve pomemb-

ni strokovni področji na območju jugovzhodne Evrope. Vgrajeni sistemi so specializirani računalniki v večjih sistemih, na primer domačih in komunikacijskih napravah, industrijskih strojih, medicinskih aparatih. V povprečnem avtomobilu srednjega razreda je recimo okoli 50 do 60 vgrajenih sistemov, v višjem pa čez 100. »Dobrih 98 odstotkov vseh računalnikov, ki so na trgu, je uporabljenih v vgrajenih siste-

mih in le 2 odstotka predstavljajo osebni računalniki, ki jih poznamo končni uporabniki,« razširjenost tovrstnih sistemov ponazori Matjaž Colnarič, vodja laboratorija za sisteme v realnem času na FERi. »Na svetu je lani delovalo okoli 4 milijarde vgrajenih, do leta 2020 naj bi ta številka narasla za desetkrat. Gre

seveda za ogromne številke, a se prav za njimi skriva veliko razvojnega, zaposlitvenega in finančnega kapitala,« pravi Colnarič.

Preučiti primere dobrih praks iz tujine

Podjetja pogosto nimajo možnosti in resursov za spremljanje najnovejšega dogajanja na področju vgrajenih sistemov in industrijske informatike, zato je smiselno, da se povezujejo med seboj in z raziskovalnimi partnerji znotraj držav in preko meja. Akademске organizacije na drugi strani pa pogosto nimajo neposrednega stika s problemi iz realnega industrijskega sveta. »Naloge projekta so oblikovanje skupne osnove za raziskovanje, splošno uporabnih smernic za izboljšanje inovativnosti, prenosa znanja v industrijo ter nenazadnje promocija področja vgrajenih sistemov in seznanjanje o pomembnosti projekta za posamezna podjetja. Ugotoviti želimo stanje in potrebe na razvoju teh sistemov ter s pomočjo primerov dobrih praks, tudi iz tujine, pospešiti razvoj inovacij, prenos znanja v industrijo in povezovanje v regiji. Z razmeroma majhnim začetnim vložkom in primernimi znanji je mogoče veliko narediti. Velikost podjetja ni pomembna, tukaj je tržišče za velika podjetja preko srednjih, majhnih in mikro podjetij.

Premostiti dolino smrti

»Čim pride do povezovanja, pride tudi do realnih projektov. Iz množice vseh teh partnerjev pri projektu se vedno najde eden ali več, ki so sposobni izvesti stvar v določenem roku in za določen denar, ki jo v tistem trenutku potrebuje industrija.

Matjaž Colnarič in Vladimir Jovan si prizadevata pospešiti razvoj inovacij in prenos znanja v industrijo.

Foto: Daša Purgaj

Sončen božični večer

Imamo veliko takšnih izkušenj, tudi mednarodnih. Če raziskovalna institucija in podjetje dobro sodelujeta, si zaupata, vesta, kaj lahko eden od drugega pričakujeta, potem se projekt razvije. Nobena tovarna ni tako optimalna, tehnološko tako razvita, da se določene stvari ne bi dale izboljšati. Zaenkrat naša ministrstva financirajo predvsem začetne raziskave, ki so pravzaprav preverjanje določenih idej. Denarja, ki ga podjetje potrebuje, da ideje uresniči v industrijski praksi, pa ni. Tudi podjetja se namreč odločajo zgolj za financiranje projektov, ki so sigurni, ki so poceni, narejeni v roku in dajejo pričakovane rezultate. Na državnem nivoju pa se ne ve, na kak način in zakaj je treba tovrstni razvoj podpreti, zato upam, da se bodo zaključki projekta čez leta odražali tudi v razpisih ministrstev, da bomo prebrdili to tako imenovano dolino smrti,« je dodal dr. Vladimir Jovan z Instituta Jožef Stefan, ki skupaj s FERI in Evropsko skupnostjo tudi sofinancira nekaj čez dva milijona evrov vreden projekt.

Računalništvo v oblakih

Na področju inovacij, optimizacije poslovanja in konkurenčne sposobnosti pa lahko gospodarstvu, javni upravi in akademski sferi pomemben napredek omogoči nova tehnologija, imenovana »Cloud Computing« oziroma računalništvo v oblakih. Prav na Univerzi v Mariboru so skupaj s podjetjem IBM pred slabima dvema mesecema pod okriljem Znanstvenega parka zagnali prvi slovenski center za računalništvo v oblakih. Center predstavlja nadaljevanje razvoja Kompetenčnega centra za SOA, ki je v preteklih dveh letih pomembno doprinesel k razvoju storitveno orientiranih arhitektur (SOA) v Sloveniji. »Omogoča razvoj nove generacije aplikacij, ki jih bomo uporabljali kot storitve. Od podjetij se več ne zahteva, da imajo lastne strežnike in lastne računalniške kapacitete, na katerih se izvajajo aplikacije, ampak le-te enostavno namestijo v internet, kjer lahko do njih dostopajo kjerkoli,« je povedal prvi mož Znanstvenega parka Matjaž B. Jurič. Računalniški oblak je na voljo tistim slovenskim podje-

tjem, ki bi želela preizkusiti njegovo uporabno vrednost pri razvoju najkompleksnejših SOA rešitev, e-storitev in e-vsebin ter pri doseganju optimalne infrastrukture, ki posameznemu podjetju prinaša najvišje poslovne rezultate. Akademski sferi in študentom je omogočeno spoznavanje z najnovejšo tehnologijo in pridobivanje novih znanj, ki so osnova za inovacije. »Prehod znanja med univerzami in gospodarstvom, najnovejše tehnologije in inovacije so ključni za uspeh gospodarstva in naše družbe. Naše sodelovanje smo povzdignili še za stopnjo višje,« je dejal Roman Koritnik, generalni direktor IBM Slovenija, ki je prispeval vrhunski, 350 milijonov dolarjev vreden strežnikih za delovanje oblaka. Sicer pa gre trenutno za vzorčne centre. »Ko bo čez dobro leto stala prva stavba Znanstvenega parka, pa se bodo vzpostavili tudi prostorski pogoji za večanje števila takih centrov,« je sklenil Jurič.

Prost pretok znanja

In čeprav je država delež javnih sredstev, namenjenih za raziskave, letos povečala na 0,74 odstotka bruto domačega, ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo razmišlja o tem, da bi izdatno financiralo le ključne raziskave. Tako bi namreč po mnenju ministra Golobiča dosegli večji priliv denarja in se v roku dveh let približali lizbonskemu cilju z enim odstotkom javnih sredstev, namenjenih raziskavam in razvoju. Tega bi bilo moč doseči z reorganizacijo, ki bi ministrstvo razdelila na del za znanost in drugi za visoko šolstvo in odločili, da bodo financirali le ključna področja, ki se izkazujejo z odlično znanostjo in industrijo. »V globalnem svetu ne moremo biti konkurenčni, če še naprej drobimo večino sredstev na čim več različnih akterjev, da bi bili vsi nekoliko zadovoljni, da vsi dobijo malo. Premalo za to, da bi lahko bili svetovno konkurenčni in naredili preboje na področju znanosti in tehnologij bodočnosti v svetovnem merilu,« je povedala generalna direktorica Direktorata za znanost dr. Jana Kolar. Če nam bo le uspelo znanstvenike obdržati doma. Zdaj namreč množično odhajajo v tujino.

Če boste pogledali skozi okno svoje sobe, boste hitro ugotovili, da decembrski dnevi niso prav posebej mrzli in zimski. Pred mojim oknom je stvar celo šla tako daleč, da se naš grm sleza ne more odločiti, ali bi odvrigel liste ali ne. Verjetno si je v kapitalistični maniri rekel, da bo obdržal listje in z njim prednost, če do zime sploh ne pride.

Pravih celinskih zim namreč že dolgo ni več. Čeprav moram zveni nostalgичno, moram poudariti, da se spomnim dni, ko smo za prvi november s svečami talili sneg po grobovih. Letos je začetek novembra sicer res bil razmeroma mrzel, vendar je ta nekajdnevna ohladitev težko vplivala na mesečno povprečje. A ne dviga se samo temperatura ozračja. Ko poslušam debate o klimatskem vrhu v Kopenhavnu, tudi meni temperatura strmo narašča. Zadnja novica, da je pogajalec Združenih narodov zadovoljen s ponudbo 40-odstotnega znižanja izpustov toplogrednih plinov v Evropski uniji, me je pošteno razjela. Zanimivo se mi zdi, da ima človeštvo pogajalca za toplogredne pline. Gospod se pogaja o prihodnosti našega planeta. Za dobro ljudi v Avstraliji in drugje, kjer imajo že sedaj težave z visokimi temperaturami in ultravijoličnimi žarki, upam, da je dober pogajalec, v nasprotnem primeru bomo kmalu vsi hrustljivo zapečeni. Smešno se zdi, da se je o takšnih zadevah sploh potrebno pogajati, ko pa so bruseljski državniki sprejeli dogovor, da v poletnih mesecih nošnja kravate zaradi temperatur ni nujna. Človek bi mislil, da se torej zavedajo, da postaja naša Zemlja vse bolj vroča. No, pa smo se zmotili, ker so spet pristali samo na

40-odstotno znižanje, kar je deset odstotkov manj, kot bi bilo potrebno. Kot je rekel naš okoljski minister, se je spremenila klima v Evropskem svetu. Žal, to ni edini svet, kjer se klima nezadržno spreminja. A gospode v klimatiziranih prostorih to ne moti. Nenazadnje imajo navidezno močan argument gospodarske krize na svoji strani. Pozabimo, da bi razvoj novih, okolju prijaznih tehnologij pomenil preskok v gospodarstvu in ob zadostnem vlaganju postal pomemben gospodarski segment razvoja.

Dajmo raje porabiti vso nafto, ki bo nato zaradi segrevanja ozračja omogočila črpanje nafte na polih in zemeljskega plina, ki se bo sprostil iz taleče se Sibirije. Nato pričnimo z uporabo teh novih virov nafte in poskrbimo, da bo v nastalih puščavah sveta dovolj peska za zidanje gradov na tleh. Takšen se zdi načrt evropskih in svetovnih voditeljev. Če se bo Unija slučajno pravilno odločila in pristala na znižanje toplogrednih izpustov za 50 odstotkov, se bodo bruseljski pravniki gotovo spet domislili instituta prodajanja in kupovanja količine toplogrednih izpustov. No, niti ni tako čudna ideja, saj zadeva deluje podobno kot odvoz smeti, pa še težave z odlaganjem odpadkov ni, ker se vse dogaja samo na papirju. In smo že pri dodatnem argumentu za manjše znižanje toplogrednih izpustov, saj imajo vodje Unije gotovo v mislih novo tržno nišo – preprodajalca toplogrednih plinov.

Pri celotni zgodbi o klimatskih spremembah me edino pomirja dejstvo, da bo zaradi dviga morske gladine in z njo spremembe obalne črte Slovenija končno dobila večje morje.

Z bagri nad neprecenljivo kulturno dediščino

Čemu nam služijo pristojne institucije, če ne opravljajo svojega dela oziroma jim ne uspe ustrezno zaščititi, ohraniti in revitalizirati kulturne dediščine neprecenljive vrednosti? Do kod pravzaprav sega brezbržnost javnosti do nje in njenih potencialov?

Dario Svetelj

Takšna in podobna vprašanja s(m)o si razmišljajoči posamezniki lahko zastavljali v začetku novembra, ko so v javnost pricurjela poročila o uničenem arheološkem najdišču, odkritem v letih 2007 in 2008 med gradnjo mariborske zahodne obvoznice v Radvanju.

Kot je bilo mogoče razbrati iz navedb Slovenske tiskovne agencije ter časnikov Delo in Večer, se izvajalec in investitor del bodočega stanovanjskega kompleksa Habakuk pod mariborskim Pohorjem (Konstruktor VGR in AJM, d.o.o.), kljub drugačnemu dogovoru s predstavniki Zavoda za varovanje kulturne dediščine Slovenije (ZVKDS) in prejeti odločbi o ustavitvi del na začetku novembra, nista ustavila, temveč sta z nadaljevanjem izkopa za gradbeno jamo uničila arheološko kulturno plast. Zavod pa je zato podal prijavo inšpektoratu za kulturo in medije ter kriminalistični policiji.

Kdo je kriv?

Da se investitorji najrazličnejših gradenj v želji po kar najhitrejšem zaslužku nemalokrat malo ozirajo na naravno in kulturno dediščino, je najbrž že znano, še vedno pa ostaja neznanka, kako je mogoče, da je sploh lahko prišlo do gradbenega posega na arheološkem najdišču posebnega kulturnega pomena, in to navkljub zakonom o varstvu kulturne dediščine in opozorilom arheologov. Medtem ko so nekateri krivdo za omenjeno šokantno dejstvo nedavno iskali pri izvajalcih in investitorjih bodočega stanovanjskega kompleksa pod Pohorjem, so slednji spraševali, zakaj arheološko najdišče ni (bilo) vpisano v razvid kulturne dediščine niti ni ustrezno

označeno v prostorskih ureditvenih planih mariborske občine. Če je bilo zemljišče že 29. septembra 2008 vpisano v evidenco arheoloških najdišč, zakaj jih o tem ni obvestila vsaj Upravna enota Maribor, ki je 15. maja letos izdala odločbo o spremembi gradbenega dovoljenja, izdanega 28. avgusta 2008? Konstruktorju naj bi pristojna inšpekcija celo svetovala, naj delo nemoteno nadaljuje, češ da ni nobenih razlogov za zaustavitve, predstavniki podjetja AJM naj ne bi bili prisotni na sestanku med ZVKDS in Konstruktorjem 28. oktobra, pa tudi odločbo z zahtevkom o ustavitvi gradnje naj bi dobili šele 4. novembra ... Zaradi tovrstnih birokratsko-pravnih zapletov pa zgodba o neodgovornem ravnanju z

neprecenljivo kulturno dediščino ni nič manj šokantna in zgovorna. Dejstva, da se je nedavno v Radvanju z bagri poseglo v izjemno najdišče posebnega pomena, kvalitete, redkosti, bogastva in občutljivosti, kot zatrjuje stroka, na žalost ne more spremeniti prav nič.

Izjemna odkritja v evropskem in svetovnem merilu

Kot je znano, so arheologi ob terenskem arheološkem nadzoru ob zemeljsko-gradbenih delih pred dvema letoma odkrili izjemno prazgodovinsko naselbino v velikosti približno 10.000 m² iz časa na prehodu iz 5. v 4. tisočletje. Bila je v celoti ohranjena v vsem svojem poselitvenem razponu, vse arheološke strukture pa so ležale na varni glo-

bini, tako da jih dotedanji zemeljski posegi niso mogli prizadeti. O pomenu omenjenega arheološkega najdišča navsezadnje pričča tudi to, da je bila med raziskavami leta 2007 o njem posneta dokumentarna televizijska reportaža, zaradi velikega zanimanja javnosti pa so arheologi skupaj s Pokrajinskim muzejem Maribor pripravili tudi razstavo Aktualna arheološka odkritja, katere osrednji del pomeni prav najdišče v Radvanju. V muzejskem listu, izdanem maja letos, med drugim preberemo: »Jedro prazgodovinske naselbine je ob današnji Lackovi cesti, na križišču z nekdanjo Engelsovo cesto ter neposredno pod njima. Naselbina sega tudi južno od Lackove ceste, severno od nje pa naselbinske strukture počasi izginjajo. Proti vzhodu in zahodu nam naselbine ni uspelo natančneje zamejiti, saj sega še na območje zunaj obsega gradbenih del.«

Sledijo podrobnosti o naselbini, nastali pred približno 6000 leti, ki jo nekateri po pravici imenujejo za eno največjih ohranjenih naselbin iz eneolitika v Evropi: »Doslej smo odkrili 39 objektov iz različnih obdobj. Jedro najdišča, kjer so nekateri objekti tesno drug ob drugem oz. celo posegajo drug v drugega, predstavlja naselbina iz časa poznega neolitika in prehoda v zgodnji eneolitik (konec 5. tisočletja in začetek 4. tisočletja pr. n. št.), ki zaenkrat šteje 29 objektov.«

Med objekti arheologi izpostavljajo delavnico kamnitega orodja s številnimi izdelki in polizdelki ter omenjajo, da so na pričujočem najdišču raziskali tudi dva keltska oz. lateno-dobna objekta ter sledove štirih le-

Eno izmed blokovskih naselij v Radvanju.

Medtem ko so nekateri krivdo za omenjeno šokantno dejstvo nedavno iskali pri izvajalcih in investitorjih bodočega stanovanjskega kompleksa pod Pohorjem, so slednji spraševali, zakaj arheološko najdišče ni (bilo) vpisano v razvid kulturne dediščine niti ni ustrezno označeno v prostorskih ureditvenih planih mariborske občine.

senih rimskodobnih objektov. Največ podatkov so pridobili na osnovi kamnitega orodja in keramičnega posodja. Med doslej odkritimi skoraj štiristotimi kosi kamnitega orodja so po navedbah zabeležili okoli 70 celih oziroma fragmentiranih kamnitih sekir, 18 izvrtkov sekir, številne tolkače, strgala in polizdelke. Med keramičnimi najdbami so prevladovala ročno izdelane posode temno sivih, rjavih in črnih tonov s skromnim okrasom. Značilne so posode z ostrim prehodom iz ramena v trup, lonci, sklede ter številne žlice in zajemalke s preluknjanim nastavkom.

Iz doslej navedenega in še ne dočela raziskanega je mogoče zaključiti, da gre za eno največjih ohranjenih naselbin iz eneolitika ne le pri nas, temveč tudi v Evropi. Najdbe kamnitih sekir in drugih predmetov so

skupaj z dobro ohranjenim tlorisom bivališč neprecenljive vrednosti v svetovnem merilu.

Zamujene priložnosti

A tega se na območni enoti ZVKDS, Upravni enoti Maribor in na republiškem inšpektoratu za kulturo in medije očitno niso dovolj zavedali. Kako sicer drugače razumeti, da omenjeni prostor v Radvanju niso uspeli primerno zavarovati pred gradbenimi posegi. Ali se ni že pred dvema letoma vedelo, da se omenjena naselbina iz eneolitika ne končuje tam, kjer so se začasno zaključila arheološka izkopavanja, ter da je mogoče slutiti še večjo razsežnost te naselbine v smeri proti Pohorju? Mar odkritja, ki osvetljujejo in bistveno dopolnjujejo poselitveno sliko tega prostora skozi arheološka obdobja od 5. tisočletja naprej ter celo dajo slutiti še večja

in pomembnejša, niso (bila) dovolj prepričljiva?

Pa si privoščimo še večjo drznost in se vprašajmo: Ali pri nas res ni nikogar, ki bi se zavedal pomembnosti omenjene kulturne dediščine in v skladu z učinkovitimi evropskimi modeli revitalizacije le-te (promocija in trženje lokacij, replik artefaktov ...) znal denimo poskrbeti za muzej na prostem (recimo v stilu muzeja Flavia Solva pri avstrijski Lipnici) ali podobno kulturno-turistično atrakcijo? V času naprežan v zvezi z Evropsko prestolnico kulture 2012 bi si tovrstni projekt gotovo zaslužil vsaj malce pozornosti, dobro zamišljen in argumentiran pa bržkone tudi evropsko finančno podporo za njegovo izvedbo. Navezati se na tukajšnji prostor na stičišču različnih vplivov in kultur oziroma na arheološka najdišča v neposredni bližini

Radvanja gotovo ne bi bilo težko, saj so znano prazgodovinsko gradišče na Pošteli, gomilno grobišče v Pivoli in ostale zanimive lokacije s kulturno dediščino iz najstarejših obdobij naše preteklosti od tu oddaljene le nekaj minut.

Sicer pa se potreba po novem, odgovornejšem in celostnem pristopu k obravnavi kulturne dediščine pri nas po dogodkih v Radvanju vsiljuje kar sama od sebe. Ni jih namreč malo, ki si že dolgo želijo reorganizacije dosedanjega načina delovanja domačih institucij in spremembo miselnosti posameznikov o pomenu kulturne dediščine. Najbrž bi bilo potrebno začeti kar na samem začetku. Denimo s poučevanjem osnov. Tega, da je kulturna dediščina poleg odgovornosti tudi »speči« kapital, se v Sloveniji očitno še zdaleč ne zavedamo dovolj.

Radvanje 2007/2008: izbor restavriranih prazgodovinskih keramičnih posod in zajemalk ter kamnitega glajenega in klesanega orodja (www.zvkds.si).

Kulturna dediščina kot »speči« kapital

Ker ima kulturna dediščina ogromen tržni in razvojni potencial, sta po mnenju kritikov obstoječega stanja pri nas nujni ne le njena revitalizacija in aktivizacija, temveč v prvi vrsti sprememba miselnosti (zavesti) ter aplikacija učinkovitih evropskih modelov na področju obravnave kulturne dediščine. Naj gre za varovanje ali razvojne interese – pričeti je treba pri spremembi mišljenja posameznikov. Če spremenimo razmišljanje, spremenimo zavest. Posledica je sprememba, ki se odrazi v dvigu ozaveščenosti posameznikov in skupnosti, posledično v razvoju mesta, regije, države.

Moji mediji, moje življenje

Chris Wherry se že vse življenje ukvarja z mediji. Med drugim je sodeloval pri ustvarjanju dokumentarcev za BBC in Discovery Channel. Skupaj z Alanom Birminghamom in Petrom Wardom je napisal knjigo *Multi-spretnost pri televizijski produkciji*. Trenutno pa sodeluje z Radiem Slovenia International, kjer ima oddaji *My life my Music* in *The Story of Rock*.

Aleš Kustec, prevod Špela Gašparič

Zakaj ste se začeli zanimati za medije?

Že od petnajstega ali šestnajstega leta se mi je zdelo zanimivo zabavati ljudi, zato sem začel sodelovati v amaterski gledališki skupini. Zadolžen sem bil za tehnično plat predstave, začel sem se ukvarjati tudi z glasbo in s sestavljanjem stereo sistemov, ki so bili takrat nekaj povsem novega. Že pri šestnajstih sem skrbel za ozvočenje na občinskih proslavah in podobnem. Želel sem zabavati ljudi, ne le pritiskati na gumba, všeč mi je bilo, da sem ljudem lahko ponudil glasbo v ozadju. Bilo je preprosto, veliko bolj preprosto kot učenje zgodovine v šoli. Pri zgodovini sem popolnoma pogrnil, pa tudi francoščina mi ni šla dobro od rok. Nasploh nisem nadarjen za jezik, tudi slovenščina mi ne gre dobro. Morda mi niti angleščina ne gre tako dobro kot mislim. [Se nasmeje.] Moje zanimanje za medije se je razvilo nekako samodejno iz želje, da bi zabaval ljudi.

Kasneje ste snemali dokumentarne filme tudi za televizijsko mrežo BBC. Kako je prišlo do tega?

Po univerzi sem začel delati za lokalno televizijsko postajo kot mešalec zvoka. Zame je bilo to nekakšno uvajanje v področje televizije. Šlo je za majhno postajo, verjetno nekaj podobnega kot je slovenska RTV, toda bila je ena od 15 neodvisnih postaj v Veliki Britaniji. Zadolženi smo bili za informiranje, zabavanje in izobraževanje majhnega dela Velike Britanije z okrog štirimi milijoni ljudi. Sprva sem postal zvočni urednik, nato pa kmalu vodja oddelka za

urejanje zvoka. Tako sem bil predan delu, da sem bil za druge najbrž kar zoprn. Pogosto so se name obrnili režiserji in mi dajali navodila, kakšen zvok želijo, jaz pa sem jim odgovoril: 'A ni to malo preveč očitno? Na filmu je morje in vse, kar slišimo, je pljuškanje, seveda želimo več kot to.' Vedno me je namreč zanimal umetniški pogled na film. Na tej postaji sem delal kar dolgo, toda nato sem izgubil službo, delno zaradi Thatcherine politike, delno pa zaradi sprememb na področju franšiz pri neodvisnih postajah. Takrat sem si želel vzeti odmor, se malo spočiti, ampak seveda me je že čez dva tedna nekdo poklical in mi ponudil službo. Šlo je za majhno produkcijsko podjetje, imeli so le tri SP beta kamere z vso opremo, stereo sistemom, lučmi ... V bistvu je bil le en človek s svojo vizijo in nekaj prijatelji. Z njim sem delal pet let, snemali smo dokumentarne filme za BBC in Discovery ter nekaj neodvisnih produkcij. Na primer, bili smo zadolženi za snemanje gradnje Evrotunela. Bili smo edina filmska ekipa, ki je imela dovoljenje za snemanje na gradbišču, tako na angleški kot na francoski strani. Zakaj? Ker se je naše produkcijsko podjetje odločilo, da imamo dobro opremo in nam lahko uspe. Vse snemalne ekipe so naredile tečaj varnosti na gradbišču, tečaj varnosti pri delu pod zemljo, tečaj za varnost pri delu z visokonapetostno elektriko in tečaj o postopkih gradnje tunela. Nismo potrebovali spremstva na gradbišču, saj smo imeli vsa dovoljenja za delo na območju Evrotunela. To je bila zelo pametna poteza. Prav

takšne situacije ohranjajo moje veselje do dela z mediji – kar naenkrat se znajdeš v okolju nekoga drugega, svojo službo opravljaš v tunelu 500 metrov pod zemljo in počasi začneš razumeti ljudi, ki tukaj delajo, ter o njih posnameš dokumentarec.

Torej gre za predstavljanje njihovega glasu?

Točno. Želiš spoznati in dokumentirati življenje neke osebe. Nekoč sem na primer ves teden preživel z moškimi, ki ropa trgovine. Snemal sem dokumentarec o tem, kako mu uspe prepričati prodajalca v trgovini, naj mu izroči ključke od glavne blagajne, tako da lahko on naredi inventuro denarja. Nato prodajalca prosil za lonček kave in odide z denarjem. Štiri leta je tako potoval po Veliki Britaniji in živel v hotelih brez stalnega naslova. Ropal je restavracije McDonald's in trgovine. Bilo je zares zanimivo, vpogled v delovanje roparja. Te zgodbe so veliko bolj pestre kot intervjuji s slavnimi. Navadni ljudje so veliko bolj zabavni.

So mediji torej preveč osredotočeni na pomembne zgodbe?

Obupno. Naš svet je sestavljen iz milijonov majhnih ljudi, ki z majhnimi dejanji malo po malo spreminjajo svet. Ta ropar je delal majhne negativne stvari, toda upam, da večina ljudi dela majhne pozitivne stvari. To je podobno zgodbi o majhni ženički v Indiji, ki je prepričala skupino ljudi, naj načrpajo vodo in začnejo gojiti rastline na zemlji, ker do takrat ni raslo nič. Začeli so gojiti zelenjavo, ki jim je služila kot hrana. To so resnične zgodbe in to so ljudje, ki resnično spreminjajo svet.

Kako ste začeli z delom v Indiji?

Ko sem začel snemati dokumentarne filme, sem ugotovil, da si zaradi Thatcherine politike veliko majhnih in srednjih televizijskih postaj v Veliki Britaniji ne more več privoščiti oddelka za izobraževanje kadrov. Zato sem različnim televizijskim postajam ponudil, da pripravim tečaj za njihove zaposlene. Odziv je bil dober in začel sem s tečaji – od enodnevnih pa do takšnih, ki so trajali ves teden. Istočasno sem napisal knjigo o osnovah pripravljanja televizijske oddaje skupaj z mojstrom osvetlitve Alanom Birminghamom in nekdanjim snemalcem BBC-ja Petrom Wardom. Knjiga je opisovala predvsem tehnično plat pripravljanja oddaje, vendar se je dotaknila tudi umetniških pogledov. Alan je dobil službo pri enem od proizvajalcev studijske osvetlitve, v kateri je nameščal njihovo opremo v studiih po svetu. Včasih so ga vprašali, ali pozna koga, ki bi jim lahko pomagal pri zvočni plati produkcije in tako sem se znašel pri novi televizijski postaji v New Delhiju. V Indiji sem ostal približno osem let, vendar ne naenkrat, najdlje sem ostal devet mesecev. Ko sem zapustil to postajo, je moj tečaj obiskalo okrog dva tisoč petsto ljudi.

Kako je bilo poučevati v Indiji?

To je bila nedvomno najlažja služba, kar sem jih kdaj imel. Indijci se neizmerno hitro učijo, nikoli nisem učil skupine, ki bi se tako hitro naučila toliko informacij. Pogosto sem poučeval povsem navadne ljudi, brez tehničnega znanja. Učil sem jih o oddajanju novic v živo v studijskem

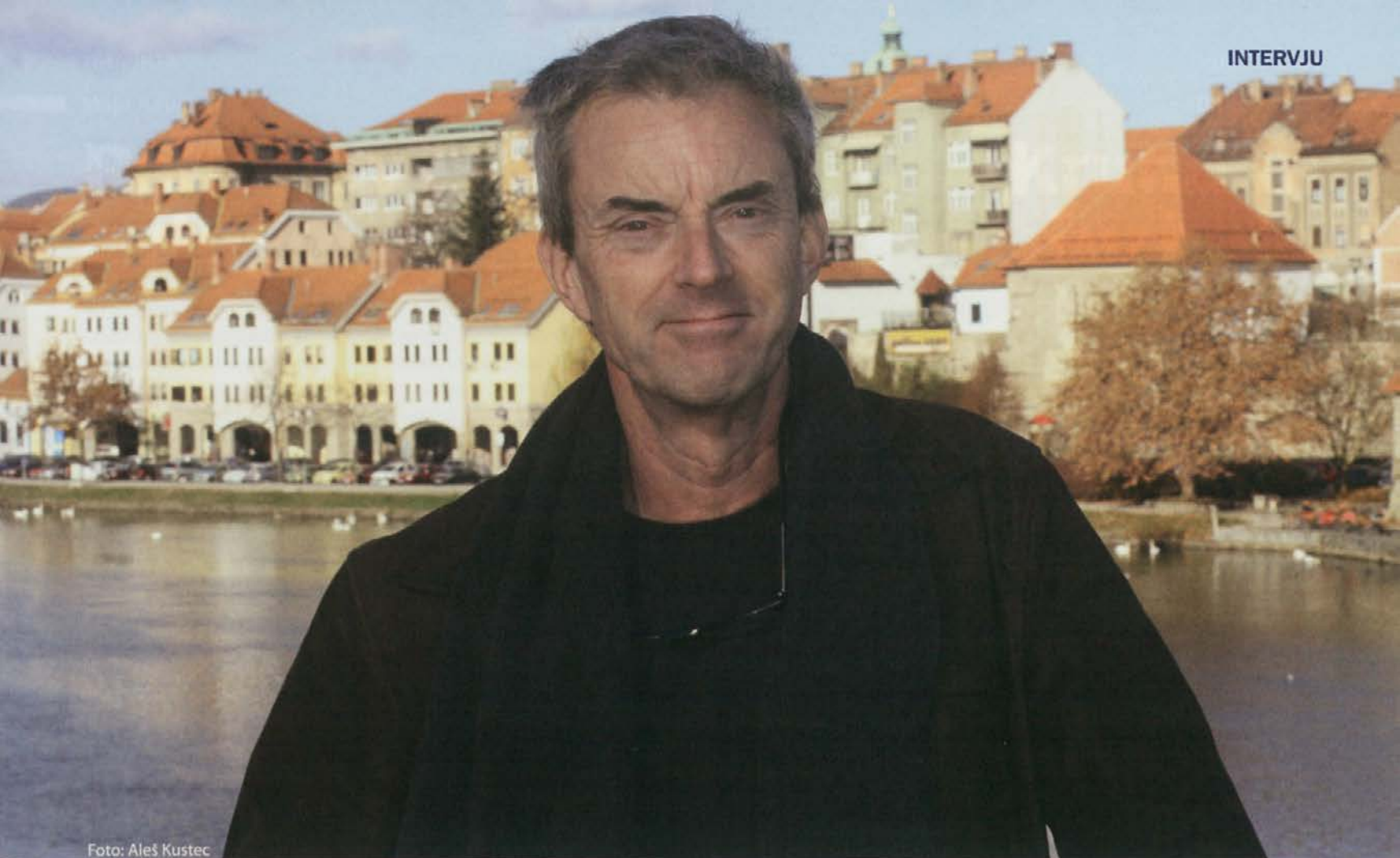

Foto: Aleš Kustec

okolju z vso tehnično opremo in nekateri so se vseh potrebnih veščin naučili v mesecu dni. Zato pravim, da je Indija zelo zanimiva država, saj se ljudje tam izjemno hitro učijo. Snov razumejo zelo hitro, če je ne razumejo, pa ti to povejo in prosijo, da ponoviš. Ta pristop je odličen, saj v Evropi ljudje na tečajih pogosto trdijo, da razumejo, dejansko pa razumejo le nekako polovico. Veliko Evropejcev je lenih, vse želijo narediti na hitro. Radi bi tekli, pa se še niso naučili dobro hoditi. Opravijo vozniški izpit, pa mislijo, da so vozniki formule ena.

V bistvu najbolje funkcionirajo postaje, ki delujejo kot ekipa formule ena. Vsaka oseba razume svojo nalogo in naloge drugih in vsi sodelujejo ter stremijo k istemu končnemu rezultatu. Ni važno, če je tvoja naloga samo držati mikrofona. Če svoje naloge ne opravljaš brezhibno, potem je vseeno, ali človek pred kamero sploh govori. Končni rezultat ne bo tako dober, kot bi lahko bil. Zame je to zelo pomembno, pozorni moramo biti na vse podrobnosti, vsak še tako majhen element je bistven za celoto. Direktorji velikih televizijskih hiš pogosto pravijo: 'Nihče ne piše pritožb o teh podrobnostih.' Žal mi je, ampak to je najnižja stopnja

razmišljanja ... Naloga medijev je, da izobražujejo, informirajo in zabavajo. V tem vrstnem redu. Nič ni narobe z zabavo, toda imeti mora nekakšno vrednost, informacijsko ali izobraževalno.

Kaj je torej v tem smislu dobra medijska produkcija?

Medijska produkcija mora vzbujati zaupanje pri ljudeh. Ko gledate novice na BBC ali RTV imate občutek, da ima napovedovalec integriteto in odgovornost ter da je pred tem razmislil o tem, kar govori. Če napovedovalec svoje delo obvlada, bo vsake toliko časa, ko naleti na kakšno manj znano ime ali statistiko, pogledal v svoje zapise, kljub temu da bere iz bobna in tega ne potrebuje, saj mu gledalci ne bi verjeli, da zna vse te podatke na pamet. Takšnih trikov se je potrebno naučiti. Gledalci ne bodo verjeli, če jim kar natrosite podatke, podkrepiti jih morate s tem, da jih tudi sami ne veste in jih morate prebrati. To je samo malenkost, ljudem morate dati vse, da bodo verjeli in zaupali v to, kar govorite.

V Sloveniji ste že skoraj osem let, kakšno je vaše mnenje o državi?

Moj prvi vtis je bil, da je to zelo evropska država. Resnično nisem videl nobenih razlik. Slovenija je

očarljiva dežela, veliko ljudi tukaj še vedno razume okolje, v katerem živijo. Predvsem v manjših mestih in na podeželju, v mestih je tega vedno manj. Ljudje so v stiku s svetom, ki jih obdaja, predvsem z naravo, in to je zelo pozitivno. Po drugi strani pa, dlje časa kot sem tukaj, bolj kot spoznavam družbene strukture, državni in sodni sistem, bolj opažam, kako so elementi socializma še zmerom močno prisotni. Ljudje tukaj ne gledajo široke slike, zanima jih le njihova osebna pot, ne pa tudi kaj se dogaja okrog njih, ker to pač ni pomembno. Tudi če v bistvu je pomembno, jih ne zanima. Glede na preteklost, razumem, zakaj se nočete izpostavljati in biti tista oseba, ki na koncu dobi kroglo v glavo. Mislim, da se to še vedno dogaja, v metaforičnem smislu. Razumem, zakaj ima generacija na primer 50-letnikov strahove, večino svojega življenja so preživeli v takšni družbi. V slovenski družbi je še vedno veliko elementov socializma in nekateri so zelo dobri, na primer zdravstveni sistem, ki je po svoje veliko boljši kot v mnogih državah, kljub temu da ima težave z upravljanjem in financiranjem. Dejansko pa je veliko bolj dostopen in usklajen. Ljudje bi morali to spoštovati. Pred časom

sem imel operacijo in zdravljenje po operaciji je bilo veliko bolj kakovostno kot v Veliki Britaniji. Pa še brezplačno. Politika in zakoni? Skrbim, da poznanstva še vedno igrajo preveliko vlogo. Predpostavljam, da bo trajalo dve do tri generacije, da bo to postalo manj pomembno. Rad bi izpostavil še eno stvar pri mladih ljudeh v Sloveniji, saj se mi to zdi nekako žalostno. Obstajata dve skupini mladih: nekateri so odprti, potujejo, vidijo širni svet in razumejo, kakšno srečo imajo, da živijo v takšni dobri in varni družbi. Imajo dobro predstavo o tem, v kakšni družbi želijo živeti, in se trudijo, da bi to dosegli. Druga, enako velika skupina mladih, pa še vedno živi pri starših, niso imeli priložnosti, da bi potovali, na njihovo mnenje pa so vplivali predvsem starši in stari starši. Če jim zastavite nalogo, bodo vprašali, kako naj jo naredijo, prejšnja skupina mladih pa bo sama ugotovila, kako naj se spopade z nalogo. V tej skupini bi moralo biti več mladih.

Očitno je potovanje in spoznavanje sveta za vas zelo pomembno?

Res je, ena izmed stvari, ki jih najbolj cenim, je to, da sem lahko potoval na račun drugih. Nekaj časa sem živel in delal v Indiji, na Filipinih, na Daljnem vzhodu in Bližnjem vzhodu.

du, kjer se moraš naučiti in razumeti arabsko kulturo. Ne moreš jim reči, da se motijo. Ne moreš reči, da so v osi zla. To je bila nesmiselna izjava bivšega predsednika Busha. Kaj takega lahko misliš pri sebi, ne smeš pa reči na glas. Druge ljudi je potrebno spoštovati, ne smemo jih žaliti, samo zato ker jih ne razumemo. Čez teden dni bo v moji oddaji *My life my Music* predvajan pogovor s trenutnim namestnikom ameriškega ambasadorja, Bradleyjem Fredenom. Zelo spoštuje Obama, zato sem ga o tem vprašal v intervjuju. Rekel sem mu, da je Obama po moji prinesel svež veter v politiko. Nikoli ne uporablja izrazov kot os zla. Tudi Slovenci morajo bolj spoštovati druge in predvsem ugotoviti, da ne rabijo biti popolni. Po mojem mnenju je to eden izmed največjih problemov v Sloveniji. V Mariboru pogosto srečam ljudi, ki pravijo, da ne znajo angleško, ko pa ugotovijo, da se bom pravkar popolnoma osmešil s poskusi pogovora v slovenščini, se jim zasmilim. Nato se v desetih minutah naučijo govoriti angleško. Vprašam jih, zakaj niso že od začetka z mano govorili angleško. Zato

ker mislijo, da njihova angleščina ni popolna in nočejo početi nič, pri čemer niso popolni. To je popoln nesmisel, nihče ni popoln.

Slovenci o sebi radi vzdržujejo dobro podobo?

Bodite razumevajoči in odprti, to je edina podoba, ki jo potrebujete. V nobeni stvari ne rabite biti popolni. 'Oh, jaz sem izvrsten jezikoslovec, govorim kar pet jezikov.' Super, spoštujem vas, gospod kdorkoli že ste, toda bodite bolj človeški, ne tako vzvišeni. Ena izmed najboljših priložnosti zame je oddaja *My life my Music*, s katero sem začel pred dvema letoma in pol. Verjemite ali ne, ko intervjuvam ambasadorje in menedžerje pomembnih podjetij, vidim, da so v bistvu čisto navadni ljudje. Res je, imajo naziv ekscelenc, ampak v bistvu so samo ljudje, kot vsi drugi.

Imate tudi drugo oddajo *The Story of Rock*. Lahko primerjate današnje glasbo z glasbo šestdesetih in sedemdesetih?

To je zelo zanimivo vprašanje, saj sem glede tega na nek način slepar. Z oddajo sem začel, ker se mi je zdela zabavna ideja. Seveda ne vem

čisto vsega, kar je o glasbi mogoče vedeti, nisem Dragan Bulič. Njega zelo spoštujem, saj resnično razume glasbo. Toda veliko vem o šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih. Takrat sem bil študent in kasneje na začetku svoje kariere. Hkrati je to najbolj pomembno obdobje, kar se tiče glasbe za vsakega posameznika. V osemdesetih sem sodeloval pri veliko rock koncertih, sodeloval sem z glasbenimi skupinami in studii. V devetdesetih sem snemal dokumentarce in v tem času se nisem zanimal za glasbo. Je sploh kdo snemal glasbo v devetdesetih? Ko sem naredil celoletni program o glasbi v devetdesetih, sem se veliko naučil. Brez interneta mi verjetno sploh ne bi uspelo narediti teh oddaj. Predvsem raziskovanje mi je vzelo veliko časa, za eno oddajo sem porabil tudi do osem ur. To pomeni pisanje besedila, iskanje glasbe, snemanje glasu in urejanje, saj celotno oddajo pripravljam sam. Toda če se vrnem k vprašanju, mislim, da je vse nekakšen krog. Obstajajo obdobja, ko je glasba precej lahkomišeln, in obdobja, ko nastajajo zares pomembne skladbe. Seveda pa so zmerom

tudi izjeme. Nisem eden tistih, ki mislijo, da je glasba vsako leto slabša. V bistvu se zmerom veselim novih stvari.

Kakšno je vaše mnenje o medijih v Sloveniji?

Radijske postaje imajo vsaka svoje mesto na sceni. Svoje delo opravljajo kar dobro in imajo veliko poslušalcev, saj izpolnjujejo želje in pričakovanja specifičnih skupin poslušalcev. Televizija je po mojem mnenju večja težava in mi povzroča skrbi. Včasih ko gledam televizijo, vidim dokumentarni program izpred dvajsetih let in si mislim: 'Odlično, to je resnično dobra oddaja.' Ko pa mi sploh uspe najti kak novejši dokumentarni program, se mi zdi, da ste vsa ta znanja že pozabili. Seveda obstajajo izjeme. Ampak skrbi me, da je veliko oddaj, ki so tehnično in umetniško na zelo nizkem nivoju. Mislim, da ste zapravili veliko dobrih priložnosti. Na televiziji, na primer, ni programov, ki bi se dotaknili ljudi. Ni dovolj oddaj, ki bi bile posnete na terenu. Toda kot ljubitelj dokumentarnih filmov vem, da je za dober dokumentarec potrebno veliko denarja.

RTV SLO

RADIO Si
Radio Slovenia International
for you

Maribor 102,8 MHz	Dravograd 107,2 MHz
Tolmin 101,3 MHz	Postojna 107,7 MHz
Ribnica in Kočevje 91,5 MHz	Murska Sobota 102,8 MHz
Kranj 89,0 MHz	Ptuj 102,8 MHz
Celje 91,1 MHz	Koper 98,9 MHz
Nova Gorica 96,7 MHz	Dravska dolina 103,9 MHz
Ajdovščina 96,7 MHz	Bled 100,4 MHz
Novo mesto 99,4 MHz	Portorož 102,0 MHz
Trojane 105,5 MHz	
Krško 93,4 MHz	
Trebnje 107,7 MHz	
Ljubljana 100,8 MHz	

po vsej Sloveniji!
all around Slovenia!

Pahorjev avtogol

Te dni drugače naravnost ponižna in od sramu neznanega porekla pordela Slovenija buhti od ponosa, vsa zaripla od nogometnega orgazma. Kar je uspelo le redkim v naši zgodovini, je uspelo nogometni reprezentanci v eni noči; povezati državljanje v enoto, ki je za trenutek dihala sinhrono. Redki so pred tem brez cinizma dali slovenskemu nogometu še eno priložnost. Nihče pa ni zares verjel, da se bo zgodilo, kar se je. Zaradi slabih letin že nekoliko podhranjen nogometni entuziazem je bil zaznaven tudi med politiki. Sedaj pa je sam premier zanj pripravljen žrtvovati svojo kredibilnost. Najprej sklep vlade, da mora Slovenija zmagati 1:0, nato obljuba njenega predsednika, da bo nogometnašem zloščil čevlje, če jim uspe premagati Ruse. Ljudstvo je bilo na nogah od navdušenja, kakšen predsednik, kakšen človek!!!! In kakšen klovn še le ...

Za čiščenje svoje podobe v javnosti je Pahor zaposlil Denisa Sarkiča, ki se je iz spodobnega novinarja transformiral v strankarskega prišepetovalca in osebne snemalca. Škoda. In še večja, če pomislim, da so bili ti najmlajši premierjevi izpadi najbrž plod njegove bujne domišljije. V teh, vladi zelo potrebno nemudoma izkoristiti vsesplošno amnezijo in med ljudmi čim dlje zadržati občutek sreče. Ali še bolje; ga deliti z njimi. In nato vse to, videodokumentirano, izkoristiti. Ne rečem, naravno je, da predsednik navija za našo reprezentanco. In vse bi bilo okej, če SD ne bi objavila posnetka, ki bi ga lahko ocenili za vrhunski PR izdelek, če le akterji ne bi izpadli tako amatersko. Sarkičeva kamera je zabeležila več, kot smo želeli videti.

Najprej poskus predsednika vlade, da bi objel ruskega kolega, ki je reagiral hladno ter Borutov izliv radosti nalahno, vendar z odločnostjo odbil. Nato tekma. Sarkičev stroj je po vzoru Riefenstahlove posrkal emocije in dramo, napetost in živčnost politikov, z izjemno aktivnim navijačem Pahorjem na čelu. Türk je poleg Medvedjeva sedel nepremično, skoraj omrtvičeno, kot da ga je sram nebrzdanosti svojih političnih kolegov. In še očiščene ob koncu. Objemi, solze in veselje ter znatno manjša količina predsedniškega bontona, ki je kljub prošnji nogometnašev, da jim pustijo trenutek zase, na vsak način hotel vdreti v slačilnico, kjer je fantom »zgoraj brez« zloščil kopačke, kot je napovedal. Sicer na hitro in površno, a to ni pomembno. Važno je, da je našega priložnostnega čistilca čevljev, za katerega smo se nekateri bali, da bo tokrat držal besedo, zajela kamera.

Posnetek iz slačilnice, za katerega reprezentanti niti trener niso želeli, da pride v javnost, so posredovali različnim medijem in tako nesramno zlorabili njihov uspeh za lastne potrebe. Tega ne gre zanikati. Zadoštuje le nekaj minut ogleda propagandnega materiala, na katerem nogomet deluje zgolj kot postranska zadeva. Kot sredstvo. Po streznitvi so na ta račun vzniknili številni očitki. Tudi reprezentanti so poudarili, da v prihodnje ne želijo sodelovati v politični propagandi. Pahor na očitke odgovarja s: »So what??« Spomnimo se Kozmusovega sprejema, med katerim je bil Janša brutalno izžvižgan. Ta se je nato vsaj spretno pomaknil v ozadje in se izognil večjemu fiasku. Kaj takega bi lahko padlo na pamet tudi Pahorju ... ali vsaj Sarkiču.

Kruha in fuzbala

Dvigovanje temperature v medijih pred odločilnimi tekami slovenske reprezentance za uvrstitev na svetovno nogometno prvenstvo je pri kruha in iger željnih množicah nedavno povzročilo svojevrstno žogobrcarsko vročico. Nogometne navdušence seveda težko prepričaš, da gre le za igro in šport, vendar evforija tokrat še zdaleč ni zajela samo njih. Izlive najrazličnejših čustev pred »zgodovinsko bitko« v dodatnih kvalifikacijah je bilo mogoče razbrati na tako rekoč vsakem koraku. V zraku so lebdela modrovanja, ki so podžigala »ognje strasti«, napovedovala »gole odrešitve«, soustvarjala t. i. slovensko nogometno pravljico, ki naj bi jo dokončno izpisala uvrstitev na SP. A ni se zgodilo samo to. Fuzbal je naenkrat postal alfa in omega. Ventil za sproščanje najrazličnejših frustracij. Obliz za vse rane in težave, s katerimi se v resničnem in medijsko manj pokritelem vsakdanu spopadajo duše slehernikov. Pretiravam? Kaj pa je potem bilo to, kar se je dogajalo pred obračunom z rusko reprezentanco in po njem? Ko je po srečnem razpletu dogodkov v Moskvi napočil dan D v Ljudskem vrtu? Tudi če nisi hotel, si se pred njim lahko naposlušal o epskem boju med Davidom in Goljatom. Ja, celo o spopadu med ruskim cesarstvom in nekakšno našo krajevno skupnostjo, ki da mu junaško stoji naproti. Pa o denarju, ki se mu tokrat po robu postavljajo srce, pogum, kemija. O zmagi vseh zmag, ki da jo nad ruskim medvedom lahko doseže naša složna ekipa, generacija slovenskih nogometnašev pod vodstvom izjemnega stratega in množica tistih, ki živijo in dihajo z njimi, ki na igrišču pomenijo dvanajstega igralca ... In potem se je zgodilo.

Slovenska nogometna pravljica je dobila srečen konec in celo nadaljevanje. Dosežena je bila zmaga. Še več: katarza na igrišču in zunaj njega. Predsednik vlade je po tekmi končno skrtatil kopačke, doslej zadržani predsednik države je kričal z navijači. Ni čudno, da se je ob vsem tem cirkusu marsikomu zazdelo, da v tej deželi ni nič pomembnejšega od fuzbala. Da je famozna fuzbalska zmaga le še en dokaz o tem, kako veliko lahko storimo, če smo složni, čeprav nas je malo in bla, bla, bla. Politični marketing, populizem in v nacionalni ponos preoblečeni nacionalizem so že od nekdaj odlično sredstvo za speljevanje pozornosti drugam. Ja, večja kot je kriza in večje kot so napetosti v družbi, večje so potrebe po ventilu. Po spektaklih za množice, po sladki pozabi. Kakšna kriza neki, kakšna zadolženost in brezposelnost?! Kakšen boj za delavske pravice in pokojnine vendar?! »Kdor ne skače, ni Slovenec!« Koga pa še zanima, da se pri nas igra zanič klubski nogomet, da na derbijih, pred njimi in po njih na ulicah pogosto nisi več varen pred huligani? Da »navijači« vdirajo že v slačilnice in nasploh postajajo vse bolj predrzni. Kdo bi si zdaj še belil glavo z dogovarjanjem rezultatov zaradi športnih stav? Ali ni najpomembnejša uvrstitev na svetovno nogometno prvenstvo in to, da bomo tam igrali mi?

Oprostite, ampak mi na SP ne bomo igrali. Tudi Slovenci na SP ne bomo igrali. Igrala bo le slovenska nogometna reprezentanca. Tehnično in taktično zrela ekipa športnikov, ki je znala izkoristiti priložnost, tisti, ki so najbolj zaslužni za omenjeni uspeh. Vi in jaz lahko zanje le držimo pesti. In si nalijemo čistega vina ...

Po zlati še diamantna nogometna generacija

Le ozek krog novinarjev je od prve reprezentančne kvalifikacijske tekme v Mariboru leta 1994 do danes spremljal vse vzpone in padce izbrane vrste in spoznal zakulisje okoli reprezentance. Za Katedro so spregovorili Jože Okorn, Vlado Paveo in Boštjan Janežič.

Milan Lazarević

Zastor je padel, kvalifikacije za svetovno prvenstvo v nogometu so se za Slovenijo končale po najboljšem scenariju. Izbrana vrsta se je uvrstila med 32 najboljših na svetu, pritegnila pozornost in sprožila evforijo, kot je bila pred osmimi leti. V dnevih po velikem uspehu so se zvrstili sprejemi, slavje, politiki so povedali svoje, izpolnjevali obljube in dajali nove, prav tako je strokovna srenja dala svoje mnenje.

Ob poplavi novih, predvsem internetnih medijev je nastala še vzporedna kvalifikacijska tekma, kdo bo prvi kaj poročal, napisal, dopisal in pa zgodbo prodajal kot ekskluzivno. Selektor Matjaž Kek ni mogel prešteti, koliko je dal izjav in intervjujev ter kolikokrat je opravil telefonske razgovore. Vsaj slednje bo lahko preštel z izpiska mobilnega operaterja za prejšnji mesec.

Kakor so rasli rezultati naše reprezentance, tako je raslo zanimanje številnih medijev. A le ozek krog novinarjev je od prve reprezentančne kvalifikacijske tekme v Mariboru leta 1994 do danes spremljal vse vzpone in padce izbrane vrste in spoznal zakulisje okoli reprezentance. Med njimi so Vlado Paveo iz mariborskega časnika Večer, Jože Okorn iz ljubljanskega časnika Dnevnik in športni reporter Radia Slovenija Boštjan Janežič, ki so o aktualnem trenutku slovenske izbrane vrste in nogometa spregovorili še za Katedro.

Gledljiv nogomet

»Ko je pošteni Norvežan Terje Hauges po vsemogočih pritiskih Rusov zapiskal konec tekme tekem teh kvalifikacij, se je v Ljudskem vrtu 'rodila' diamantna generacija sloven-

skih nogometašev. Spet, po osmih letih, bodo prebujevalci Slovenije igrali mondial zunaj Evrope. Po razhodu, po porazu proti Hrvaški leta 2003 Prašnikarjeve reprezentance, polovice ostanka zlate, je bilo videti, da se slovenski nogomet dolgo ne bo postavil na noge. V težkem obdobju Brane Oblak ni znal sestaviti niti ne zmotivirati igralcev. Strokovno vodstvo nekdanjega nogometaša ni bilo kos dodeljeni nalogi. Po slabih igrah in rezultatih ga je zamenjal Matjaž Kek. Z delovnimi pomočniki se je izziva lotil zelo široko. Znal je prisluhniti izbrancem, učil se je iz lastnih napak, jih popravljati; in reprezentančnemu nogometu našel utrdbo. Lansko jesen je začel

dvigati krivuljo uspehov – smer Južnoafriška republika. Kot dober krmar barke jo je z valovi in mimo čeri privezal v pristanu. Pa ne v mirnem, temveč v evforičnem. Vmes so veljaki in tisti, ki to niso, v reprezentančni fotelji posedali Katanca in Rejo. Katanec zdajšnjih slovenskih nogometašev ni imel za perspektivne, Oblak pa se kasneje v izjavah ni znal odločiti, ali je on sestavil jedro te uspešne skupine ali pa so ga nogometaši z zmago še v dodatnih kvalifikacijah povsem presenetili.

Matjaž Kek je naredil veliko delo. Začel ga je z dvema napadalcema za uvodno točko proti Poljski v Vroclavu. In tako nadaljeval. Uspešne tekme, na pripravljavnih ni bilo tako, so se malce prekinile v spomladanskem delu, ko je Ivan Simič prevzel žezlo Nogometne zveze Slovenije. Naključje? Morda. Diamantna reprezentanca brez liderja, z zdravimi vodji – Novakovič, Koren, Handanovič in Cesar – igra gledljiv, napadalen, atraktiven, odločen nogomet. Zda se je delo, moralo bo biti pre-

»V težkem obdobju Brane Oblak ni znal sestaviti niti ne zmotivirati igralcev. Strokovno vodstvo nekdanjega nogometaša ni bilo kos dodeljeni nalogi. Po slabih igrah in rezultatih ga je zamenjal Matjaž Kek.«

Matjaž Kek je nakazal pravo smer.

mišljeno, šele začelo. Prvi polčas, torej kvalifikacije za SP, se je končal z nenehnim stiskanjem obroča okrog vrat Hiddinkove Rusije,« razmišlja Boštjan Janežič.

Nič podarjeno

Vlado Paveo pravi: »Nogomet ubira čudna pota. Bolj je globalen, večji, že prav nesramno velik posel, večja presenečenja prinaša. Ne velikokrat, ampak po kapljicah. Kot da hoče malim sugerirati: 'Ne obupajte, ampak pridno delajte, v nogometu je mogoče vse!' Nekaj podobnega kot v ZDA, kjer že desetletja in desetletja mlatijo prazno slamo. Da imajo vsi, ki se tam rodijo, možnost postati predsedniki.

Približno v taki luči so gotovo v svetu pospremili preboj Slovenije na nogometno prvenstvo tisti, ki se bodo še, ko se bodo čez dobrega pol leta na jugu Afrike plamтели boji za prestižno lovoriko, ob predstavah slovenskih nogometašev še najprej čudili, kako lahko igrajo kot veliki, ko prihajajo med vsemi iz najmanjše države. Nam pa bo rasel špeh. Čeprav gre zasluga za podvig predvsem igralcem in strokovnemu šta-

bu. Prispevek drugih je v tej zgodbi o uspehu zanemarljiv. Izjema so le tisti, zaradi katerih se nogomet igra, navijači, ki so še posebej v Ljudskem vrtu prispevali pomemben kamen v mozaik uspeha.

Brez vezi, ki so se v minulem poldrugem letu, odkar je selektor opravil selekcijo igralcev, stkale znotraj reprezentance, Slovenija Južnoafriške republike ne bi videla. Niti blizu ji ne bi bila, če vsi ne bi dihalo za skupni cilj in zanj skupaj rasli. Slovenija je igrala bolje, bolj so se kvalifikacije bližale koncu. Bolj je morala loviti rezultate, bolj je napadala in polnila tekme mreže. In zmagovala. Podarjeno pa ji ni bilo nič. Ne gol skoraj s polovice igrišča, ne dosojena prav nobena, kaj šele čudna enajstetrovka, ne noben zadetek 'a la turbo Rudi'. Postala je ekipa, ki je rezultate (z)gradila na igri.

Pravijo, da prva ljubezen ne mine, čeprav je velikokrat slepa. Fenomenalni dosežek Keka in njegovega moštva je prispeval ogromno tudi k demistifikaciji zlate generacije, ki sta jo poosebljala Katanec in Zahovič. Ta bo sicer ostala v spominu, to-

da mladi se bodo gotovo spogledovali z novim uspešnim rodом. Ki bo, v kar sem prepričan, v JAR uspešnejši, kot so bili njegovi predhodniki na SP na Daljnem vzhodu.«

Mariborčanu skandirajo v Ljubljani

»Danes se vsi slikajo v soju žarometov in slave, ki jo je prinesla uvrstitev slovenske nogometne reprezentance na svetovno prvenstvo. A še pred dobrim letom je bila ista skupina ljudi daleč od središča medijske pozornosti. Ko se je na začetku septembra lani reprezentanca zbrala na pripravah za prvo tekmo kvalifikacij s Poljsko, je prišlo na reprezentančni zbor v hotel Primus na Ptuj le šest novinarjev. Selektor Matjaž Kek pravi, da ima še danes nekje v možganih skenirane obraze tistih, ki so izbrano vrsto spremljali ne glede na uspeh.

Ko so se na uvodni tekmi s Poljsko v Vroclavu pokazali prvi obrisi napredka, so strpno gradili podobo na igrišču in zunaj njega, predvsem pa v Ljudskem vrtu v Mariboru našli takšno trdnjavo, kot je bil za zlato generacijo legendarni štadijon za Bežigradom v Ljubljani. A pot v JAR je bil trnova. Med kvalifikacijami je prišlo do menjave na predsedniškem položaju (diplomata Rudija Zavrta je zamenjal jurišnik Ivan Simič), bila sta

vsaj dva poskusa zamenjave selektorja Keka, ki pa je iz dvornih bojev prišel še močnejši in je danes eden redkih vijoličastih Mariborčanov, ki mu skandirajo na Prešernovem trgu v Ljubljani. Kek je naredil ključno potezo, ko se je odločil, da ne bo kopiral zlate generacije in iskal novega Zahoviča, ki ga tudi ni imel, ampak je z odlično telesno pripravljenostjo, uigranostjo, zasukom k igri in kolektivnim duhom znova ustvaril kult reprezentance, predvsem pa so zmogli miselni pristop, da se nobenega tekmeča ne ustrašijo. Nova Slovenija v primerjavi z zlato generacijo igra bolj gledljiv nogomet, zato ima lepo priložnost, da celo prekosi Zahoviča in družino, ki so ob prelomu tisočletja obnoreli Slovenijo in jo sploh postavili na nogometni zemljevid sveta.

Pri meni imata obe generaciji skupno, da sem imel v urah pred povratnimi tekmami v dodatnih kvalifikacijah z Ukrajino v Kijevu 1999, Romunijo v Bukarešti 2001 (obakrat selektor Srečko Katanec) in Rusijo v Mariboru 2009 (selektor Matjaž Kek) čudno luknjo v želodcu, medtem ko takšnega neprijetnega občutka ni bilo pred dvobojem s Hrvaško v Ljubljani 2003 (selektor Bojan Prašnikar), edinkrat izmed štirih dodatnih kvalifikacij, v katerih je bila Slovenija neuspešna,« je mnenja Jože Okorn. Ob zaključku pa se je dotaknil še ene pomembne zadeve: »Reprezentanca je žal edina svetla točka slovenskega nogometa, predvsem pa ni odsev razmer v kralju športov pri nas. Podoba obubožane domače klubske scene s sumi korupcije v obliki športnih stav je pravo nasprotje reprezentančnih dosežkov. Ker je bilo novo vodstvo NZS izvoljeno februarja letos, si ne sme in ne more lastiti zaslug, čeprav se vsi silljo na oder ob igralce. Garnitura, ki je vladala dvajset let, tega ni počela, ampak je medijsko pozornost pred desetimi leti prepustila igralcem, sama pa raje zavila za vogal na pivo s prijatelji in se v intimni družbi veselila uspeha. Kako kakovostna je Simičeva nogometna vlada, se bo pokazalo, če bo znala evforijo izkoristiti za ozdravitev popolnoma razsute slovenske klubske scene. Ljubljana je še vedno edina prestolnica, ki nima stadiona za mednarodne tekme.«

»Nova Slovenija v primerjavi z zlato generacijo igra bolj gledljiv nogomet, zato ima lepo priložnost, da celo prekosi Zahoviča in družino, ki so ob prelomu tisočletja obnoreli Slovenijo in jo sploh postavili na nogometni zemljevid sveta.«

Milivoje Novaković je najboljši strelec reprezentance.

Vloge, ki jih igramo

Almira Čatović

Kinematografija, filmski festivali in vsakodnevno gledanje filmov na televiziji, računalniku govorijo o tem, kako ljudje uživamo ob gledanju še tako bizarnih in mukotrnih filmov. Hkrati pa nekako pozabljamo, da sami živimo v njem. Igramo v različnih filmih ... v nekaterih imamo glavno vlogo, v nekaterih smo dive dneva, v drugih smo osovraženi tekmeči, ponekod imamo le majhno stransko vlogo, kljub težnji, da bi bili vsaj glavni stranski lik.

Odločitev, katero vlogo igramo, je delno povezana s tem, v katerem življenjskem obdobju se nahajamo in katere travme (ponavadi iz otroštva) rešujemo. Prav tako na nezaveden način izberemo soigralce in predstava se prične. V primeru občutka osebne prizadetosti in bolečine se vedno krivi soigralca, ki ni ugodil želenim pričakovanjem. Če se zavedamo, da le igramo vloge, zakaj je tako težko pogledati nastalo situacijo z drugega vidika in se pri tem odtegniti iz čustvene dramatičnosti ob nastali situaciji? Pa vendar so določene vloge skozi različna obdobja nosila različna (družbena) pričakovanja. Tako kot fanti naj ne bi jokali, sem v tem stilu naletela na izsek članka iz ne tako oddaljenega leta 1955, ki je reklamiral priročnik za ženske,

Če se zavedamo, da le igramo vloge, zakaj je tako težko pogledati nastalo situacijo z drugega vidika in se pri tem odtegniti iz čustvene dramatičnosti ob nastali situaciji?

imenovan Hišna ekonomija, v katerem naj bi žene našle nasvete, kako biti dobra žena.

Med drugim je bilo možno prebrati, da naj se žena 15 min pred prihodom svojega moža spočije, popravi šminko in pričesko ter vsa sveža pričaka moža, z obrazom sreče, da ga ponovno vidi. Kljub temu da ima verjetno tudi sama veliko za povedati, naj bo raje tiho

in prisluhne njemu, saj ima on pomembnejše stvari za povedati.

Izpostavljen je bil tudi nasvet, naj nikoli ne dvomi v njegovo sposobnost odločanja ali integriteto, pa čeprav pride domov pozno zvečer ali če gre zvečer na večerjo brez nje. Pri tem naj ne pozabi, da je on gospodar hiše in kot tak bo vedno njegova volja izražena, pošteno in pravično. Kot pika na i je podana misel, da dobra žena ve, kje je njeno mesto.

Ob prebiranju tovrstnih 'nasvetov' se ne čudim, da je v tem obdobju na tržišče prišla igrača Barbie, ki je utelešala nasvete tega obdobja.

Skozi čas so se vloge spreminjale, pa vendar smo še vedno ostali v kalupu spolov, le da so se pričakovanja spremenila. V bistvu nismo odprli nekakšnega novega okna možnosti, ampak smo le do sedaj uporabljeno okno malo bolj razširili. Pričakovanja so še vedno pogojena z vlogami spolov, ki so včasih prešle v vojno med spoloma.

Podoben scenarij je možno videti na področju verskih, političnih, rasnih, nacionalnih, istospolno usmerjenih in drugih vlog.

Demonstracije so v imenu prebijanja okov pričakovanih vlog nosile za seboj gibanje s sporočilom, da je bilo dovolj. In tako kot nekdo hoče izhod iz vloge, je zanimivo

dejstvo, da se določeni v vlogah počutijo varno. Vedo, kaj se od njih pričakuje in kaj lahko pričakujejo, ter nočejo razdreti navidezne varnosti. Ne dovolijo, ne pustijo, ne izpustijo tako druge kot sebe iz filma. Pri tem se mi poraja vprašanje, ali je možno preklopiti iz vloge, brez odobritve soigralca? In čemu ta reagira z jezo, kadar se nekdo noče igrati igre vlog? Če grem

Le ena od dramatičnih vlog, ki jo igramo (utrinek z Grossmanovega festivala – Zombi nevesta).

Foto: Almira Čatović

korak naprej, se sprašujem, kdo piše te scenarije in zakaj jih sprejemamo ter kako se je moči iz njih izpisati.

Dimenzije, kako močne so določene vloge, so nekako bolj vidne pri množici ljudi, ki se opredeljuje s skupno vlogo, saj je intenzivnost z množičnostjo močnejša. Pa vendar se skoraj identični scenariji odvijajo na individualnih ravneh, saj so procesi, ki se odvijajo na makro ravni, identični procesom na mikro ravneh. Karikirano rečeno, kakor v nebesih tako na Zemlji.

Tako lahko zmeraj tiha in pasivna sestra šokira svojo družino, ko se upre starejšemu bratu, ne zavedajoč se, da se upira vlogi, ki jo je do sedaj igrala, in da brat, tako kot ona, igra le eno od vlog v filmu 'Srečna družina'. Identična zgodba se ponovi med prijatelji, ki si skozi proces prijateljstva postanejo tako blizu, da si odprejo rane, ki so povezane z dejanji iz preteklosti.

Kadar se dva intimno zblížata,

postane dinamika intenzivnosti hitrejša in močnejša. Proces zblíževanja, povezovanja in posledičnega odpiranja nosi s seboj ne samo željo po biti sprejet in ljubljen, ampak se prav tako prične proces odpiranja ran ter možnost celjenja. Pa vendar, kadar smo tako ujeti v vlogo, ki jo igramo in jo pri tem ne spregledamo, samo ponovimo že znano zgodbo in tako pristanemo ali zaključimo razmerje, ki je skoraj identično predhodnemu.

Pri vsej tej obuditvi bolečine in vloge, v kateri se počutimo neugodno, obtožimo druge, da so nas potisnili v nezaželena vlogo in s preprirom načnemo vzpostavljati občutek moči, ki je v bistvu le odraz nemoči. Pri tem, ko ustvarjamo dramatično doživetje in izpostavljamo lastne tegobe, ki nam jih je druga oseba povzročila in krivimo druge za svoja počutja, nekako pozabljamo, da je to le naš film. Druga oseba ima verjetno čisto drugačnega.

Čakajoč Godota

Razmišljajoč o razmahu kritične misli, številnih analiz iz postkapitalizma, post- in dekolonializma ter prenosa vseh omenjenih diskurzov na raven kulturne politike kot tudi na vsakdanje življenje, je strašljiv predvsem razkorak med teorijo in prakso.

Jasmina Založnik

Razkol med dvema poljema je nepremostljiv. (Post)kapitalizem »kritične« diskurze sprejema, jim pokimava, odobrava in celo inkorporira vase, vendar samo do tedaj, ko ostajajo na ravni besede (zveznitvo nekaterih kritičnih mislecev, kot so Hard in Negri, Žižek idr.). Hkrati pa nadaljuje »univerzalno razlašanje« tako, da so ti diskurzi pridruženi množici nemočnih in nezadovoljnih, ki protestirajo in sanjarijo, ne pa tudi spreminjajo. Takšna je družbena realnost, ki se preslikava tudi na ravni delovanja neodvisnih organizacij, ki množično organizirajo konference, okrogle mize, predavanja, ustvarjajo dokumentarna gradiva, razkrivajoč prepade med družbenimi sistemi, vzroke družbene krize, diktora kapitala, kot jo orišejo Michael Moor v filmu Kapital, mednarodne konference o participaciji civilne družbe v Evropi, konference Exit Europe: New Geographies of Culture idr. Omenjen razkorak med teorijo in prakso razkrijejo tudi izpraznjeni dialogi, ki potekajo med neodvisno sceno in predstavniki družbene elite, predstavniki političnega vrha pri nas. Žal, tovrstni razkorak ni prisoten le med dvema diametralno nasprotnima sistemoma, temveč se kaže tudi navznoter, torej med izobčenci, ustvarjalci na področju kulture.

V zadnjih nekaj mesecih so se ti slednji večkrat vprašali, kako tihi so njihovi glasovi, kje je smisel njihovega boja (dialoga), konstruktivnih analiz s področja kulture. V ožjem lokalnem okolju pa so se predvsem čudili provincialnosti kulturne (ne) politike, kjer niso jasna pravila igre

in spominja upravljanje s kulturnim kapitalom na sejmišče. Namesto upora, bojkota ali nečesa tretjega predstavniki organizacij in samostojni ustvarjalci še vedno čakajo, tiho sprejemajo nenapisana pravila in upajo, da bodo prejeli ostanke »večerje«.

Obetajoči začetki, potencialni zametki »nečesa velikega«, revolucionarnega so se v hipu razblinili, ko je šlo »zares« (beri za denar). Ne glede na kateri ravni, nacionalni ali lokalni, ne glede na predmet razprave, so kolektivi počasi in vztrajno razpadali oziroma pokazali diskrepance med posamezniki in njihovimi zastopniki. Namesto skupnega duha so vznikala nestrinjanja, protislovja tako v iniciativi Surova energija kot tudi znotraj Asociacije, predstavnice vseslovenske neodvisne scene. Kolektivnost je trajala

zgolj v času pogajanj, v času, ko so predstavniki nastopali pred oblastmi s pozivi mestnim in državnim oblastem. In se ustavila, ko je zaradi neupoštevanja pripomb in zahtev po razjasnjevanju diskrepanc in pravno spornih objav, prišoč poziv po uporu.

Živimo v večjezikovni državi, v državi, kjer vlada »terminološka« zmeda oziroma se ta prenaša na ravni moči in izigravanja. Čemu dialog, kje je razlika med kulturno politiko in splošno politiko, kaj pomenijo določene funkcije znotraj sistema, kako prebirati in videti besedo SKUPNO dobro, kaj sploh je strategija in kje jih lahko najdemo ...? Vse te besede bodo reflektirane in pojasnjene v bližnji prihodnosti, predlogi in razkoraki usklajeni, pogoji za delovanje in preživetje boljši. Uzrtost v prihodnost v izo-

gib konfliktna situacije in način za ustvarjanje socialnega miru. Vsi navidezni in na diskurzivni ravni trajajoči boji za večjo transparentnost in usklajenost propadajo. Prepuščeni smo prihodnosti. Čakajoč Godota. Je rešitev v oblikovanju radikalnih pozicij? Je napočil čas, da temeljito premislimo svoje lastne pozicije in si umislimo neko novo obliko proletarske revolucije s posegom v samo jedro kolonialne matrice moči, ki se projicira na vseh ravneh? Številni primeri na ravni neodvisnih organizacij so pokazali, da premoremo refleksijo, ne pa tudi poguma, s katerim bi se uprli in s katerim bi preprečili razmah nadaljnjih, grotesknih situacij, kot smo jim bili priča na sestanku za evropsko kulturno prestolnico. Še več, manjka nam enotnosti, ki je nujni pogoj za kovanje revolucije.

Iz predstave Čakajoč Godota v izvedbi SNG Nova Gorica.

Foto: www.sng-ng.si

Hlinjenje

Po podelitvi letošnjih Zoisovih nagrad slovenskim znanstvenikom za dosežke na izbranem raziskovalnem področju je prvi program nacionalnega radia gostil nekatere nagrajence. Voditeljica pogovora jih je pozdravila z vprašanjem, kako to, da nič ne dajo na medijsko pozornost. Nihče ji ni pritrtil. Družno so izrazili željo po večji prisotnosti v medijih, vendar da jim je mediji ne nudijo, in rekli so še, da v vedno bolj tabloidno obarvanih medijih skoraj ni zaslediti novic iz sveta znanosti. Ob omembi getoizacije in odrinjenosti znanosti na skrajni rob javnega zanimanja je padel še užaljeni komentar, da imajo vsi – kulturniki, gospodarstveniki, športniki, vremenarji – svoje minute v osrednjih televizijskih poročilih, medtem ko znanstveniki pa ne. Začuda nagrajeni gospod sploh ni omenil politikov. Ko so ga opomnili nanje, mu je bilo samoumevno, da jih ni omenil, ker brez politike pač ne gre. Zavlekla se je pod kožo javnega življenja. Demokracija, tranzicija in novi družbeni red nas niso odpeljali stran od totalitarističnosti politike. Medtem ko se »levi« in »desni«, opozicija in pozicija, v borbi za oblast obmetavajo s preteklostjo ter grehe, zločine in zmote očetov in dedov prenašajo na pravnuke, se jim med že(l)jo po oblastništvu kolca za totalitarizmom zakona in reda ter discipline in morale, ki ga v svoji razlagi prirojijo osebnim potrebam in afinitetam. Z medsebojnim obtoževanjem in obrekovanjem, podtikanjem polen in mačka v žaklju ter hujskanjem volilnih teles drugega proti drugemu spodbujajo razraščanje nedotakljivosti politikantstva in nenačelnosti, ki je prestopila tudi v

druge družbene sfere, strokovne in laične.

Dober del medijskih postopačev se je od partnerjev politikov nalezil sprenevedanja in dvoličnosti. Eden zadnjih, v oči bijočih primerov svetohlinstva prihaja iz zloglasnega resničnostnega šova, ki se mu tudi tokrat ne morem izogniti. Gospa učiteljica Janeza Janše Angelca Likovič, ki v Kmetiji in tudi izven nje trdo in neomajano moralizira in povzdiguje v nebo družinske, krščanske in druge prave vrednote, se je ujela v past. Rokovala se je s »hudičem« in tako bi morala dokončno izgubiti svojo verodostojnost in kredibilnost. Navzkrižje interesov bi jo moralo pomesti z medijskega prizorišča, pa je ne. »Takle mamoi!«

Neprijetno je živeti v okolju s podtaknjenimi intrigami. Prijateljske in družinske niti jih peljejo v politiko, gospodarstvo, vojsko, kulturo, socialo, šolstvo, sodstvo, zdravstvo, šport. Zopno je živeti v okolju, kjer klientelizem in nepotizem s partitokracijo narekujejo odločitve in usmerjata razvoj. Sploh je neprijetno biti ves čas na preži, kdo je že oziroma kdo bo naslednji manipulant javnega mnenja (ali financ). Ta razkrojenost škodi splošnemu psihičnemu zdravju, ki se pod pritiskom grdobj, goljufij in umazanih iger v zakulisju pretvarja v paranojo, paniko ali depresijo. To zmešnjavo vrlj aparatčiki, dušebrižniki in moralizatorji izkoriščajo za dosego svojih ciljev.

Si predstavljate, da začno tudi znanstveniki hliniti?! V dobrobit znanosti in človeštva si ne morejo privoščiti tako nizkotnega nivoja kulture, zato pa ne dobijo pozornosti iz začetka sestavka.

DAN D & Simfonični orkester RTV

DAN 202

ZKP RTV Slovenija, 2009

Možnosti ogleda iz različnih zornih kotov dodajmo še obvezno mižanje na eno oko in zamašeno eno uho, da se brez pretiranega zgražanja prebijemo skozi avdio-vizualni posnetek tega domačega glasbenega spektakla leta. Za vsakogar je izziv priti v kombinacijo s simfoniki, ni pa vsakdo uspešen v tem. Dan D so se tistega septembrskega večera v Križankah gibali po nevarnem robu in na srečo niso padli.

Dejan Lapanja

NI ČASA ZA PREROKE

Sedvex, 2009

Da je Lapanja dal veliko čez z Galom Gjurinom, se dobro sliši na njegovem prvencu. Kot multiinstrumentalist se ga je lotil zavzeto in predano uglasbil besedila Katarine Juvančič, Klemena Terana in Vida Arnejška. V stilskem poi-gravanju najsolidneje odzvenijo s folkom in bluesom obarvani odmiki od slovenskega izpovednega pop(evkarskega) rocka. Instrumentalno prenasajeni plošči manjka surovega utripa.

Tide

REGENERATION

Cela pametna založba, 2009

S Tide nimam sreče oziroma obratno. Tudi nova plošča me ne prepriča in me pusti več kot hladnega. Avtorski izdelek kitarista in pevca Kevina Koradina, alter ega skupine, je še eno delo kameleona, ki se je tokrat preobrazil v temačnejši pop rock Depeche Mode, U2, New Order, Sisters of Mercy, Billyja Idola. Tehnično sfrizirana plošča brez iskričnega avtorstva in predvsem samoniklosti stasa in glasa.

Vibesonic Jam

EGOTRIP

Vibesonic Jam, 2009

Ptujski trio, ki je izšel iz jedra Sleazy Snails, se je z rockovskim zaletom podal v fuzijo (pod)žanrov in jo v zamaknjenem stanju zmlel v hibridno instrumentalno gmoto. Virtuozna repetičija kitare je okrepljena z elektro stopnjevanji, dramatičnimi vložki in tribalnimi ritmi za ples. Odpeljani smo na potovanje brez konca. Visokosonični jam nas ujame v zaprt, samozadovoljen in egotripaški svet.

Govinda's

Žibretova 23,
1000 Ljubljana
Cena bona: 3,41 €

Mednarodna veriga vegetarijanskih restavracij Govinda's se je letos opogumila in poskusila svojo srečo na trdem slovenskem trgu, kjer vladata pečenka in pražen krompir. Slovenske jedce, predvsem tudi študente, poskušajo prepričati s samopostrežnimi kosili, kjer je vsak dan na voljo bogat solatni bar, nekaj glavnih jedi in priloga za vsak okus, predvsem s pridihom indijske in mediteranske kuhinje, izvrstna juha in slastne sladice. Vse jedi so vegetarijanske, jedi, primerne za vegane, pa so posebej označene.

Restavracija je povezana s skupino Hare Krišna, toda na povsem nevsipljiv način, saj nanje spominjajo le slike modrih božanstev, ki visijo na stenah, in indijska glasba v ozadju. Skrb, da vas bo kdo poskušal spreobrniti, je popolnoma odveč. Študentje, ki

jedo na bon, dobijo v restavraciji enak meni kot tisti, ki plačajo – juho, krožnik za glavne jedi, krožnik za solate in krožnik za sladice. Prijazna gospa na blagajni je povsem navajena piramidalnih zgradb, na katere bi bil ponosen vsak faraon, ki nastajajo na krožniku lačnih zdrave hrane. Konec koncev je to za vegetarijance, ki jedo na bone, ena izmed redkih alternativ vsakdanjemu ocvrtemu siru, špagetom ali picci, in takšno priložnost je potrebno izkoristiti. Gospa blagajničarka pa se vseeno od srca nasmeje, ko vidi kakšno manjšo verzijo skrbno zgrajenega Taj Mahal iz raznih vrst sladk, ki jih ponujajo. Toda velja si zapomniti, da gre za okuse, ki so za nas precej eksotični in nič čudnega ni, če je sladica kdaj nezasišano pekoča.

Špela Gašparič

Hiša dobrot

Tyrševa 3,
2000 Maribor
Cena bona: 2,41 €

Ali se je tudi vam že kdaj zgodilo, da ste v prodajalni študentskih bonov prodajalki povedali, da bi radi imeli bon za »Hiško«? Verjetno vam je bil namenjen čuden pogled in ob tem ste se začeli zavedati, da morda to le ni pravo ime za gostoljubno restavracijo, ki kar kliče po takem ljubkovalnem imenu. Govorim seveda o Hiši dobrot. V Hiši dobrot zelo dobro poskrbijo za goste, med katerimi je posebej veliko študentov. Poleg prijaznega osebja je tudi ambient zelo prijeten, saj se restavracija nahaja v več nadstropjih, zaradi česar lahko v miru, brez tega, da bi imeli občutek gneče, pojedemo kosilo. Če smo včasih bili nezadovoljni nad majhno izbiro, so jo že proti koncu lanskega študijskega leta zelo razširili, tako da imamo sedaj na voljo najprej dnevne menije in potem še širok spekter različnih pic ter

ostalih okusnih jedi. Če pridemo na kosilo nekje do tretje ure, imamo na voljo še veliko vrst solat, ki si jo kar sami naredimo v solatnem baru. In kaj še posebej čakamo po vsakem obroku? Pozimi na odlično tortico, ki poleg tega, da je zelo okusna, ni tako miniatura kot v nekaterih drugih restavracijah, kjer poleg glavne jedi dobimo sladico, poleti pa na sladoled z okusom, ki si ga lahko tudi sami izberemo. Če se vam bo morda kdaj zgodilo, da boste zaradi nabito polne restavracije na hrano čakali malo dlje ali ne boste dobili zraven zelenega kečapa ali kisle smetane, pa nikar ne bodite preveč hudi, saj so tudi natakarji le ljudje, ki jim včasih kaj uide iz glave. In tako se po napornem študijskem dopoldnevu vprašanje spet glasi: »Gremo v Hiško?«

Monika Horvat

ZALOŽBA RADIA ŠTUDENT

BROKEN LOCK

Want to Exit This Ergastulum?
"Vstanite v suženjstvo zakletih Zlomite ključavnico verig, ki vežejo duhal"
Izide 26. novembra
<http://www.myspace.com/br0k3n70ck>

NIKKI LOUDER

Alain I'm sorry
"Dovršena, pretkana in rahlo neurevnostena hrupna norija."
Izide 19. novembra
<http://www.myspace.com/nikkilouder>

DANCE MAMBLITA | Reciklejlon | Izide decembra 2009
<http://www.dancemambilita.com/>
<http://www.myspace.com/dancemambilita>

kraiki solisti | Ustonovesrebe | Izide decembra 2009
<http://www.myspace.com/crashkeysouleasttea>

RADIO
STUDENT
FM 109.3

Končal se je dvajseti Liffe!

Aljaž Selinšek

iz filma Pedra Almodovarja Zlomljeni objem

Končal se je 20. Liffe festival, o katerem smo že pisali, ampak prav je, da predstavimo letošnje zmagovalce, nekaj statističnih podatkov in fragment filmske »ponudbe«, ki smo jo do pred kratkim lahko gledali v Ljubljani in Mariboru. V tem članku bomo tako prikazali le drobcen del programa, tokrat pa si bomo glede na to, da smo Liffe kot tak že predstavili, pogledali nekoliko »bolj mainstreamovske« filme, ki so na takšen ali drugačen način (pomembni) igralci na filmskem parketu. Poudariti moramo, da je bil program letos kot zmeraj resnično pisan, tako v svetovnem merilu kot tudi v barvitosti posameznih razlikujočih se izdelkov, tako da smo bili priča številnim državno obarvanim filmom s pridihom revolucionarnih obdobij, kjer je prednjačil padec socializma. Torej, Liffe, dvajsetič, še toliko elitnejši, polnejši in pester.

Dobitniki nagrad

Letos je bilo na festivalu prikazanih 106 filmov, od tega 15 kratkih, nekateri so bili opremljeni z elitnimi gosti, ki so na takšen ali drugačen način bili povezani z določenim izdelkom. Pa si pogledjmo dobitnike najvišjih nagrad. Nagrado VODOMEČ je letos prejel film Zvonimira Juriča in Gorana Deviča, *The Blacks*, Črnci, ki ne predstavi le vojne in grozovitosti, ki jih leta nosi, ampak se s slednjim sooči v posamezniku. Nagrado FIPRESCI je dobil Prinesi mi rožmarin, *Go get some rosemary* bratov Bena in Joshue Sfadia, film o družini s tradicijo newyorškega neodvisnega filma. Najboljši film po mnenju občinstva, ki je prejel nagrado ZMAJ, je *Ubil sem svojo mamo*, *I Killed My Mother*, avtobiografski portret razmerja med mamo in sinom, katerega avtor je dvajsetletni samouk Xavier Dloan. Najboljši kratki film je *Odsotna*, *The Missing*, nizozemskega avtorja Jochema de Vriesa.

Program

Drugače pa je bil letošnji posladek festivala zagotovo prelet nad delom Michaela Hanekeja, avtorja avstrijskega rodu, katerega dela so bila prikazana skoraj v celoti z dodatkom različnih resnično skoraj nedobavljivih televizijskih filmov ipd., o čemer smo že pisali. Izpostaviti velja vsekakor zadnjega zmagovalca iz Cannes, *The White Ribbon*, *Funny Games*, *Bennys Video* ipd. Festival je tudi postregel z novim delom Pedra Almodovarja, *Los Abrazos Rotos*, *Broken Embraces* ali *Zlomljeni objemi*. Kot zmeraj je tudi tokrat Almodovarjev izdelek poln »čustvenih voharjev« in psihološke napetosti, verjetno pa

Poudariti pa moramo, da je bil program letos kot zmeraj resnično pisan, tako v svetovnem merilu, kot tudi v barvitosti posameznih razlikujočih se izdelkov, tako, da smo bili priča številnim državno obarvanim filmom s pridikom revolucionarnih obdobij, kjer je prednjačil padec socializma.

ne potrebujemo posebej poudarjati, da je film preprosto »lep«. Režiserju je namreč že pred mnogimi leti in filmi uspelo filmsko podobo vpeljati v čisto barvno špansko rdečico, kar je postalo tako izrazito, da je obenem postalo njegovo glavno prepoznavno znamenje. Tokrat v zgodbo vpelje Matea Blanca (Lluís Homar), ki je v tragični nesreči izgubil vid in ljubezen. Mateo je scenarist in režiser, ki piše tudi zgodbe, za katere se podpisuje s psevdonimom. Kakorkoli, Almodovar ponovno popelje gledalce na potovanje v različnih časovnih obdobjih, ampak kar je zanimivo, je to, da tokrat gre za protagonista in ne »večno režiserjevo protagonistko«. Preprosto Almodovarjevo, rdeče, malo manj žensko kot ponavadi, še zmeraj pa vrhunsko. Omenimo še lahko Jima Jarmuscha, ki je nazadnje režiral *Broken Flowers* leta 2005 z Billom Murrayjem v glavni vlogi, ki igra tudi v režiserjevem novem delu. V *Limits*

of Control nas s pomočjo »agenta«, Isaach de Bankole, ne popelje samo v Španijo, ampak tudi v globino (njegove) zavesti. »Včasih je odsev bolj resničen kot stvar, ki je odsevana,« je samo en citat, ki lahko opozori na resnost Jarmuschovega filma, kljub temu da leta sprva izgleda nekoliko preveč »mainstreamovsko«. Glasba je kot zmeraj vrhunsko, vlogo v filmu pa ima tudi Gael Garcia Bernal. Program je bil opremljen tudi s »skoraj neodvisnimi« filmi, kot je npr. *Adventureland* Grega Mottole. Zgodba govori o odraslem najstniku Jamesu Brennanu (Jesse Eisenberg), odraščajočem fantu, ki je na prehodu v zrelo obdobje ži-

vljenja. Ker se njegovi načrti o poletju v Evropi izjalovijo, se za zaslužek, potreben pri študiju, zaposli v tamkajšnjem zabaviščnem parku, *Adventurelandu*, in tako namesto ogledovanja velikih umetnostnih muzejev in koketiranja z Evropejkami poletje preživi med s sladkorja polnimi otroci in še čim, ampak del *Adventurelanda* je tudi Em (Kristen Stewart), kar hitro ugotovi James Brennan. Tako se znajdemo v vrtincu medosebnih dogodivščin, katerih lepa stvar je, da so postavljene v leto 1987 in postrežene z nekaj dobre glasbe ter igro Eisenberga. Film ob odraščajočem motivu predstavi tudi prijateljstvo in še kaj. Nastal po resničnem režiserjevem poletju iz mladosti. Naslednji film je *The Girlfriend Experience*, estetski kolaž lepote, elegance in umetnosti Stevena Soderbergha. Film ni vreden ogleda samo zaradi Sashe Grey, glavne igralkice, ki je v resnici porno zvezda, ampak preprosto zaradi toka

filma in fotografije, ki jo ima. Sasha Grey igra Chelsea/Christino, »high class escort service«, sofisticirano spremljevalko, v filmu pa spremljamo pet njenih (delovnih) dni. Ugotovimo, da ima fanta in številna razmerja, ki temeljijo na romantičnih ali drugače čustveno povezanih stvareh. Zaplete se, ko se na eni strani fant skuša otresti primeža »ne svobode« v njenem razmerju, na drugi pa Chelsea/Christina čedalje bolj postaja ne-ločen del njenih spremljevalcev. Film ni zanimiv samo zato, ker je Soderberg postregel z resnično estetskim izdelkom, ampak ker se dotika pereče, vsakdanje teme, ki jo predstavi neposredno. Režiser je za snemanje uporabil isto visoko ločljivostno kamero kot pri Cheju, kot zanimivost pa lahko navedemo, da »razen Chelsea« v filmu bolj ali manj igrajo sebe. Njen fant Chris (Chris Santos) je resnični fitness trener, »escortskega kritika«, ustvarjalec bloga je Glenn Kenny, ki je resnični filmski kritik itn. Scenarij za film sta mu ponovno napisala David Levien in Brian Koppelman, ki sta z njim sodelovala že pri filmu *Ocens Thirteen*.

Letošnja sklepna beseda je lahko kot zmeraj pozitivna in polna pričakovanj. Namreč zmeraj, ko se konča Liffe, gledalec začne komaj čakati na naslednjega. To dokazuje dejstvo vedno večjega števila obiskovalcev, ki jih je že toliko, da prihaja do razprodanih projekcij, mnogovrstnega spremljevalnega programskega dogajanja, številnih velikih imen, ki so gostovali na festivalu in še česa. Resnično se lahko vprašamo, s čim še se lahko Liffe preseže. A se lahko? Festival, ki se zaveda filmskih velikanov, umetnosti in življenja, je ponovno dokazal, ne samo da zna, ampak da film združuje. Unikatno.

David Weiser

Pawel Huelle

Študentska založba, Ljubljana, 2007

Poletje otrok v poljskem Gdansk u v petdesetih letih, ki se ga spominja skupina otrok na klopi pred zbornico, medtem ko jih zaslišujejo, govori o njihovem prijatelju Davidu Weiserju. Za židovskim fantičem, ki se je preprosto od nikoder pridružil skupini prijateljev in jo s svojo posebnostjo očaral, čez čas izgine vsaka sled, prijatelji pa postanejo neke vrste osumljenci skrivnostnega dogodka. V osnovi gre za neke vrste »mladinski« kriminalistični roman, ampak je prvenec Pawla Huella, pisatelja, dramaturga in scenarista, bistveno več. Ker skuša pisatelj v slogu metafizičnega realizma predstaviti zgodbo, je okvir izginulega, pogrešane dečka še toliko primernejši in na mestu. Popelje nas v realnost, eksistencialno zavest tistega, mogoče in verjetno nedosegljivega, ki

ob zavedanju minljivosti postane celo v meglo zavito in tesnobno. Skupina prijateljev tako odkriva ozadje izginotja, ki je vpeto v otroški pogled povojnega časa, ki je svojo brazgotino pustil na vsakem koraku. Tako se slednje izrazito odražajo strogi roki režima in tudi npr. v objemu orožja kot otroci igrajo v zapuščenih skladiščih in minskih poljih, ker se ne morejo predajati kopalnim užitek z zaradi polja rib, ki so zasula domačo plažo. Le-to nam ponovno s svojim ribjim smradom, ki sledi, lahko predstavlja pomemben simbol avtorjevega dela. Leta 1987, ko je roman izšel, je odprl novo poglavje sodobne poljske proze.

Aljaž Selinšek

Coco Dias ali Zlata vrata

Brina Svit

Cankarjeva založba, Ljubljana, 2008

Brina Svit, slovenska pisateljica, ki živi v Parizu, je sprejela ponudbo plesalca tanga Coca Diasa, ko ji je rekel: »Če napišeš o meni knjigo, te bom naučil plesati.« Pisateljica pa ne samo da se je naučila plesati, pot do tega je namreč zapisala in nastal je roman, ki je najprej bil izdan v Parizu. Zgodba se plete med glavnima junakoma, Cocom Diasom, argentinskim plesalcem tanga, in Valerie Nolo, žensko, ki se skozi plesne ure poskuša približati absolutnemu, sebi. Znajdemo se v prijemu avtobiografske izpovedi, romana, ki ima po avtoričinih besedah dvojno naravo, kajti enakovreden lik je prav Coco Dias, ki odkriva svoje ozadje in nas iz Pariza popelje v mesto tanga, Buenos Aires, kraj njegovega odraščanja, kjer ga spoznamo v domačem okolju. Na zanimiv način lahko pomislimo, da Coco Dias predstavlja zunanost,

Valerie pa notranjost zgodbe, ki se energično razkriva ob njunih dolgih pogovorih in telesnih gibih, ko sta se srečevala na obrobju Pariza na plesišču pri postaji metroja Zlata vrata. Avtorica meni, da je v tangu mnogo aspektov, med drugim ji tudi predstavlja neke vrste socialno orodje, orodje za iskanje socialnih stikov, kar izrabi tudi Valerie Nolo, ko v Argentini obiskuje milonge ter se predaja užitek, ki jih ponuja tango, z različnimi plesnimi partnerji. O pisateljici in podrobneje o ozadju o nastajanju romana Coco Dias ali Zlata vrata je Boris Petkovič posnel tudi dokumentarni film z naslovom Po noči svit. V njem tako spoznamo pisateljico, ki naj bi očarala tudi Francoze, ter njeno strast do tanga in literature, kratka film, ki z romanom tvori zaokroženo celoto.

Aljaž Selinšek

Poezija Lučke Zorko

BERGLA

Sem bergla duhov,
ki jih dedujem po starših,
po prednikih, po človečnjakih,
po opicah, kuščarjih,
ribah, po črvih, bakterijah,
bergla, sem bergla
mojih in naših duhov.

Dajem jih dalje z ljubeznijo,
dajem jih svojim otrokom,
otrokom-berglam,
ker zemlja duhov ne sprejema,
ona sprejema le
bergle, za črve, črviče.

Da ti ne pozabijo, kam so
z neznanskim nebom v očeh
prilezli po lestvi in padli
do mene, do mojih otrok
in do vseh, ki sledijo, ki bodo.
Čas nas nosi ponosno
kot velike vojne brazgotine.

ZUNAJ

Nebo vre od divjanja krošenj.
Veter se pači s strešnikov
in jih pljuva iz ust kot odvečne zobe.
Med samimi ekrani postane
življenje raztegnjeno in modro.
Divjanje vetra zunaj in padanje ptic
se tu notri občuti kot mravljinčenje.
Med samimi ekrani cvetim
in zaslonim žarek sonca, ki si upa
preriniti med norimi drevesi.
Vem, veliko žuželk živi v njih,
preveč žužljajo in imajo žela,
moja koža pa je tanka in nežna.
Ponoči je še posebej nadležno,
če zmanjka elektrike in ekrani zaspijo.
Moje oko bi pomislilo, da je čas,
da izpljune strahove kot odvečne zobe.
Ne, zunaj ni heca in tudi znotraj ga ni.
Odvisno samo, kako navadiš oči.
One odločajo, kaj je, česa ni.

PREROK

Moj rod
mi bo sledil
s svojo materijo.
Svoja telesa
bodo vročično namotavali
na spiralo mojih besed.
Čas bo neslišno
oddrsel z menoj,
kot posvečeno truplo
ga bom odnesla
izpred njihovih oči.
Še niti rodili se niso,
ko sva izgnila,
jaz in čas.
Besede sva pustila njim,
za os, za kamen,
ki s svojo težnostjo grabi
njihove tirnice.
Naj še oni nosijo svoj čas
in puščajo svoje kamne
svojemu rodu.

Hujšanje

Gregor Lozar

Zgodba je del knjige *Spaçene, ki bo izšla pri založbi Litera.*

II poglavje

Vhod v diskoteko. Na desni strani rampa in za njo parkirišče, na levi aluminijasta vrata, izza katerih se sliši zeleno in rdeče bliskajoče bobnenje. Ni več noč in ni še jutro, asfalt je moker od nočnega dežja in poln razplesane mladeži. Med njimi je tudi Grizli. Izgleda strto. Sloni ob steni in gleda v prazno. Nezainteresirano kadi. Kaj počneš tukaj, Grizli? Diskoteke vendar niso tvoj rajon. Saj si vendar človek kavarn, tip duhovnosti, duhovitosti in ostalih pritikin, ki pritičejo debeluhom. Kaj se je zgodilo, veseljak, da tako strto zijaš? Si ponovno izvisel v igri pogledov in se odtihotapil iz družbe, zdaj pa se počutiš kot zadnji izmeček, ker ni nihče prišel pogledat, kje si? In če bi kdo prišel, če bi prišla sama Afrodita in te povprašala, kaj je narobe, a je ne bi odpravil z: »Vse je v redu, zdaj pa se vrni, ker se boš prehladila,« samo da se boš lahko naslajal nad lastno izobčenostjo. Kaj je, Grizli, si osamljen?

Ne, nisi osamljen. Danes ne. Srce imaš strto, a ne da? Pa ja nisi kje doživel infarkta? Je tvoje zamaščeno srce vendarle odpovedalo, kot ti zdravniki že leta dopovedujejo, da bo, če se ne odpoveš užitek čokolade in zaseke? Ne, ni to, a ne da ne? Metaforično je. Ljubezen ti ga je strla in ne špeh. Tvoja Zlatolaska je bila, je res? Daj, da vidim, če uganem štorijo?

Klicala te je včeraj okrog šestih in te vprašala, ali greš z njo ven. In ti bedak, ki se ti je nasmehnila nesanjana sreča, si seveda privolil. Odpovedal si sobotne zmenke, postavil prijatelje, s katerimi bi pil pivo in uganjal norčije, na hladno, in se odpravil v diskoteko. Kot vidim, si se tudi ekscentrično oblekel. Živo rumene hlače in temnomoder delavski plašč brez rokavov. Morda pa nihče ne bo

opazil vampa, če se boš le dovolj bleščal, a ne, ti patetični bedak. In ne mi zdaj o izvirnosti in pravici do domišljije. Se predobro poznavata.

In v diskoteki, kako je bilo? Si uganjal norčije? Seveda si jih. Najprej sta se nakadila marihuane in se napumpala z red bulli, nato pa odšla na plesišče. Kljub posesivnosti, kljub temu da se nisi odmaknil več kot meter od svoje Zlatolaske in si si ob tem celo zamišljal, da jo moraš varovati, vaju je množica razdelila. In ker nisi hotel delovati preveč vsiljiv, to se vendar ne spodobi, si se odslej držal ne distanci, skušal opletati po svoje. Takrat pa si ga zagledal. Mišičast in brez majice se je petelinil, da bi vsi opazili, da je mišičast in brez majice. Dvigoval je roke in napenjal bi- in tricepse. Pa si pomislil, če lahko ti, pa lahko tudi jaz. Odprl si plašč, stopil na njegovo desno stran in ponosno gnetel svoj sodček žolce v parodiji njegovega arogantnega postavljajstva. Naključje pa je hotelo, da je v istem trenutku kot ti na njegovo levo stran stopil še nekdo. Nisi ga poznal, a ko je slekel rdeč pulover, bi lahko preštel vsa rebra. Bil je prava pravcata prekla. Tako ste stali v vrsti, prekla, mišičnjak, debeluh, prava pravcata prilika o različnosti človeških tipov. Švarceknedl se je zmedel, vidva s suhcem pa sta vriskala od smeha. Ti pa si na tihem upal, da je sličico videla tudi Zlatolaska. Uprizorjena je bila kot nalašč zanjo. Jo je videla? Tega ne boš izvedel nikdar.

Kasneje si jo ponovno srečal, a ne da, in prosila te je, da jo pospremiš na vece. Ti pa, vaje izigravati dobro dušo, si seveda privolil in reagiral kot pička, ki pičko pospremi na hajzl. A še ne veš, Grizli, najboljši prijatelji so zmeraj tudi nekoliko prijateljice. Oba sta opravila svoje,

in počakal si jo na hodniku. Prišla je ven in sta se pogovarjala. Povedala ti je, da je videla tam enega lušnega in je drugje videla enega lušnega in ji je en lušni, ki vozi toyoto civic, plačal dva red bulla, vendar ga je odjebala, ker ima gromozanski nadugriz. Tebi pa je počasi prekipelo in si vrgel kocko in jo poljubil, kaj poljubil, jezik si ji potisnil v goltanec, ona pa nič. Ustnice so mirovale, jeziček se je zavlekel globoko med mandlje, telo pa je mlahavo obviselo v objemu in čakalo, da bo konec. Potem te je presenečena pogledala, zgnusena premerila in te prosila, če ji posodiš mobilni. Ti pa, ki izigravaš dobro dušo, si ji ga. Nekaj je tipkala in tipkala, ti ga vrnila in odšla. Njen zadnji pogled je bil ogrožujoč.

Za nekaj časa si obstal, nato pa se ponovno podal na plesišče. Nisi dobro vedel, ali jo iščeš ali se je izogibaš, a čeprav si oprezal, je nisi našel. Pa tudi mišičnjaka nisi več videl. Morda pa je odšla z njim? To je možnost tisoč proti ena, Grizli, ampak ko si postavil pred diskoteko, je postala neizprosna resnica, kajne? Ironija je prevelika, da ne bi bilo tako. Pa še nekaj pozabljaš, Grizli, moj prijatelj, prav zdaj, ko kadiš in razmišljaš, da na svetu ni ženske zate, pozabljaš na pomembno stvar.

Hitro po tem, ko si vstopil v diskač, se ti je okrog vratu vrglo neko dekle in ti zakričalo, tako da si jo slišal še čez glasno glasbo: »A bi bil ti danes moj ati?« Dobro no, z žensko najbrž ni bilo vse v redu, ampak fukal pa bi lahko, če bi ravno hotel. Pa nisi. Odtrgal si jo od sebe in se je, na prijazen način, kajti če si kaj, si prijazen, odločno odkrižal. Ne zato, ker je bila fukjena, ampak zato ker je bila debela. A ne da, ti hipokrit?

Vsi literarni nadobudneži ste s svojo poezijo in prozo vabljeni k sodelovanju. Pošljite nam svoje pesmi in kratke zgodbe na info@katerda-on.net

UNIVERZA V MARIBORU

ŠTUDENTSKI SVET

www.studentskismet.uni-mb.si

ŠTUDENTOM
PRIJAZNEJŠA
UNIVERZA

PRAVA STRAN

www.studentskismet.uni-mb.si

Sončna energija energija prihodnosti

Sončna elektrarna je okolju prijazna.

Sončna elektrarna proizvaja električno energijo, ne da bi onesnaževala okolje.

Investicija
v sončno elektrarno
se povrne v

10
letih.

Sončna elektrarna
je donosna finančna naložba.

Sončno elektrarno lahko gradi vsakdo:
individualna gospodinjstva, podjetniki,
kmetije ...

30 let

je življenjska doba
sončne elektrarne.